



Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository



Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

34^{րդ} ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԴԱՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԱՄԲՈՋ ԴԱՍՆՆԹԱՅԲ
ՀԱՄԱԿԵԴՐՈՆ ԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՆՈՐ ԴՊՐՈՅ

Բարոյագիտութ., Բարոյագ. Կրթութիւն, Պատմութ.,
Աշխարհագրութիւն, Քուստրալոգիան, Երկրագիտութիւն,
Գիտական Ուսումներ, Մայրենի լեզու

Պ Ա Տ Կ Ե Ր Ա Չ Ա Ր Դ

Տարրական յերկուց

Ժ. ՊՐԱԿ

ԳԻՐԲ ԱՇԱԿԵՐՏԻՆ

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

66 Գառ

10 Առամ

59 Պատկեր

81 Հրատանգ

Լեզուի եւ մտածութեան վարժութիւններ, Բնական, Վարչական
Բնութագիտական, Ընկերական, Աշխարհագրական ծանօթութիւններ:
Մանկավարժական գիտեր, Հնարներ, Եւայլն:

ՊՐԱՏ ԴԱՐԹԵԱՆ



Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Կ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Սուրբան-Համամ Թիւ 14

1902



131.99-8
7-23

29 MAR 2013

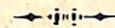
8218

491.99-8

1005 10

7-23 ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Կ՛



ԱՆՁՆՈՒԻՐՈՒԹԻՒՆ

1. ԽՍՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Եսասեր ըլլալու չէ՛. — Կը մշէք
յարկաւ ճպրտելն ու Մըջիւնին պատմութիւնը զոր օր
մը խօսեցայ ձեզի: Մըջիւնը մերժեց խեղճ ձապուը
պաշտպանել, որովհետեւ շատ եսասէր էր: Լափոնթէն
ուրիշ առակ մ'ալ զրուցած է: Մուկ մը խոշոր կտոր
մը պանիրի մէջ կը մանէ, կ'ուտէ ու հոն հանգիստ
կ'ապրի, կը պարարտանայ: Իր դրացիները սաստիկ նե-
ղութեան մէջ կ'իջնան, կուգան կ'աղաչեն որ իրենց
քիչ մ'ուտելիք տայ: Ինչ կը պատասխանէ, գիտէ՞ք .

«ձգնելու համար այս սեղ եւ՛ հաշուեր,
Ա՛յ չե՛ւ հոգար եւ գործերն աշխարհիս,
Ի՞նչպէս օգնե՛ւ ձեզ, ո՛վ բարեկամներ,
Կ'աղաչե՛ւ՝ գացե՛ք, մի՛ վրդովե՛ք զիս:»

1008
34915

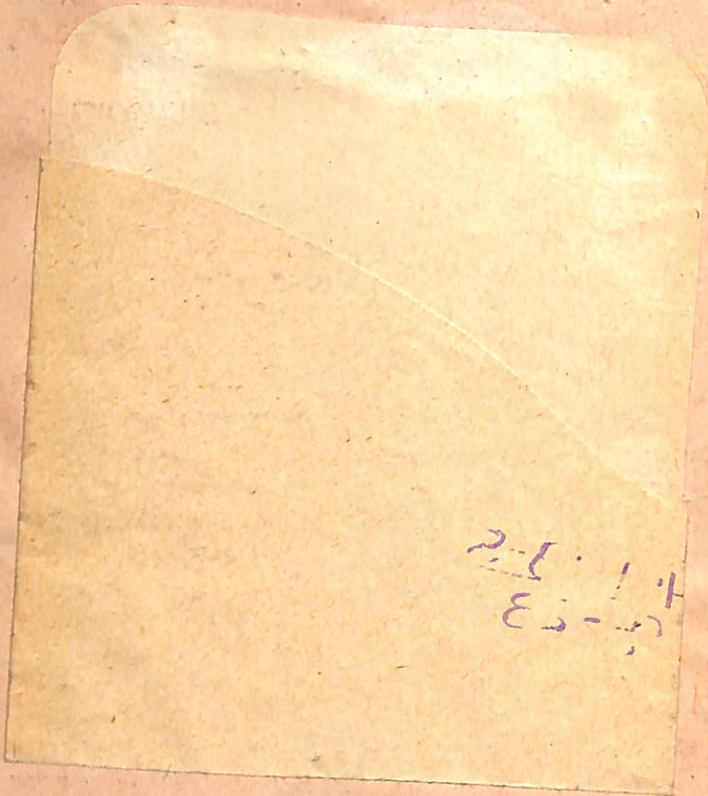
Ու գեր մուկը դռնակը կը գոցէ իր դրացիներուն ե-
րեսին: Չէ՛, չեմ յուսար որ ձեզմէ՛ մէկը ուզէ այս Մուկին
ու Մըջիւնին նմանիլ, անոնց պէս եսասէր ըլլալ: Եսաս-
էր մարդը մինակ ինքզինքը կը մտածէ, հոգ չ'ընէր
ուրիշներուն ցաւերը, վիշտերը: Գէշ բան է աս, շատ գէշ:

1. Ա.ու. — Մարդ որչափ եսասեր չըլլայ, ա՛յնքան
ինքզինքը կը շփե եւ բարի բաներու կը վարժուի:

2. Ա.ու. — Իբրեւ մարդ մեր պարսախակներուն ե
ուրիշներն աւելի սիրելի քան մեր անձը:

2. ԽՍՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Պէտք է ուրիշները իր անձէն աւելի
սիրել. — Եսասիրութենէ ազատելու միակ միջոցը սա
է որ ուրիշները մեզմէ՛ աւելի սիրենք: Ինչո՞ւ համար
կենդանիներու մէջ ամէնէն ազնիւը, ամէնէն օգտակարը

Նոր Դպրոց, Ժ. Պրոէ



25.1.14
E-1

չունն է, կ'ըսենք: Որովհետեւ շունն իր տէրը կը սիրէ ա'յնչափ որ, եթէ հարկ ըլլայ, անոր համար կը մեռնի:

Փորձեցէ՛ք ձեր մէկ բարեկամը շատ սիրել, այնպէս որ անոր մէկ վիշտին համար դուք աւելի վշտանաք, անոր ուրախութեան համար աւելի ուրախանաք, ու պիտի տեսնէք թէ ս'րջափ բարի կ'ըլլայ ձեր սիրտը: Երբ ձեր գրպանին մէջ քառասուն փարա կայ, ու մտքերնիդ դրած էք անով շաքար գնել կամ խաղալիկ, արւէք զայն աղքատիկ տղայի մը, եւ պիտի տեսնէք թէ ս'րջափ սրտերնիդ կը բացուի:

3. Առած. — Ինչ աղէկ բան որ ֆեզի հաւնար կը խորհիս, խորհե՛ք քարեկամիդ հաւնար աչ:

Յ. ԽՍՈՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆ. — Համակրութիւնը. — Մտքերնիդ դրէք, տղաքներս, որ բնաւ մէկուն վիշտ չպատճառէք, ընդհակառակն՝ վիշտ ունեցողներ փնտռեցէ՛ք ու մխիթարեցէ՛ք զանոնք: Երբ սեղան կը նստիք լաւ կերակուրներ ուտելու, խորհեցէ՛ք որ դուրսը աղքատ տղաք կան որ չոր հաց անգամ չունին ուտելու: Երբ ձմեռ կուգայ ու տաք հագուստն'ր կը հագնիք, մտածեցէ՛ք թէ դուրսը բոպիկ ու կիսամերի պղտիկներ կան: Երբ կը փնտռէք այդ խեղճերէն մէկը ու կը մխիթարէք զայն, բսել է՛ կը համակրիք անոնց: Այո՛, խեղճերուն, ցառունեցողներուն համակրելու է:

4. Առած. — Ուրիշներու ցաւերուն վրայ խորհելու ե՛:

5. Առած. — Երբ մեկուն կը հաւնարիս, անոր վիշտը կը քերթեցնեմ:

Գ. ԽՍՈՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆ. — Անճնուէր ըլլալու է իւրընտանիքի. — Բարիզի մէջ ութ տարեկան աղջիկ մը ոտքերը քաշուած, անգամաւոյ՞ միշտ պատուհանին առջեւ կը

նստէր ու բան մը չէր կրնար ընել: Եղաւ որ իր մայրը մեռաւ, հայրն ալ կուրցաւ: Ի՞նչ ընելու էր խեղճ աղջիկը: Մտածեց որ հիմա ինքը պէտք է օգնէ իր հօրը: Անմիջապէս կոշիկի մեծ գործատուն մը կ'երթայ ու կը խնդրէ որ իրեն գործ տան: Ամբողջ ցորեկն ու գիշերուան մէկ մասը կ'աշխատո՞յ՝ մուճակ կը կարէ, և օրական մը ձեռք բերելով՝ իր կոյր հայրը կ'ապրեցնէ:

Ուրիշ տղայ մը, Ժորժ անուշով, դեռ տասնըվեց տարեկան, կը կորսնցնէ իր հայրն ու մայրը: Տանը մէջ կը մնան իր երեք պղտիկ քոյրերը և մեծ հայրը որ հիւանդ էր, ու տեղէն չէր կրնար շարժիլ: Ի՞նչ ընէր հիւմա Ժորժ: Խելացի ու քաջասիրտ տղայ էր. — կ'երթայ գործարանատէրի մը քով ու կ'ազաչէ որ իրեն գործ տայ: Ժորժ գպրոցէն ելած էր ու ազէկ բաներ սոյլած էր՝ գիտութեան վրայ: Գործարանատէրը կը հաւնի անոր ու քովը կ'առնէ: Ժորժ ցորեկը քանի մը ժամ կ'աշխատէր գործարանին մէջ, յետոյ հրաման կ'ուղէր գործարանապետէն որ տուն երթայ, ինչ աշխատի ու իր քոյրերուն վրայ հսկէ: Այս կերպով Ժորժ հսկեց, խնամեց, մեծցուց իր պղտիկ քոյրերը, ինչպէս հայր մը մայր մը: Երբ մեծ հայրը մեռաւ, արդէն շէնք շնորհք տուն տեղ չիմած էր Ժորժ:

6. Առած. — Տղաքներ, երբ (Ասուած ըլնէ), որ մը դժբաղդուրիս մը գայ ձեր վրայ, ֆա՛ջ եղիք, ձեր յոյսը ձեր աշխատքեանը վրայ դրեք:

Ծ. ԽՍՈՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆ. — Անճնուէր բարեկամութիւն. — Ասկէ շատ ու շատ տարիներ առաջ, քաղաքի մը մէջ կ'ապրէին երկու փիլիսոփաներ, Տամոն ու Պիթիաս. երկուքն ալ իրարու բարեկամ՝ իրարու վրայ հոգի կուտային: Պիթիասի թշնամիները օր մը կ'երթան քաղա-

քին իշխանին կ'իմացնեն, իբր թէ Պիթիաս իր վրայ գէշ բաներ կը խորհի: Իշխանը կը բարկանայ, կը բռնէ Պիթիասը և մահուան կը դատապարտէ: Երբ կուգայ այն օրը որ Պիթիասի գլուխը պիտի կտրեն, իշխանին լուր կը զրկէ որ իրեն քսանըչորս ժամ հրաժան տայ, որ երթայ իր գիւղը, կարգ մը գործեր կարգադրէ ու գայ: Իր Տամոն բարեկամը երաշխաւոր կ'ըլլայ և յանձն կ'առնէ անոր տեղ բանտարկուիլ:

Իշխանը հրաման կուտայ Պիթիասի որ կը մեկնի և Տամոն անոր տեղ բանտ կը մտնէ: Քսանըչորս ժամը լրանալու վրայ է, դեռ Պիթիասը չի գար: Այն ատեն Տամոնը կ'առնեն կը տանին՝ գլուխը կտրելու համար: Տամոն շատ ուրախ էր որ իր բարեկամը կ'աղատի: Բայց վերջին վայրկեանին, երբ դահիճը սուրը կը վերցնէ անոր վիզը կտրելու համար, Պիթիասը շնչասպառ կը հասնի ու իր բարեկամին վիզը կը նետուի: Իշխանը այս բանը կը տեսնէ, կը հիանայ անոնց բարեկամական սիրուն վրայ, կը ներէ Պիթիասին, կը կանչէ դանոնք իր քով և կը խնդրէ որ զինքը ալ իրենց բարեկամ ճանչնան:

7. Առած. — Անձնուէր մարդը շատ ապնիւս սիրտ մը եւ բարձր հոգի մ'ունի:

8. Առած. — Անձնուէր եղողը ուրիշին բարիք ընել կ'աշխատի:

Գ. ԽՕՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆ. — Ա.Գձնուէր՝ դեպի մարդկութիւն.

Մարդիկ կան, գիտուն մարդիկ, որ գիշեր ցորեկ կ'աշխատին գիւտեր ընելու. այսինքն այնպիսի աղէկ բաներ ընելու որ մարդոց օգուտ մ'ըլլայ, և մարդիկ աւելի հանգիստ ապրին: Ահա այս տեսակ մարդիկ հարած են շողենաւը, երկաթուղին, հեռագիրը եւ երկկտրական լոյսը:

Ազնիւ մարդիկ որ գիշեր ցորեկ ուրիշներուն աղէ-

կուծիւնը կը մտածեն: Իրենց համար անուն մը, փառք մը հերիք է, որովհետեւ շատ անգամ այս մարդիկ իրենց կեանքը կուտան, թշուառ կ'ապրին՝ գիտութեան և մարդկութեան սիրուն համար: Անոնք են որ մեծ մեծ հիւանդութեանց դեղ ու դարման կը փնտռեն, աշխարհի ամէն կողմը կը պտտին, հիւանդներու մէջ կ'անցընեն իրենց կեանքը, որ օր մը աղէկ դեղ մը գտնեն:

9. Առած. — Ով որ մարդկութիւնը չի սիրեր, անկիս մարդ չե՛ անստուռ ե:

Ծ. ԽՕՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆ. — Ա.Գձնուէրացութիւնը ուրախ կ'ընէ մարդը. — Միլիոնատէր մարդ մ'ունէր մէկ հատիկ զաւակ մը որ մեծցած՝ երիտասարդ եղած էր, բայց ո՛չ արհեստ սորված էր, ո՛չ գիտութիւն, և սաստիկ կը նեղուէր պարսպ օրեր անցընելով: Մայրը կը տեսնէ որ իր տղան օր օրի կը նիհարնայ, կը տկարանայ, միշտ տըխուր, միշտ ձանձրացող: Ո՛չ գեղեցիկ պարտէզները, ո՛չ ընտիր ձիերը, ո՛չ սքանչելի կերակուրները անոր սիրտը չեն ուրախացներ: Մայրը կը յուսահատի, վերջապէս օր մ'ալ կ'ելլէ կախարդ կնոջ մը քով կ'երթայ և իր տղուն վրձակը պատմելով՝ դեղ մը կը խնդրէ անկից: Կախարդ կինը քիչ մը խորհելէ յետոյ կը պատասխանէ. — «Մէկ դեղ մը կայ ձեր տղուն համար: Իրեն ստակ տուէք, թանկագին բաներ տուէք՝ մասնի, ոսկի շքլթայ, ժամացոյց, հագուստ՝ և ստիպեցէք որ երթայ աղքատներ գտնէ և անոնց տայ:»

Մայրը կը վերադառնայ և անոր ըսածին պէս կ'ընէ: Տղան երբ աղքատներուն հետ յարաբերութեան մէջ կը մտնէ, կամաց կամաց թշուառութիւնը կը ձանձնայ, և ամէն անգամ որ բարիք մը կ'ընէ, սիրտը ուրախ կ'ըլլայ: Այն ատեն կը սկսի սիրել կեանքը և միշտ կ'աշխատի ուրիշներուն նուիրել իր անձը: Փրկուած էր միլիոնատէրին տղան, ան հիմա հասկցաւ թէ ուրիշներուն բարիք ընելով միմա կ'երջանիկ կրնայ ըլլալ:

9. Առած. — Որչափ աչ պզտիկ ըլլաք, երբ ձեր ներսը զոհողութեան՝ անձնուրացութեան զգացում կայ, դուք մեծ եք:

10. Առած. — Առաջինութեանը ինկնիկ կը վարձասրէ մարդը, որովհետեւ կ'որակուի սրբի, կը մխիթարէ մարդուն սիրտը:

Տ. ԽՍՈՒԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Ամբողջ բարոյականը անձնուրացութեան մէջ է. — Տղաքներս, երբ օր մը մեծնաք ելլաք, քանի մը գլխաւոր պարտականութիւններ ձեզ պիտի շրջապատեն. օգտակար պիտի ըլլաք ձեր ծնողքին ու ձեր նմաններուն: Պիտի աշխատիք որ ձեր հայրն ու մայրը աղէկ ապրեցնէք, եթէ անոնք ձեզի կարօտ են. իսկ եթէ ձեզի կարօտ չեն, ազնիւ մարդ պիտի ըլլաք որ անոնց սիրտը ուրախ ըլլայ: Պիտի աշխատիք ձեր գիւղին կամ քաղաքին համար: Հոգ պիտի տանիք ձեր թաղի դպրոցին, ձեր գիւղի եկեղեցիին, արհեստներուն, աղքատներուն:

Ինքզինքը մտնալ, ուրիշներուն նուիրել՝ բարոյականի ամենէն մեծ աստիճանն է: Ուրիշներուն՝ ծանօթներու թէ անծանօթներու՝ օգնել, նեղութեան մէջ եղողին բարիք ընելը ամբողջ մարդկութիւնը սիրելու նշանն է: «Սէրը մաքուր սրտերու մէջ կը հանգչի, ինչպէս ցօղի կաթիլը ծաղիկի մը բաժակին մէջ:»

Բարոյականի այս դասերուն պատին է Աւետարանին սա խօսքը. — «Սիրեցե՛ք զմիմեանս»:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԱՄՍՈՒԱՆ

Մինակ ու մինակ մեր անձին, մեր հանգստութեանը վրայ խորհելու չենք, անձնասիրութիւնը զէջ բան է, և անկէ ազատելու մէկ միջոց կայ. ուրիշ մեզմէ աւելի սիրելու Զանտը որ բնու մէկու մը վիշտ չպատճառենք, ընդհակառակ, միջոցներ վնասելու ենք ուրիշները մխիթարելու: Մեր ընտանիքը սիրենք, անոնց համար ընենք ամէն զոհողութիւն: Ասիկա մեր պարտքն է արդէն. բայց աւելի ազնիւ բան մը ըրած կ'ըլլանք, երբ օգնութեան հասնինք այնպիսի մարդոց, զորոնք չենք ճանչնար, որոնք մեր կրօնքէն չեն, մեր ազգէն ալ չեն: Ամբողջ մարդկութիւնը սիրելու ենք:

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍ. 1. — ԴՊՐՈՑԻ ԿԵԱՆՔԸ

1. Մենք ամէնքս ալ, մանչ թէ աղջիկ, մեր պըղտիկ հասակին մէջ երջանիկ ենք որ կրնանք դպրոց յաճախել, ուսում սորվիլ:

Հոս, դպրոցին մէջ է որ պիտի սորվինք թէ աշխատութիւնը օգտակար բան է: Այն որ չ'աշխատիր, ապրելու արժանի չէ: (*)

Աշխատութիւնով ո՛չ միայն ապրուստ ձարել կարելի է, այլ նաեւ անով դո՛ւ և ուրախ կ'ըլլայ մարդ:

2. Բայց մեր աշխատութիւնը այն ատեն արդիւնաւոր կ'ըլլայ, երբ արճով աշխատինք, կանոնաւոր ու յարաւեր աշխատինք:

Պէտք է որ ժամանակէն առաջ դպրոցէն ելլենք, այլ գո՛նէ նախնական ուսումը աւարտելով՝ շրջանաւարտի վկայագիր առնենք:

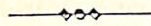
3. Պզտիկ տղայ մը՝ երբ 4—5 տարեկան է, Մանկապարտեզ կը մտնէ: Երբ 7—9 տարեկան ըլլայ, Մանկապարտեզը աւարտելով՝ կը մտնէ Նախալրրբարան: Վեց տարի ալ Նախալրթարանի մէջ ուսնելով՝ կ'ըլլայ շրջանաւարտ:

4. Անկէ ետքը, եթէ իր հայրը ուզէ, տղայ մը կը մտնէ Միջնակարգ վարժարան և հոն աւելի շատ ուսումներ կը սորվի: Իսկ եթէ հայրը ուզէ, իր տղան արհեստի կը դնէ:

1. Ի՞նչ բաներ կը սորվինք դպրոցին մէջ: Ի՞նչ կ'ըլլայ մարդ

(*) Ապրիլն անհրաժեշտ չէ, քիպարելն անհրաժեշտ է կ'ըսէ Անգղիական առած մը:

աշխատութեան ճնորհիւ : — 2. Ի՞նչպէս աշխատելու ենք : Ե՞րբ ելլելու ենք դպրոցէն : — 3. Ըստէ թէ պզտիկ տղայ մը առաջ ո՞ր դպրոց կը մտնէ : Իսկ Մանկապարտէզէն Ե՞տք : — Ո՞րչափ պէտք է մնայ Նախակրթարանի մէջ : — 4. Նախակրթարանն աւարտելէ ետքը, ի՞նչ կ'ընէ տղայ մը :



2. ԴԱՍ. — ԱՐՉԵՍՏԱԻՈՐԻ ԿԵԱՆՔԸ

5. Ամէն արհեստ լաւ է : Պէտք է գէշ աչքով նայիլ այս կամ այն արհեստին : Ամէն գործ իր դժուարութիւններն ունի : Երկրագործը՝ իրաւ է որ՝ կոշտ ու տաժանելի աշխատութիւն մը ընելու պարտաւոր է . բայց իր յոգնութիւնները եթէ չըլլան, ի՞նչպէս պիտի ստանայ ցորենը որով ինք ու իր ընտանիքը կ'ապրին, աւելցածն ալ կը ծախէ և անով իր ուրիշ պէտքերը կը հոգայ :

6. Այսպէս նաեւ հիւսնը, դարբինը, որմնագիրը, խաղախորդը, ոստայնանկը, նաւալարը, ձկնորսը, ջրբերը, ջրհանկիրը, պայտաւոր, լպուտը, բրուտը : Այս ամէն արհեստաւորներն ալ մարդուս համար պէտք են և ամէնքն ալ իրենց արհեստին մէջ դժուարութիւններ կը կրեն : Ի՞նչ ընենք, ապրելու համար պէտք է աշխատիլ : Այս է Աստուծոյ պատուէրը : (*)

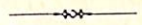
7. Ի՞նչ հաճոյք է արհեստաւորին համար, առտուն կանուխ՝ իր գործին վազել, ուրախ զուարթ աշխատիլ, քրտինք թափել, ցուրտին ու տաքին՝ յոգնութեան ու նեղութեան տոկալ :

Աշխատութեան մէջ է անոր հացը, ապրուստը, ուրախութիւնը, ուժը, իր և իրեններուն հանգիտան ու երջանկութիւնը : Սիրե՛նք արհեստները, ձեռարուեստները, երկրագործութիւնը :

(*) «Քրտամբ երեսաց քոց կերիցես զհոց» կ'ըսէ Ս. Գիրքը Առած. — Որ ոչն գործէ, կերիցէ մի :

8. Արհեստաւորներն ալ պէտք է գոնէ նախակրթարանէ չըջանաւարտ ըլլան, կարդալ գրել, հաշուել գիտանան, եթէ ոչ՝ չեն յաջողիր, ետ կը մնան :

9. Ո՞ր արհեստներ լաւ են : Ի՞նչ դժուարութիւններ կը կրէ եկրագործը : Ի՞նչ կ'ըլլայ իր աշխատութեան արդիւնքը : — 6. Ըստէ, ուրիշ ի՞նչ արհեստներ կան, եւ նոյն արհեստաւորները ի՞նչ տեսակ նեղութիւններով կը յաջողին իրենց ապուստը նարել : — 7. Աշխատութիւնը հաճոյք կրնայ պատճառել, ի՞նչպէս եւ ինչո՞ւ : — 8. Արհեստաւորներն ալ դպրոցէ երջանուար ըլլալն են :



3. ԴԱՍ. — ԴՊՐՈՑԷՆ ՎԵՐՁԸ

9. Դպրոցէն վերջը՝ մեր յարմարութեան ու ընդունակութեան համեմատ գործ մը, արհեստ մը պիտի սորվինք :

Նախ աշխտէր (ընտրախ) պիտի ըլլանք : Մեզմէ մէկը՝ խանութպանի քով, ուրիշ մը՝ կօշկակարի քով, երրորդ մը՝ ներկարարի, տպագրիչի, գծագրիչի, նկարիչի, ոսկերիչի, ժամագործի, դերձակի, վաճառականի, նպարավաճառի, կահագործի կամ ուրիշ արհեստաւորի քով աշխատութիւն պիտի ընէ :

10. Սկիզբները՝ անտորձ է, բան չի գիտեր : Բայց ուշագրութիւն կ'ընէ, արհեստին կը վարժեցնէ իր ձեռքը, վարպետին ըրածին կը հետեւի, և քիչ քիչ կը սորվի ինք ալ անոր պէս բանիլ և գործ հանել : Ուշիմ տըղայ մը շուտ արհեստ կը սորվի և օր մ'ալ կը յաջողի վարպետ ըլլալ՝ իր կարգին :

11. Աշխատութեան չըջանալին մէջ ալ պէտք է որ ազնիւ, բարի, պարկեշտ և ուղղամիտ ըլլանք, պէտք է յարգենք մեր վարպետը, անոր հաւատարիմ ըլլանք : Անոր պատուէրները անարտունջ կատարենք, մեզի վստահած գոյքերը, գործիքները խնամքով գործածենք :

Անոր վրայ գէշ չխօսինք, իր խանութին կամ տունին մէջ պատահածները ուրիշին չըսենք, և առանց իր հաւանութեան, առանց մեր մեծերուն գիտութեան, առանց զօրաւոր պատճառի, որոշեալ ժամանակէն առաջ մեր վարպետին քովէն չելլենք՝ ուրիշ գործի մէջ քանի մը զրուշ աւելի շահելու համար: Ասիկա կը նշանակէ ապերախտ ըլլալ՝ իր վարպետին հանդէս: Ջանա՛ք օր օրի աւելի առաջ երթալ մեր արհեստին մէջ, փորձառու և ճարտար ըլլալ՝ և արժանի ըլլալ աւելի վարձք ստանալու:

12. Վարպետներն ալ իրենց աշխերտը իբրև զաւակ հոգալու են. անոնց վարձունքին հսկելու են, չափազանց աշխատցնելու չեն, և արհեստը սորվեցնելու են:

13. Իսկ պզտիկ աղջիկները, դպրոցէն ելլելէ ետքը, իրենց մօրը ձեռքին տակ վարժուելու են տունի գործեր կատարելու. ձեռագործ, կար, ձեւ սորվելու են: Արդուկ ու լուացք ընել, կերակուր եփել սորվելու են: Տան մաքրութեան և անձնական մաքրութեան ալ բժախնդիբ ըլլալու են, իրենց քոյրերուն ու եղբայրներուն կարկըտուքը ընելու են, զանոնք խնամելու են. եթէ հարկը պահանջէ, պէտք է ձեռարուեստական գործի մը հետեւին՝ ստակ շահելու և իրենց ծնողքին օգնելու համար: Արդուզարգի, աւելորդ ծախքերու և թեթիւ զուարճութեանց ու պըրանքի հետամուտ ըլլալու չեն. աշխատելու են որ տունը սիրելի ու հաճելի ընեն իրենց հօրն ու մօրը, իրենց եղբայրներուն ու քոյրերուն. և անոնց հետ անկեղծ ու տաք սրտով վարուելու են:

Ժիր ու անձնուէր աղջիկ մը տան ճրագն է:

9. Գպրոցէն ելլելէ վերջը ի՞նչ պիտի ընենք: Ի՞նչ արհեստի անելու է սոյալ մը: — **10.** Ի՞նչպէս պիտի կրնայ սորվիլ արհեստը:

— **11.** Աւելեք մը ի՞նչպէս վարուելու է իր վարպետին նկատմամբ: — **12.** Իսկ վարպետները: — **13.** Ըսէ՛ք թէ ի՞նչ են աղջկան մը գլխաւոր պարտականութիւնները: Ի՞նչ ընելու են՝ իրենց տունը հաճելի ընելու համար:

4. ԳՍՍ. — ԿՍՐԵՒՈՐ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

14. Առաջները աշխատութիւնը յարգ չունէր: Այսօր ամէն մարդ կը պատուէ աշխատութիւնն ու աշխատաւորը:

Արհեստաւոր, գործաւոր ըլլալը ափօթ չէ: Չեռքի աշխատանքը ստորին՝ անարգ գործ մը չէ, քանի որ պատուաւոր կերպով ապրուստ շահելու միջոց մ'է:

15. Բայց անարգ ու արհամարհելի չեն մտքի աշխատութիւններն ալ: Բժիշկ, փաստաբան, ուսուցիչ, դատաւոր, խմբագիր, երկրաչափ, ճարտարապետ, հաշուակալ, գրագիր՝ ասոնք ալ մտքի աշխատաւոր են, ասոնք ալ նախ և առաջ հայրակ կամ սկսնակ եղած են իրենց արուեստին մէջ, ու այսօր ալ իրենց աշխատութիւնը արհեստաւորի մը, գործաւորի մը աշխատութեանէն աւելի ծանր է: Անոնք մտքով կ'աշխատին, երբեմն սաստիկ տքնութեամբ: Իսկ գործաւորը, արհեստաւորը, մշակը, երկրագործը կ'աշխատին մարմնով, շատ անգամ ազատ ու մաքուր օդի, բաց դաշտի մէջ. — ինչ որ իրենց առողջութեան կը նպաստէ:

16. Ի՞նչ որ ալ ըլլայ մարդուս ընկերական վիճակը, արհեստաւոր ըլլայ թէ մեքենագործ, վաճառական ըլլայ թէ նաւաստի կամ փողոցները մաքրող, աւելածու (շօյմիւ), իրմէ պահանջուած առաջին առաքինութիւնն է պարկեշտութիւնը:

17. Աշխատելու ենք մեր արհեստին մէջ նոր բա-

ներ սորվելու, շարունակ օգտակար գիրքեր ու լրագիրներ կարգալու ենք՝ ասով աւելի յաջողակ կ'ըլլանք :

18. Խրատներ . — Մեր բոլոր ուշովը, բոլոր ուժովը պէտք է հետեւինք մեր գործին, ժիր ըլլանք : Խնայող ու կանոնաւոր ապրինք : Զեղխ ու շատակեր չըլլանք, անօգուտ տեղը փարա չծախսենք : Շատ չխօսինք, սուտ չխօսինք : Կանոնաւոր, ճշգրտապահ ու խոտմընապահ ըլլանք : Հպարտութենէ, ցուցամոլութենէ զգուշանանք : Մեր գործերուն մենք անձամբ հսկենք : Ամէն բանի մասնաւոր տեղ մը յատկացնելով՝ ամէն բանի որոշ տեղը դնենք : Միեւնոյն ատեն շատ բաներու չձեռնարկենք : Յարատեւութեամբ աշխատինք, և գործ մը կիսկատար չլծողունք : Մեր արհեստին ու զբաղումին վերաբերեալ գործիքները, քանի հիննան կամ աւրուին, խկոյն նորոգենք : Ընելիք գործերնիս նշանակենք մասնաւոր տետրակի մը մէջ : Այսօրուան գործը վաղուան չձգենք : Առածնիս տուածնիս, շահածնիս ու ծախսածնիս ճիշտ և անմիջապէս գրենք : Անպէտ բաներ չդնենք, պարտք չընենք : Ժամանակին յարգը գիտնանք . ժամանակը մեր ամենամեծ դրամադուլան է :

14. Առաջները ի՞նչ աչիւ կը նայուէր աշխատուոր : Ի՞նչ արհեստներ մարդուս յարգ ու պատի կը բերեն, և ի՞նչ գործեր ամօքալի ու անարգ են : — **15.** Որո՞նք են մեքի աշխատուորներ : Ի՞նչպէս է անոնց կեանքը : Զեռական աշխատուորն կատարողներն ի՞նչ արքերութիւն ունին անոնցմէ : — **16.** Ի՞նչ պէտք է ըլլայ մեր առաջին առաքինութիւնը : — **17.** Ուրի՞ս ի՞նչ յատկութիւններ ունենալ վարժուելու եմք մեր պզտիկ հասակէն : — **18.** Ի՞նչ խրատներ միտքերնիս պանելու եմք՝ կեանքի մէջ յաջողելու համար :



ՀԱՅ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

1. — ՀԱՅԵՐԸ ԺԵ. — ԺԸ . ԳԱԲԵՐՈՒՆ : — ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

1. Գաղղականութիւն . — Այլեւայլ պարագաներու բերումով, Հայերը 1385ին սկսան հեռանալ բնագաւառէն՝ այլեւայլ կողմեր գաղթել : Գլխաւորապէս դէպի Արեւմուտք և դէպի Արեւելք :

Արեւմտեան գաղթականները ժԱ. Դարուն եղան Անգլիաները որոնք գացին նախ Խրիմ (Ռուսիա), ետքը Լեհաստան, Մոլտաւիա, Վալաքիա, Պուքովինա և մինչեւ Թրանսիլլանիա :

2. Լեհաստանի Հայերը՝ Հռովմէադաւան . — Առաջին անգամ Լեհաստանի կողմը Հայեր գացին ժԱ. Դարուն (1060), և երկրորդ անգամ ալ 1500ին : Աս գաղութին կղերն ու ժողովուրդը մինչեւ ժէ. Դար մայրենի եկեղեցիէն չէին բաժնուած : Լէոպոլտի (Լիմպերկի) Արքեպիսկոպոսները 1365էն ի վեր, իբրեւ էջմիածնի Կաթողիկոսներու փոխանորդ, չէ թէ միայն Լեհաստանի, այլ նաեւ Մոլտաւիոյ ու Վալաքիոյ Հայոց վրայ Մետրոպոլիտական իշխանութիւն ունէին :

Լեհաստանի Հայերը Հռովմէական եկեղեցիին յարեցան ժԸ. դարուն մէջերը : Նոյն դարուն սկիզբը Մելքիսեդեկ, էջմիածնի Կաթողիկոսը, որ Հռովմէական եկեղեցիին յարած էր, Պարսիկ թագաւորին պէտք եղած հարկը չկրնալով վճարել՝ Եւրոպա փախաւ ու 1625ին Լէոպոլտոյ թեմը կառավարեց : Նիկողոս անունով Եպիսկոպոսը յաջողեցաւ Լեհերուն Սիկիւմուտ թագաւորին աչքը մտնել ու ինքզինքը Լէոպոլտոյ Արքեպիսկոպոս ընտրել տալ 1629ին : Նիկողոս, որ Հռովմէական եղած էր, ժողովուրդն ալ իրեն հետեւիլ ստիպեց :

Լեհաստանի Հայերը Հռոմի եկեղեցիին յարելէն ետք, Մոլտաւիոյ ու Վալաքիոյ Հայերը Լէոպոլտի Արքեպիսկոպոսի իրաւասութենէն բաժնուեցան ու Էջմիածնի Կաթողիկոսութեան հետ միացած մնացին: Երբոր 1795 ին Լեհաստան երկրորդ անգամ բաժնուեցաւ, Լէոպոլտոյ Հռոմէական Եպիսկոպոսները, թէ՛ տեղին հեռաւորութեան և թէ՛ ուրիշ արգելքներու պատճառաւ, Ռուսական Լեհաստանի Հայերուն վրայ իրաւասութիւն չկրնալով ունենալ՝ իրենց իշխանութիւնը լոկ Կալիչիոյ Հայոց վրայ ամբիօրուեցաւ:

Հիմա՝ Հայ-հռոմէական կը դանուի Լէոպոլտ (Լիմպերկ), Պիեման, Լըչէց, Ստանիսլաւ, Գուզի, Դիամիսից, Հոսանքա, Սինեատէն և ուրիշ քաղաքներ:

3. Սեփաննոս Լեհացի ու Սեփաննոս Ռոչեան. — Լեհաստանի Լիմպերկ քաղաքին մէջ բնակող նշանաւոր ցեղէ էր Ստեփաննոս Լեհացի որ Փիլիպպոս Կաթողիկոսին քով զրկուեցաւ Հայերէն սորվելու համար: Բազմաթիւ գրքեր թարգմանած է: Մեռաւ 1681 ին ու թաղուեցաւ Էջմիածին, Հախիսի մեանց տաճարը:

Լեհաստանի գաղթականութեան մէջ նշանաւոր էր նաև Ստեփաննոս Ռոչքեան Կամիլիցայի՝ որ հոն կառուցած եկեղեցիին աւագերէնցն էր: Թողած է ընդարձակ Բառարան մը Հայ-Լատիներէն:

1. Ե՞րբ սկսած Հայերը գաղթել եւ ո՞ր կողմեր գացին: — 2. Լեհացի Հայերը ի՞նչ պարագաներու մէջ եւ ո՞ր բուականից Հռովմէական եղան: — 3. Ո՞վ էր Սեփաննոս Լեհացից եւ ի՞նչ քրատ է: Իսկ Սեփաննոս Ռոչեան՞:

2. ԿԱՍ. — ԿԱՂՈՒԹՆԵՐ (Շար.)

4. Մոլտաւիոյ ու Վալաքիոյ Հայերը. — Մոլտաւիոյ ու Վալաքիոյ Հայերը մասամբ մը Արեւելեան Հայերէն

ու մասամբ մը Խրիմի Հայ գաղթականութիւններէն եկած են: Ասոնց մէկ մասը 1668 ին Թրանսիլվանիա անցաւ: Այս Հայերը 1791 ին ի վեր Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքական իշխանութեան տակ են. Հոգեւոր հովիւ մը կ'այցելէ ու հոգ կը տանի Վալաքիոյ ու Մոլտաւիոյ (Ռումանիա) Հայոց հոգեւոր ու կրթական պէտքերուն:

Ռումանիոյ Հայերը կը բնակին Պուքրէշ, Ֆոքշան, Եաշ, Ռոման, Հոգնա, Պօտուշան ու Կալայ:

5. Թրանսիլվանիոյ ու Հունգարիոյ Հայերը. — 1668 ին Մոլտաւիոյ Հայերէն շատերը Թրանսիլվանիոյ լեռներն ապաւինեցան: Հոն քանի մը տարի իրենց երկիրը դառնալու յուսով պարապ տեղը սպասելէն ետք, նոյն ատենուան Թրանսիլվանիոյ Միքայէլ Ա. Աբաֆի իշխանին դիմեցին և հոն բնակելու հրաման խնդրեցին: Իշխանը թողտարեց: Քիչ ատենէն Թրանսիլվանիոյ իշխաններէն ու Աստորիոյ կոսյարերէն զանազան արածութիւններ ստացան և Լէոբոլա կայսեր հրահանաւ Կերաքաղաքը շինեցին ու Եղիսաբեթուպոլիս (Պաշտպալով) քաղաքը գնեցին բնակութեան համար: Երկու քաղաքն ալ զարգարեցին եկեղեցիներով:

Օքսենայիտս Վերդիբէսքի՝ Թրանսիլվանիոյ Հայոց Եպիսկոպոսին փոխանորդ դրուելով՝ յաջողեցաւ 1691 ին Թրանսիլվանիոյ Հայերը Հռոմէական դարձնել: Օքսենայիտսի մահուընէ ետք, Թրանսիլվանիոյ Հայերն այն տեղի Լատին Եպիսկոպոսին իշխանութեան տակ մնացին: Բայց իրենց ազգային, «Հայածէս» քահանաներն ունէին: Թրանսիլվանիոյ Հայերը թէ՛ ազգային նկարագիր և թէ՛ լեզուն պահելու միակ միջոցն եղող ազգ. Եպիսկոպոս մը չունին: Այժմ կը բնակին Կիրա, Եղիսաբեթուպոլիս, Ճուրճովա, Սերվիչ ու Նայսայ:

6. Պուզովիւնայի Հայերը. — 1776 ին Պուզովիւնայ

գաւառը Աւստրիոյ ձեռքն անցնելով՝ Յովսէփ Բ. Կայսրը աշխատեցաւ Մոլտաւիայէն ելած Հայերը Թրանսիլվանիոյ Հայոց պէս Հռոմէական ընել, բայց չյաջողեցաւ: Ստեփաննոս Լիփպէրկին Հայ-հռոմէական Արքեպիսկոպոսի օրով Պուքովինիայի Հայերը Կաթողիկ գարձան:

4. Ի՞նչ գիտէք Մոլտաւիայի եւ Վալախիայի Հայերուն վրայ: Ո՞վ կը հովուէ զիրենց հոգեւորապէս: Ռուսները ո՞ր բազմութիւն Հայեր կը բնակին: — 5. Ուսկից գաղթած են Թրանսիլվանիայի եւ Հունգարիայի Հայերը եւ ե՞րբ: Միխայէլ իսխանը ի՞նչ րոյլատեց անոնց: Ուրի՞ս ի՞նչ արժանութիւններ ունեցան: Թրանսիլվանիայի Հայերը ե՞րբ եւ որո՞ւ ձեռքով սփառեցան Հռոմէական գառնալ: Թրանսիլվանիայի ո՞ր բազմութիւնը Հայ կայ: — 6. Ո՞ր է Պուքովինա: Այն տեղի Հայերը ե՞րբ Կաթողիկ եղան:

3. ԳԱՍ. — ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ (Շար.)

3. Խրիմի ու Ռուսիոյ Հայերը. — Խրիմի Քէֆէ քաղաքէն Հայերը 1475ին Մոլտաւիա ու Լեհաստան անցան: Խրիմ մնացող սակաւաթիւ Հայեր 1780ին, Ռուսերու Կատարինէ կայսրուհին հրաւէրով, Ռուսաստան գացին եւ Տօն գետին քովերը Նոր Նախիջևան ու Եկատերինոսլաւ քաղաքները շինեցին: Եկատերինոսլաւի Հայ-հռոմէականները 1790ին նորէն Խրիմ դարձան, Խարասու-Բազար եւ Խրիմի քանի մ'ուրիշ քաղաքները բնակեցան:

Ռուսերը, ի սկզբան, Հայերուն նկատմամբ մեծ խոհեմութեամբ ու թոյլտուութեամբ վարուեցան: 1836ին կայսերական հրովարտակով Հայ եկեղեցին տէրութենէ ձանջուած եկեղեցի հրատարակուեցաւ. սակայն միշտ Ռուս դաւանանքին ամէն արտօնութիւնները չուհի, եւ եկեղեցական կառավարութիւնն ալ մատակարարութիւնը օրէնքով (*) սահմանաւորած է: Երկրորդ հրովարտակով մը, 1842ին, Կաթողիկոսին կանոնական ընտրութեան թոյլտուութիւն արուեցաւ, եւ ընտրութեան իրաւունքը միայն Էջմիածին գումարուած եկեղեցական ու աշխարհական խառն ժողովին վերապահուեցաւ: 1843էն ի վեր Պարսկաստանի ու Տաճկաստանի Հայերն ալ այս ժողովին երեսփոխան կը զրկեն՝ Կաթողիկոս ընտրելու համար: Ընտրութենէ ետք, Ռուսիոյ կայսրը կը հաստատէ Կաթողիկոսը, եթէ ուզէ:

7. Խրիմի Հայերը ո՞ր բազմէն Մոլտաւիա գաղթեցին եւ ե՞րբ: Իսկ Խրիմ մնացողները յետոյ ի՞նչ եղան: Ռուսիոյ Հայեր ի՞նչ արժանութիւններ ձեռք բերին 1836ին եւ 1842ին: Էջմիածնի Կաթողիկոսներ ի՞նչպէս եւ որո՞նց կողմէ կ'ընտրուին:

4. ԳԱՍ. — ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

8. Միսի Կաթողիկոսութիւնը — Հայոց Կաթողիկոսութիւնը, որ Ս. Գր. Լուսաւորչէն սկսած է, միշտ Ս. Էջմիածին չմնաց: Ժամանակով, Կաթողիկոսական աթոռը շատ տեղեր փոխադրուեցաւ: Ներսէս Շնորհալի եւ ուրիշներ Հռոմից նստան: Գրիգոր Է. Անաւարդացի Կաթողիկոսէն (1293—1307) մինչեւ Գրիգոր Թ. Մուսաբեկեանց (1439—1441) Կաթողիկոսական աթոռը Միս փոխադրուեցաւ: 1441ին ուզեցին նորէն Էջմիածին փոխադրել Կաթողիկոսական աթոռը եւ հրաւիրեցին որ Մուսաբեկեանց Միսէն ելլէ ու Էջմիածին երթայ նստի, բայց Գրիգոր Թ. Մուսաբեկեանց ժողովին վճռին չանսաց. ուստի անոր տեղը Վիրապեցի կիրակոս Եպիսկոպոսը փոխարինեց:

(*) Այս օրինակները Ռուսերէն բառով Պոլոմիկիս կ'ըսուի:

պոսն Հայրապետ ընտրեցին ամենայն Հայոց՝ Ս. Էջմիածնի մէջ :

Մուսաբէկեանց շարունակեց Սիւսի Կաթողիկոսութիւնը : Անոր մահու ընէ ետք Սիւսի Կաթողիկոսութեան յաջորդ ընտրուեցաւ Կարապետ Եպիսկոպոս : Սիւսի Կաթողիկոսութիւնը մինչեւ հիմա կը շարունակէ «Տանն Կիլիկիոյ» Կաթողիկոսութիւնն անունով : Սիւսի Կաթողիկոսութեան իշխանութիւնը մասնական է, և ինք հպատակ է Էջմիածնի Մայր-Աթոռին իրաւասութեան :

Այսպէս, Հայերն ունեցան երեք Կաթողիկոսութիւն, մէկն ընդհանրական, որ է Էջմիածնի Կաթողիկոսութիւն, միւս երկուքն ալ մասնական, այսինքն Սիւսի Կաթողիկոսութիւն ու Աղքատարի Կաթողիկոսութիւն :

9. Էջմիածնի Կաթողիկոսութեան վիճակը 1440—1700ից. — Քանի մը Կաթողիկոսներ Հռովմի Պապին հետ յարաբերութիւն ըրին : Կաթողիկոսական աթոռը յարախօսիս վիճակներու բերմամբ, անձկութեան ու տագնապի շրջաններ ունեցաւ և տեղէ տեղ ալ տարուեցաւ :

10. Նոր Զուգայի Հայեր. — Պարսիկ Շահապաս Թաղաուորին օրով (1605ին) Նախիջևեան գաւառին Հայերը ստիպուեցան երթալ Սպահանի մօտերը բնակիլ : Ճամբորդութեան միջոցին շատ կը նեղուէին, բայց քիչ ատենէն կրցան ծաղկիլ հարստանալ : 1722ին Աֆղանները Պարսկաստան արշաւեցին : Այդ միջոցին ալ Պարսիկ Նատիր Շահը Հայերուն մեծամեծ չարիքներ ըրաւ, բայց 1828էն ետքը նորէն սկսան հանգիստ վիճակ ունենալ :

8. Կաթողիկոսական արողը Էջմիածնէն զաւս ո՞ր բաղաճնէր փոխադրուած է : Ե՞րբ Սիս փոխադրուեցաւ Արողը : Ի՞նչո՞ւ համար Գրիգոր Թ. Մուսաբէկեանցի օրով ուրիշ Կաթողիկոս ալ ընտրեցին : Ի՞նչ իւրաւորութիւն ունի Սիսի Կաթողիկոսը : Իսկ Էջմիածնի՞նք :

Հայեր բանի՞ Կաթողիկոսութիւն ունեցան : — 9. Ի՞նչ էր Էջմիածնի վիճակը՝ 1440էն 1700 : — 10. Ե՞րբ եւ ո՞ր տեղէն Հայեր գաղթեցին Պարսկաստանի Սպահան բաղաճն : 1722ին, Աղղաններու արշաւանքին տեսն, Նատիր Շահ ի՞նչ ըրաւ Հայերուն :

5. ԳԱՍ. — ԹՈՒՐԿԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

11. Կ. Պոլսոյ Պատրիարքական Աթոռի սկիզբը. — Ո՛րչափ Էջմիածնի Կաթողիկոսական աթոռը կ'իջնար, այնչափ անդիէն ուրիշ մայրաքաղաքի Պատրիարքական աթոռ մը թէ՛ ազդեցութեամբ և թէ՛ հոն պատահած կրօնական դէպքերով նշանաւոր կ'ըլլար : Տեսնենք ե՞րբ սկսաւ այս Պատրիարքական աթոռը :

Արդէն Հայերը սկսած էին Յունաստան, Փոքր Ասիոյ զանազան կողմերը եւ գլխաւորաբար Կ. Պոլիս գաղթիլ : Այս մայրաքաղաքին Հայ գաղթականներուն թիւը Ժ.Գ. Դարուն շատ աճեցաւ, այնպէս որ առանձին Եպիսկոպոս ունէին : 1307 թուականին, Սիւսի ժողովին մէջ Յուսիկ Իսսակայոյ Եպիսկոպոս մը կը յիշուի : Սուլթան Մէհմէտ Բ. Ֆաթիհ, 1453ին, Կ. Պոլիսն առնելէն ետք, որպէսզի Հայերը Յոյներէն վար չմնան, Պրուսայի Յովակիմ Եպիսկոպոսը Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք կ'անուանէ, և Փոքր Ասիոյ ու Յունաստանի Հայոց հոգեւոր գլուխ կը կարգէ : Պատրիարքներն Էջմիածնի Կաթողիկոսներուն իշխանութեան տակ էին ու կ'ընտրուէին, ինչպէս մինչեւ հիմայ, Կ. Պոլսոյ և գաւառներու եկեղեցական ու աշխարհական Երեսփոխաններուն ձեռքով ու կը վաւերացուէին Սուլթաններէն :

12. Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնը. — Երուսաղէմի մէջ ալ վաղուց շատ մը ուխտատեղիներ ունեցած ենք : Հոնտեղի առաջին Եպիսկոպոսն եղած է Յակոբոս առաքեալը : Իսկ 1311ին, Հայերուն առաջին Պատրիարք

եղաւ Սարգիս Եպիսկոպոսը որ հրովարտակն առած էր Եգիպտոսի Սուլթանէն: Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքները կը կոչուին նաեւ Վանահայր և Պետ Ս. Յակոբեան Միաբանութեան և կը հսկեն Գնորինական Սուրբ Տեղերուն ու Վանքերուն վրայ: Ա.Քէն տարի Զատիկին ա.Քէն երկիրներէ հաղարաւոր Հայեր Երուսաղէմ ուխտի կ'երթան:

11. Ե՛րբ սկսան անիլ Պոլսոյ Հայեր: Ո՞վ եղաւ առաջին Պատրիարք Կ. Պոլսոյ: Պատրիարքի բնութիւնը ո՞վ կը կատարէ եւ ի՞նչպէս:
 12. Ի՞նչ գիտէք Երուսաղէմի Պատրիարքութեան վրայ:



6. ԴԱՍ. — ԿԱԹՈՒԿ ՀԱՅԵՐ

13. Հայ հռոմէականներու սկիզբը. — Այս միջոցին Կ. Պոլիս Հայ-հռոմէական սակաւաթիւ հասարակութիւն մը կազմուած էր որ հետզհետէ կ'աճէր: Եփրեմ՝ 1701ին, Աւետիք՝ 1702ին ու 1705ին, Յովհաննէս Զ.Քրուսնիացի՝ 1707ին, Սահակ Ապուշեկցի՝ 1712ին, Յովհաննէս Գանձակեցի՝ 1715ին, Յովհաննէս Կոլոտ՝ 1720ին, Յակոբ Նալեան՝ 1744ին, Զաքարիա՝ 1780ին, Յովհաննէս Համատանցի՝ 1748ին ու Պօղոս՝ 1823ին, նեղեցին Հայ-հռոմէականները: Բենեդիկտոս ԺԳ. Պապն անոնց հոգեւոր կառավարութիւնը Հայ-հռոմէական Եպիսկոպոսի մը յանձնեց 1758ին: Ասիկա Կ. Պոլսոյ Լատին Նուիրակին իրաւասութեան տակն էր: Հայ-հռոմէականներու հոգեւոր պետքերը կը հոգային Պապէն զրկուած քարոզիչներ, մասնաւորապէս Յիսուսեանները որ Կ. Պոլսոյ մէջ ձիւղ մ'ունէին: Յիսուսեաններու կեդրոնն էր Դաւաթիոյ այն եկեղեցին որ մինչեւ հիմա իրենց անունը կը կրէ:

14. «Հրաւեր սիրոյ». — 1781ին, Հայ-հռոմէականները քիչ մը հանգիստ գտած էին: Երկու հատուածէն ոմանց մէջ միանալու բաղձանքն արծարծուեցաւ՝ նկատի առ-

նելով կրօնական բաժանման հետեւանքով ազգին եղած վնասները: Քանի մը տարի նախնական բանակցութիւններէ ետք, վերջապէս 1820ին Կ. Պոլսոյ մէջ ժողով գումարուեցաւ որուն ներկայ էին էջմիածնի Կաթուղիկոսին Նուիրակ-գործակալը, Կիլիկիոյ Կաթուղիկոսն անձամբ, Կ. Պոլսոյ Պօղոս Պատրիարքը, Երուսաղէմի Պատրիարքին փոխանորդը, շատ մը Արքեպիսկոպոսներ, Եպիսկոպոսներ, Հայ և Հռոմէական Վարդապետներ և երեւելիներ: Այս առթիւ հրատարակուեցաւ «Հրաւեր սիրոյ» տետրակը: Թէեւ ժողովքին բաղձանքը բարի ու գովելի, բայց յաջողութիւն մը չունեցաւ:

15. Հայ-հռոմէականներու Պատրիարքութեան սկիզբը. — Հայ-հռոմէականները, 1850ին, Կ. Պոլսոյ մէջ Եպիսկոպոսական աթոռ մը ունեցան որ հետզհետէ իր իշխանութիւնը տարածեց միւս բոլոր Հայ-հռոմէական Եպիսկոպոսներուն վրայ: 1866 Սեպտեմբեր 14ին Կիլիկիոյ Հայ-հռոմէական Եպիսկոպոսները, Պապին Նուիրակ Յովսէփ Վալերիայի գահերէցութեամբ, Զրմմառ (Լիբանան) ժողովուեցան ու ըստ Արեւելեան կանոններու, Կ. Պոլսոյ Նախագահ Անտոն Հասուն Գերապայծառն իրենց Պատրիարք ընտրեցին «Կիլիկիոյ Պատրիարք» տիտղոսով:

Այս թուականէն ի վեր Հայ-հռոմէականները Պատրիարք ունին՝ որուն աթոռը Կ. Պոլիս փոխադրուեցաւ 1867 Յուլիս 10ին:

13. Պոլսոյ Հայերու մէջ Ե՛րբ սկսաւ Կաթոլիկութիւնը: Ո՞ր Պատրիարքներ անոնց դէմ հալածակ բռին: Պենեթիկսոս ԺԳ. Պապը ի՞նչ բաւ Հայ հռոմէականներուն: Ո՞վ կը հոգար ասոնց հոգեւոր պէտքերը: (Ի՞նչ բան է հոգեւոր պէտք): — 14. Ի՞նչ է Հրաւեր սիրոյ բառը եւ ի՞նչ սովորով հրատարակուեցաւ: — 15. Հայ-հռոմէականները Ե՛րբ Պատրիարք ունեցան: Ո՞վ եղաւ առաջին Պատրիարք եւ ո՞ր բնութեցաւ: Ո՞ր է Զրմմառ: Ե՛րբ Պոլիս փոխադրուեցաւ Հայ-հռոմէականներուն Պատրիարքութիւնը:

7. ԳԱՍ. — Մեծթագնայն Մեծաբնութիւնները

16. Մխիթար Աբբայե Մխիթարեանցները. — 1676

Փետրուար 7ին Սեբաստիոյ մէջ ծնաւ Մխիթար: Պատիկութենէն՝ կղերական ըլլալու անդուսպ բաղձանք մ'ուսնէր: Հազիւ 15 տարեկան, նոյն քաղքին՝ մինչեւ հիմա մեծ ուխտատեղի՝ Ս. Նշան վանքը մտաւ ուր աւազանի (Մանուկ) անունը փոխելով՝ Մխիթար կոչուեցաւ: Նոյն վանքը քանի մը տարի մնալէ ետք, ուրիշ զանազան վանքեր պտտեցաւ: Եւրոպայի քարոզիչներու հետ տեսակցելով՝ Արեւմուտք երթալ մտածեց: Անցաւ Հալէպ ու անկէ Արեւմուտք: Սակայն զանազան արգելքներ պատահելով՝ Սեբաստիա վերադարձաւ և 1696ին Վարդապետ ձեռնադրուեցաւ: Անկէ ետք, միտքը դրաւ տարածել Հայոց մէջ ուսմունքն ու ընթերցանութիւնը: Ասոր մէջ յաջողելու համար՝ ձեռնարկեց հաստատել Միաբանութիւն մը, և այս նպատակով, 1700ին, Կ. Պոլիս եկաւ: Հոս իր քարոզութեամբ քանի մը ընկեր շահեցաւ որոնց հետ առաջին անգամ իր Միաբանութեան հիմնը դրաւ (1701 Սեպտեմբեր 8), նուիրելով զանիկայ Ս. Աստուածածնի առանձին պաշտպանութեան: Հռոմէականութեան յարելուն համար, Աւետիք Պատրիարքի յարուցած հալածանքի ստեղծ, 1702ին, Մխիթար իր ընկերներով ստիպուեցաւ Կ. Պոլսէն փախչիլ:

Երկար ու վտանգաւոր ճամբորդութենէ մը ետք, 1703ին Մոռա կղզին հասաւ ու Մեսոն քաղաքը բնակեցաւ: Մխիթար 1712ին, Ս. Բենեդիկտոսի կանոններով Միաբանութիւն մը կազմեց: 1717ին Վենետիկ անցաւ ու բնակութեան տեղ խնդրեց: Վենետիկի նոյն ատենուան Հասարակապետութեան օրէնքը քաղաքին մէջ նոր վանք շինել արգելած ըլլալով՝ Ծերակոյտը քաղաքէն

դուրս Ս. Ղազարու կղզին բնակութեան համար Մխիթարին տուաւ: Այս կղզիին վրայ Մխիթար երորդ անգամ հաստատեց իր Միաբանութիւնը, 1717 Սեպտ. 8: Այնուհետեւ անվրդով խաղաղութեամբ շարունակեց այս միաբանութիւնը որուն Հիմնադիր-Աբբահայրն եղաւ Մխիթար: Այս բաղմարդիւն Վարդապետը, որ Հայոց այս վերջին անգամ լուսաւորութեան պատճառ եղած է, իր կեանքը կնքեց 1749 Ապրիլ 27, իր Աբբայութեան 47րդ տարին, 74 տարեկան հասակին մէջ: Մխիթար Աբբայն օր յաջորդեց Վենետիկի մէջ Ստեփաննոս Մելքոնեան:

17. Վիեննայի Մխիթարեանցները. — Ստեփաննոս Մելքոնեան Աբբային ստեղծ, վանքին կառավարութեան մասին միաբաններուն մէջ զժտութիւն մը ծագելով՝ անոնց մէկ մասը Ս. Ղազարու Միաբանութենէն բաժնուեցաւ և Թրիէսթի մէջ, Մարիամ Թերեզա կասրուհիին պաշտպանութեամբ, Մխիթարեան Միաբաններու նոր վանատուն մը հաստատեց:

Բայց 1807ին, երբ Ֆրանսացիները Թրիէսթ արշաւեցին, Վանքին ստացուածքները կողոպտուեցան, որով Մխիթարեանները ստիպուեցան Վիեննա երթալ. Ֆրանսուա Ա. կայսրը մարդասիրութիւն ցոյց տուաւ, որով հոն հաստատուեցան:

16. Ո՛ւր ծնաւ Մխիթար Աբբայ եւ ե՞րբ: Ի՞նչ գիտէ իր կենսագրութեան եւ գործունէութեան վրայ: Ե՞րբ Կաթոլիկ եղաւ եւ ինչո՞ւ: Մեսոն բաղաճն ո՞ւր անցաւ: Վերջապէս ո՞ւր հաստատուեցաւ Մխիթարեանց վանքը: — **17.** Ե՞րբ հաստատուեցաւ Վիեննայի Մխիթարեան վանքը, եւ ինչո՞ւ:

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1. ԴԱՍ. — ԱՓՐԻԿԷ

1. Ափրիկէ Եւրոպայի հարաւակողմն է, սահմաններն են՝ Հիւսիսէն Միջերկրական: Արեւելքէն՝ Կարմիր ծով ու Հնդկիկ Ովկիանոս: Արեւմուտքէն՝ Խաղաղական Ովկիանոս:

2. Ծովեզերքը շատ խորտուրորտ չէ: Արեւմուտքի՝ կողմն է՝ Կուիլեկի ծոցը և Կանաչ հրուանդանը: Արեւելք՝ Կուարսաֆուի հրուանդը: Հարաւակողմն է՝ Բարեշոյսի գոլիւր: Գլխաւոր կղզիներն են՝ Ատլանդեանի մէջ՝ Մասկերա կղզին, Գանարեան և Ս. Հեղինե կղզիներ: Հընդ-կական Ովկիանին մէջ՝ Մասսալաֆար, Ռեիւնիոն և Մորիս կղզիները:

3. Լեռ ու եովիս. — Լեռնաշղթաներն են՝ Հիւսիսի կողմը՝ Ադրաս, Արեւելքի կողմը՝ Եթովպիական և Քիլիմանձարո (6000 մեդր), Հարաւակողմն է՝ Հարաւային լեռնաշղթան:

4. Գետ ու լիւն. — Նեղոս, Գոնիօ և Չարնիկ կը բոխին Մեծ լիւներու երկրէն: Աս լիւներն են՝ Վիքթորիա, Թանկանիսիս և Նիաոս: Նիլիոս ու Սենեկալ գետերը Արեւմուտքի կողմէն կը հոսին: Կայ նաեւ Չար լիւն՝ Սուտանի մէջ:

5. Կլիմա. — Ափրիկէի կեդրոնը խոնաւ ու տաք է: Երկու կողմերը կան ուրիշ երկու գօտիներ՝ նոյնպէս տաք, բայց չոր: Աս գօտիներն անապատներ են, որոնց մեծագոյնն է Սահարա: Հիւսիսի ու Հարաւի կողմերը կան երկու լեռնոտ ու բարեխառն գօտիներ:

6. Արագրութիւն. — Ափրիկէ ունի հարուստ հանքեր՝ երկաթի, հանքածղւի, ոսկիի ու աղամանդի:

Կեդրոնը կը գտնուին ընդարձակ՝ կոյս անտառներ, ուր կան փիղեր, ռնդեղջիւրներ, ծովաձիեր, անալուծներ (ընձուղտ), նաեւ առիւծ, շնագայլ, բորեան, եւն:

- 1.** Կուարսաֆուի ո՞ր կողմն է Ափրիկէ: Որո՞նք են սահմանները:
- 2.** Ծովեզերքի ո՞նչպէս է: Ո՞ր կղզիներն ու հրուանդաններ կան Ափրիկէի տարբ: — **3.** Որո՞նք են լեռներն ու եովիսները: — **4.** Որո՞նք են գլխաւոր գետերն ու լիւները: — **5.** Ի՞նչպէս է կլիման:
- 6.** Որո՞նք են արագրութիւնները:

2. ԴԱՍ. — ԱՓՐԻԿԷ (Շար.)

7. Բնակիչներ. — Հիւսիսի և Հիւսիս-արեւելքի բնակիչները Սպիտակ կամ Սեւական ցեղեկն են՝ մեծ մասով Արաբացի ու Պերսիեր: Մնացած մասերու բնակիչները սեւաւորք (խափշիկ) են: Կան նաեւ Եւրոպայիներ:

8. Անկախ երկիրներ. — Ափրիկէի մէջ միայն երկու անկախ Պետութիւն կայ. 1. Մաւրի կայսրութիւնը, Հիւսիս-արեւմուտքի կողմը, մայրաքաղաք՝ Ֆեւ: 2. Եթովպիոյ կայսրութիւնը, Կարմիր ծովին Հարաւակողմը, մայրաքաղաք՝ Ասիս Ապպարա:

9. Եւրոպական ստացումներ. — Ափրիկէի մեծ մասը Եւրոպական Պետութիւններու իշխանութեան տակ է: 1890ին Եւրոպական Պետութիւնները դաշնագիր մը ստորագրեցին որով Ափրիկէի ներքնամաքային մասերը իրենց մէջ կը բաժնէին և սահմաններ կը գծէին իրենց տիրելիք երկիրներուն՝ հոն գաղթականութիւն հաստատելու համար:

10. Ֆրանսական բաժինն է՝ Ալձերիս, Թունուզ, Սենեկալ, Մասսալաֆար և Ռեիւնիոն կղզիները:

11. Անգղիական բաժինն է՝ Եթովպիայի Հարաւակողմը՝ Անգղիական Արեւելեան Ափրիկէ կամ Եգիպտական Սուսան (Նուպիս, Տարֆուր, Գորտոֆան, Պահր-էլ-Կա-

զէլ, ևւայն) և Հարաւային ծայրը Բաքի գաղթականութիւնը, Թրասխայ և Օրսւնժ :

12. Գերմանական բաժինն է՝ Արեւելեան Ափրիկէ և Հարաւարեւմտեան Ափրիկէ :

13. Բորբուկալի բաժինն է՝ Արեւելեան Ափրիկէի Պետքիւնը՝ (մայրաքաղաք Մոզամբիկ), նաեւ արեւմտեան կողմը՝ Անկոլա, և Կանայ հրոսակըսու ու Մասեր կղզիները :

14. Պելիական բաժինն է՝ Բոնկոյի անկախ Պետքիւնը՝ Հարաւային լեռնադաշտին կեդրոնը :

15. Թուրքիոյ ստացուածքն է՝ Թարսպոլոզու, Միջերկրականի վրայ : Եգիպտոս, մայրաքաղաք Գահիթե (580,000 բնակիչ), Նեղոսի աջ կողմը : Օսմանեան գերելիսանութեան տակ և հարկատու է : Կը կառավարուի փոխարքայով մը (Ստիվ) :

- 7. Ի՞նչ գեղէ են Ափրիկէի բնակիչները : — 8. Որո՞նք են անկախ երկիրները : — 9. Որո՞նք են Եւրոպական ստացուածքները : — 10. Ո՞ր մասերը Ֆրանսական ստացուածքներ են : — 11. Անգղիայի՞նք : — 12. Գերմանիայի՞նք : — 13. Փորթուկալի՞նք : 14. Պելիականի՞նք : — 15. Թուրքիայի՞նք :

3. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

- 1. Որո՞նք են Ասիայի մեծ լեռնադաշտերն ու լեռնաշղթաները : — 2. Ի՞նչ է Հնդկաստանը Եւրոպական ձր Պետութեան կը պատկանի, — 3 Ասիայի մէջ ձր երկիրներն ունի Ֆրանսան : — 4. Որո՞նք են Ռուսիայի գլխաւոր գետերը :

- 1. Որո՞նք են Ափրիկէի մեծ լեռնաշղթաները : — 2. Ափրիկէի երեք մեծ լիճերը : — Է՞ն մեծ գետերը : — 4. Ափրիկէի մէջ Ֆրանսայի գաղթականութիւնները որո՞նք են : — 5. Անգղիական գաղթականութիւնները : — 6. Գերմանական գաղթականութիւնները : — 7. Ափրիկէի մէջ Փորթուկալի ստացուածքները որո՞նք են և ձր կողմն են : — 8. Ի՞նչ գիտէք Եգիպտոսի վրայ :

1. ԱՍԻԱԿԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՊԵՏԵՐՆ ԵՆ

- 1. Միւցիւ-իթօ. կայսր (Միխսո) ձորնի : — 2. Նօրօմօս, Թագաւոր Գամգօնի : — 3. Շուլայոնկ-Քորն. Թագաւոր Սիամի : — 4. Եուֆրէէկ, Թագաւոր Գորէլայի : — 5. Մուգաֆէր-Էտտին, Շահ Գարսկաստանի : — 6. Ֆէյսայ-լա Թոռզի, Սուլթան Մամբամի : — 7. Թանն-Թալի, Թագաւոր Աննամի : — 8. Հապիպուլլահ Խան, Էմիր Աֆղանիստանի : — 9. Սէյտ-Ապտիւլ Ախատ, Էմիր Պոխարայի : — 10. Գուան Սիւյ, Պոկրիան կայսր Չինաստանի. (կըսուի նաեւ Չայ-Թիէն, Արեւու կամ Երկնի գաւազ) : — 11. Միր Թոտարագ, Խան Պէլուճիստանի :

2. ԱՓՐԻԿԵԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՊԵՏԵՐՆ ԵՆ

- 1. Մէնէյիք, կայսր (Նէկիւս) Հապէշիստանի եւ Եթովպիայի : — 8. Սէյտի Ալի, Պէյ Թունուզի : — 3. Ապպաս Հիլմի, Փոխարքայ (Թօնիլ) Եգիպտոսի :

3. ԱՍԻԱԿԻ ՅԱՏՈՒԿ ԻՇԽԱՆԱԿԱՆ ՏԻՏՂՈՍՆԵՐ

Սուլթան, Խան, Շահ, Էմիր կամ Աէիրապետ, Խալիֆա, Մահարաւա, Նալայպ, Պէյ, ևւայն :

4. ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՏԻՏՂՈՍՆԵՐ

Նախապետ, Պապ, Կաթոլիկոս, Պատրիարք, Ազգապետ, Շէյխ, Պոնգ (Չինի մէջ), Լանա (Քիպէթի մէջ) :

5. ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՏԻՏՂՈՍՆԵՐ

Նախագահ, Դեսպան, Հիւպսոս, Կուսակալ, Կառավարիչ, Նախարար, Վերահստուչ, Մանսարիկ (Չինի մէջ) :

6. ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՏԻՏՂՈՍՆԵՐ

Սպարապետ, Հրահանգար, Զօրապետ, Մարաշախ, ևւայն :

7. ԵԻՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ ԱՂՆՈՒԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԻՏՂՈՍՆԵՐ

Ապպետ, Մարիզ, Կոնս, Արհիտոքս, Դուքս, Իշխան, Լորս, Պարոն, Սըր :

4. ԴԱՍ. — ԱՄԵՐԻԿԱ, ԲՆԱԿԱՆ ԿԱՐԱԳԻՐ

16. Ամերիկան երկու մեծ դամաք է, Հիւսիսային Ամերիկա և Հարաւային Ամերիկա, որոնք Բախաւայի պարսնոցով միացած են :

17. Սահմաններ. — Ամերիկայի սահմաններն են՝ Հիւսիսէն՝ Արշայի կամ Մաուրցեայ Ովկիանոս, Արեւելքէն՝ Ազրանդեան, Արեւմուտքէն՝ Խաղաղական Ովկիանոս, Հարաւէն՝ Ազրանդեան ու Խաղաղական միացած :

18. Ծով, ծովագր. — Հիւսիսէն՝ Հիւսսանի ծոցը, Հարաւէն՝ Միսիսիպի և Բալիֆորնիայի ծոցերը :

Աշխատչի, Բաշիճորնիայի, Հայրասորի, Պորիսայի և Եռֆարանի թերակղզիները :

Պափփիկի ծովը, Տալիսի և Պեհրիկայի նեղուցները Հիւսիսի կողմն են : Սեն-Ոֆ հրաւանդակը Արեւելք, և Հորն հրաւանդակը Հարաւակողմն են :

19. Կղզիներ. — Ամերիկայի կղզիներն են. Ալեոքեան և Վանիստիեր, Թեոնեոլ, Մեծ ու Պզիկ Անթիլեաններ, Մարուիւն և Թեո սը Ֆեո (Կրակէ երկիր) :

20. Լեռներ. — Հիւսիսէն Հարաւ կ'երկնայ մեծ լեռնաշղթայ մը որ կը բաժնուի երկու մասի՝ Ապառաժ լեռներ և Անիստան լեռներ :

21. Գետ եւ լիճ. — Հիւսիսային Ամերիկայի մեծ գետերն են՝ Միսիսիպի, որ կը թափի Մէքսիկայի ծոցը, Սեն-Լորան որուն մէջ կը վազեն հինգ լիճերու ջուրերը՝ Միսիսիպի, Միչիպիս, Հուրոն, Էրիէ, Օնտարիո : Աս վերջին երկու լիճերու մէջտեղն է անուանի Նիսկարայի ցրվեժը : Իսկ Հարաւային Ամերիկայի մեծ գետերն են՝ Բարանա և Անադոն որ աշխարհի է՛ն մեծ գետն է :

22. Կլիմա. — Հիւսիսային Ամերիկայի ընդարձակ դաշտերը շատ ցուրտ են. Կեդրոնական Ամերիկան և Անթիլեան կղզիները՝ տաք, խոնաւ ու վատառողջ . իսկ Հարաւային Ամերիկան՝ շատ տաք ու խոնաւ, բայց կան նաեւ բարեխառն ու նոյն իսկ ցուրտ մասեր :

23. Բերք. — Ամերիկան կ'արտադրէ շատ տեսակ բերքեր. արմտիք, թանկագին քարեր ու մետաղներ, բամպակ, խաճիկ, քաքաս, ջինքինա, քարիւղ, ընտիր փայտ և տեսակ տեսակ կենդանիներ :

16. Ամերիկան Բանի՞ մաս է : — **17.** Որո՞նք են սահմանները : — **18.** Որո՞նք են ծովեր եւ ծովեզրեր : — **19.** Կղզիները : — **20.** Հիւսիսէն Հարաւ ո՞ր լեռնազբան կայ եւ Բանի՞ մաս կը բաժնուի : — **21.** Որո՞նք են Ամերիկայի մեծ գետերն ու լիճերը : — **22.** Ի՞նչպէս է Ամերիկայի կլիման՝ Հիւսիսային, Հարաւային եւ Կեդրոնական մասերուն մէջ : — **23.** Ի՞նչ բերքեր կան :

5. ԴԱՍ — ԱՄԵՐԻԿԱ, ԲՆԱԿԻՉ ԵՒ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

24. Բնակիչ. — Ամերիկա անձանօթ երկիր մէր. 148Չ՛ին Բրիտտափոր Գոլոմպոս ձենովացի նաւապետը դտաւ զայն : Հին բնակիչներն են՝ Կարմրաւորներ ուրոնցմէ դեռ մաս մը ժողովուրդ կայ : Ամերիկայի արդի բնակիչներն են՝ Եւրոպացիներ, ինչպէս և Ափրիկէէն գաղթած սեւամորթներ :

25. Բաղաձական բաժանում. — Ամերիկա 16 երկիրներէ կը բաղկանայ՝ թէ՛ բնիկ և թէ՛ Եւրոպական իշխանութեալը : Ասոնք են .

1. Գանասա կամ Նոր Բրիտանիա որ առաջ Պրանսայի կը պատկանէր, հիմա Անգլիական երկիր է :

2. Միացեալ Նահանգներ, թուով 40 է աւելի, մեծ Հանրապետութիւն մը կը կազմեն . ունին զատ զատ վարչութիւն, բայց դաշնակից են իրարու : Մայրաքաղաքն է Ուաշինկթըն : Գլխաւոր քաղաք՝ Նիւ-Եօրք, Ֆիլադելֆիա, Չիքաօ, Պոսթոն, Պայքիսոր, Սեն-Լուի, Նոր-Օղիան, Սան-Ֆրանցիսքո, Եւալլին : Նախագահը կ'ընտրուի ուղղակի ժողովուրդէն և կը պաշտօնավարէ 4 տարի : Արդի Նախագահն է Բուզլիքը : 65 միլիոն բնակիչ :

3. Մեքսիկա ունի 27 դաշնակից նահանգներ, Միացեալ Նահանգներու Հարաւակողմը : Մայրաքաղաքն է Մեքսիքո :

4. Կեդրոնական Ամերիկա որ հինգ անկախ երկիր է. Կուստեկա, Հոնսուրա, Սալվադոր, Նիխարակուա և Գուաթա-Մալա :

5. Անթիլեան կղզիներ՝ որոնք Եւրոպական Պետութեանց կը վերաբերին :

6. Գոլոմպիա : 7. Էգուաքեօն : 8. Բերու : 9. Չիլի : 10. Փարակուիա : 11. Արժանդին : 12. Ուրուկուէյ, 13.

Պրագլիլիա : 14. Վենեզիլեկա : 15. Կեդրոնական Պեսու-
թիւններ (Պոլիվիլիա եւ Բարակուեյ) : 16. Կիւլյեանա, որ
Պրագլիլիայի Հիւսիսակողմն է և կը պատկանի Գաղ-
ղիայի, Անգղիայի և Հոլանտայի :

24. Ո՞վ գտաւ Ամերիկան եւ ե՞րբ : Ի՞նչպէս էին նախկին բնա-
կիչները : Ուրկի՞ց գաղթած են նոր բնակիչները : — 25. Քաղաքա-
կան մեծ բաժանումներ որո՞նք են : Ի՞նչ գիտէք Քանասայի վրայ :
Միացեալ Նահանգները բանի՞ են եւ գլխաւոր քաղաքներ որո՞նք են :
Մեքսիկան ո՞ր կողմը կ'իյնայ եւ ո՞րն է մայրաքաղաքը : Կեդրոնական
Ամերիկայի հինգ անկախ երկիրներ որո՞նք են : Անքիլեան կղզիները
որո՞նք կը պատկանին : Կիւլյեանա որո՞նք ստացուածքն է :

6. ԴԱՍ. — ՈՎԿԻԱՆԻԱ

26. Ովկիանիա, երկրագունտի հինգ մասերէն մէկն
է, կը բաղկանայ կղզիներէ. գլխաւորն է Աւստրալիա :

27. Բաժանումներ. — Ովկիանիայի կղզիները կը
բաժնուին չորս խումբի. Մարեզիա, Մեղանեզիա, Բոլի-
նեզիա և Աւստրալիա :

Ա. Մալեզիա կը պարունակէ 1. Սոլոնի Արշիպելագոսը,
(որոնք գլխաւոր կղզիներն են Մուանարա, Ճալա, Պակեա և Թիւնո),
2. Պորնեո կղզին, 3. Փիլիպպեան կղզիներ, 4. Չեյուպեան կղզիներ :

Բ. Մելանեզիա որ կը պարունակէ Նոր-Կալիդոնա և
Նոր-Չեյուպեան :

Գ. Բոլինեզիա կը բաղկանայ շատ մը մանր կղզի-
ներէ :

Դ. Աւստրալիա կա՞ր Աւստրալեան դաւնակցութիւն :
1. Կը պատկանի Անգղիային, և կը բաժնուի 6 նահանգ-
ներու կամ գաղթականութիւններու : Տարածութիւնը
Եւրոպայի երկու երրորդին չափ է : Բնակիչ՝ 4 միլիոն :
Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Մելբուրն, Սիդնեյ, Աքրայիս :

2. Աւստրալիա շատ գետեր չունի, գլխաւորն է
Միլրրեյ գետը : Արեւելեան ու Հարաւ-Արեւելեան կող-
մերը կան լեռներ որոնք Ովկիանոսին խոնարութիւնը
կը կտրեն : Կղզիին կեդրոնը անբեր դաշտ մ'է :

3. Աւստրալիայի մասը կը կազմեն Թասմանիա և
Նոր-Չեյուպեան :

4. Պաճարաբուծութիւնը Աւստրալիայի է՞ն գլխաւոր
ու բարդաւաճ ճարտարարուեստն է : Աւստրալիայէն Եւ-
րոպա կը զրկուին Մեքիկոնա կոչուած ոչխարին փափուկ
բուրդը, կաշի, մորթ, պահածու միս և ցորեն : Անգղիա-
ցի գաղթականները կը մշակեն արծաթը, ծխախոտ,
բամբակ և որթատունկ :

Արեւելեան կողմի լեռները կը պարունակեն հանքա-
ծուխի, պղինձի, ոսկիի և արծաթի հարուստ հանքեր :

Աւստրալիայի յատուկ կենդանիներն են՝ ագեւազ,
սեւ կարապ, հնգբիկ ջայլեամ, ցուկեղ կոչուած կենդա-
նին, քնարահաւ, եւայլն :

Սակաւաթիւ բնիկները կը պատկանին սեւ ցեղին,
և թշուառ կեանք կը վարեն :

26. Ովկիանիա ինչե՞րէ՞ կը բաղկանայ : — 27. Քանի՞ խումբ
կղզիներու կը բաժնուի : — Ա. Մալեզիայի գլխաւոր կեղիներ որո՞նք
են : Բ. Մելանեզիա ո՞ր կղզիներէ կը բաղկանայ : Գ. Իսկ Բոլինե-
զիա՞ : Գ. 1. Աւստրալեան դաւնակցութիւնը ո՞ր Պեսուեան ստաց-
ուածքն է : Քանի՞ գաղութ ունի : Տարածութիւնը ո՞րչափ է : Բնակի-
չը՞ : Գլխաւոր քաղաքներ որո՞նք են : 2. Աւստրալիայի բնական նկա-
կարագիրը ի՞նչ է : 3. Ո՞ր կղզիներ Աւստրալիայի մաս կը կազմեն :
4. Ո՞րն է գլխաւոր հարստարուեստը : Ի՞նչ բերք կ'երթայ Աւստրա-
լիայէն Եւրոպա : Գաղթականներն ի՞նչ կը մշակեն : Ի՞նչ հանքե-
ր ունի : Ի՞նչ կենդանիներ Աւստրալիայի յատուկ են : Ի՞նչպէս են բը-
նիկները :

7. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

1. Քարտէսի վրայ գրեցէք երկու Ամերիկաներուն զխաւոր գետերն եւ ծովերը: — 2. Քարտէսի վրայ նշանակեցէք ծոցերը, նեղուցները, Քերակըզիները երկու Ամերիկայի ծովեզերքներուն: — 3. Պարզ կերպով զծեցէք Հիւսիս-Ամերիկայի ձեւը եւ նշանակեցէք զխաւոր քաղաքական բաժանումներն ու քաղաքները: — 4. Յոյց տուէք Անժիլեան կղզիները: — 5. Բանամայի պարանոցը ցոյց տուէք: — 6. Գծեցէք Հարաւային Ամերիկան, Ամազոն ու Բարանա գետերուն ընծացքը ցոյց տուէք: — 7. Երկու Ամերիկաներուն զխաւոր լեռնաշղթաները ինչ ուղղութիւն ունին: — 8. Քարտէսի վրայ ցոյց տուէք Եւրոպական Պետութեանց ստացուածքները: — 9. Ի՞նչ բերքեր կուտայ Ամերիկան: — 10. Սա քաղաքները որ երկրի մէջ են՝ Սան-Ֆրանչիսքո, Օղդալիս, Մէքսիքո, Պալմիրա, Բէպէք, Չիքապո, Նիւ-Եօրք, Սանդիակո, Պուէնոս-Այրէս, Մոնթեվիտէօ, Ռիօ-տէ-Եանէյրօ:

1. Ըսէք՝ ո՞ր է Ովկիանիան եւ որո՞նք են Մալէզիայի մեծ կղզիները: Ովկիանիայի մէջ որո՞նք են Անգղիական ստացուածքները: — 2. Պատմեցէք ինչ որ զիտէք Աւստրալիայի վրայ: — 8. Ովկիանիայի մէջ որո՞նք են Հոլանտական ստացուածքները եւ որն է մայրաքաղաքը: — 4. Քարտէսի վրայ նշանակեցէք Ովկիանիայի մեծ բաժանումները: — 5. Շոգեհաւ մը Հավրէն ճեմայ կ'ելլէ՝ Ամերիկայի երկու մեծ նաւահանգիստներն երթալու համար: Նախ կը հանդիպի Պոստոն եւ ապա կ'երթայ Պուէնոս-Այրէս: Ըսէք՝ որ նաւահանգիստները պիտի հանդիպի իր ընծացքին մէջ, եւ առ նաւահանգիստները որ երկիրներու կը տոկանին: — 6. Շոգեհաւ մը Մարիլիայէն կը մեկնի Ովկիանիայի Նուէլա քաղաքն երթալու համար: Ըսէք՝ որ ծովերէն պիտի անցնի, եւ որ նաւահանգիստներ պիտի հանդիպի ի հարկին պաշար եւ ածուխ առնելու համար:

8. ԴԱՍ. — ԱՄՓՈՓՈՒՄ Թ. ԵՒ Ժ. ԱՄԻՍՆԵՐՈՒՆ

ԱՍԻԱ ԵՒ ԱՓՐԻԿԷ

Ասիա (բնական մաս). — Ծովեզերքին վրայ կը գտնուին Հնդկաչինոս Հնդկաստանի, Արաբիայի, Փոքր Ասիայի Թերակղզիներն ու ձաբոնի, Ճորժոգայի, Սէյլանի կղզիները: Գլխաւոր լեռներն են՝ Հիմալայա, Բուէն Լիւն, Թիան-Չան, որ Բամիրի, Թիպէթի եւ Մոնկոլիայի լեռնաշղթաները կը շրջապատեն: Գլխաւոր գետերն են՝ Ամուր, Դեղին գետ. Կապոյտ գետ, Պրահմա-բուդրա, Գանգէս, Ինդոս:

Կլիման շատ ցուրտ է ձմեռը, իսկ ամառը՝ տաք: Հարաւակողմը միշտ տաք է:

Ասիա (բաղաճական մաս). — Ասիայի ժողովուրդները ղեղին ցեղէ են՝ Արեւելեան կողմը, եւ սպիտակ ցեղէ են Արեւմտեան կողմը: Գլխաւոր Պետութիւններն են՝ Միպերիա եւ Արեւմտեան Թուրքստան (որոնք Ռուսոյ կը պատկանին), Ասիական Թուրքիա, Պարսկաստան, (մայրաքաղաք՝ Թէհրան), Աֆղանիստան, Պէլուճիստան, Հնդկաստան (մայրաքաղաք՝ Կալկաթա), Պիրմանիա, Գոչէնչին, Թոնքին, Աննամ, Գամպոն, Չինաստան (մայրաքաղաք Բեքին), ձաբոն (մայրաքաղաք Թոքիօ):

Ափրիկէ (Բնական մաս). — Ծովեզերքին վրայ են Կուարտաֆուի, Բարեյոյի եւ Կանա, հրուանդաններն ու Մատակաքար կղզին, Գլխաւոր լեռներն են՝ ԱՅլա եւ Եթովպիական լեռները: Գլխաւոր գետերն են՝ Նեղոս, Գոնկո, Չանպէզ, Նիկէր: Կլիման՝ շատ տաք ու խոնաւ է՝ կեղրոնական մասերը: Նոյնպէս տաք բայց չոր է ծովեզերքները: Բարեյառն Հիւսիսի ու Հարաւի կողմերը:

Ափրիկէ (Բաղաճ. մաս). — Հիւսիսային եւ Արեւելեան Հիւսիսային բնակիչները սպիտակ ցեղէ են, միւսները խափշիկ են: Անկախ պետութիւններն են Մարոք եւ Եթովպիա կամ Հապէշիստան: Եւրոպական ստացուածքներն են Ալճերիա, Թունուզ, Սենեկալ, Քոնկո՝ (Ֆրանսայի կը վերաբերին), Մատակաքար, Ռէիւնիոն, Անգոլական Արեւելեան Ափրիկէ, Քարի գաղթականութիւնը՝ Անգոլային են: Գերմանական Արեւելեան Ափրիկէ՝ Գերմանիայի ստացուածքն է: Մոզամբիկ՝ Փորթուգալի կը վերաբերի: Քոնկո՝ Պէլճիբայի թարապուլուս եւ Եզլիպտոս՝ (մայրաքաղաք Գահիրէ) թուրքոյ մասն են:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

Ա.

1. Ի՞նչ օրինակներով կ'ընար ապացուցանել Քէ երկիրը կլոր է: — 2. Մեզի երեւցող մոլորակներուն ամենէն մեծը որն է: — 3. Երկիրը բաժնի շարժումներ ունի: Օրինակներով բացատրեցէք: — 4. Ի՞նչ ըսել է Հասարակած. — 5. Ի՞նչ ըսել է Լայնութեան զիծ: Երկայնութեան զիծ: — 6. Ի՞նչ է Միջօրէականը: — 7. Երկրի մը ուրիշ երկրէ ունեցած հեռաւորութիւնը ինչպէս կ'որոշուի:

Բ.

1. Որո՞նք են Պոլսոյ պատմական շէնքերը: — 2. Նոր շէնքերուն մէջ նշանաւորները: — 3. Մեծ մզկիթները: — 4. Քանի Մեծ Պաղերու բաժնուած է Պոլիս: — 5. Որո՞նք են արուարձանները: — 6. Այսթէֆանօյէն կ'ուզեն երթալ Քեսաղտոնանէ. ինչ համրով պիտի երթանք, որ տեղերէ պիտի անցնինք եւ երթուղարձի համար որչափ ծախք պիտի ընենք: — 7. Պոլսոյ որ թաղերուն մէջ կը բնակին Հայեր: — 8. Մասնաւորապէս որ թաղերու մէջ օտարականներ կը բնակին: — 9. Օտար Պետու-

Թիւներէն որոնք զեպարաններ ունին Պոլսոյ մէջ — 10. Որոնք են Պոլսոյ մեծագոյն արդոտաները — 11. Ո՞ր տեղերէ Թրաքիայ կ'անցնին — 12. Որոնք են առեւտրական կեդրոնները — 13. Մեծ շուկան որ կողմ է, ինչ բաժանումներ ունի՝ արհեստներու եւ առուտուրի տեսակէտով: -- 14. Մըզըր չարըղի մէջ ինչ կը վաճառուի: — 15. Պոլսոյ որ կողմերը մեծ գրամատուներ կան:

Գ.

1. Ի՞նչ ըսել է աշխարհագրական եզր: — 2. Որոնք են աշխարհագրական եզրերը: — 3. Ասիական Թուրքիոն քանի վիլայէթի բաժնուած է: — 4. Եւրոպական մասը: — 5. Ո՞ր վիլայէթներու մէջ են հետեւեալ քաղաքները. Թէքրտաղ, Տրամա, Իսկիւլ, Մանասձըր, Շրոտրա, Բրէվէզա, Սամսոն, Պալու, Պիլէնիլի, Տէնիլլի, Նիյոնէ, Խօզան, Ուրֆա, Շամ-Թարապուլուս, Համա, Ճիտտէ, Նէնէտ, Քէրպէլա, Սիւլէյմանի-յէ, Հէքքեարի, Երզնկայ, Սյերդ, Մալաթիա, Մարտին, Ամասիա, Կեսարիա, Միտիլի, Չանաղ-Գալէ, Երուսաղէմ, Տէյր:

Գ.

1. Չեր գտնուած քաղաքէն Պոլսի երթալու համար ինչ ճամբու հետեւելու է, եւ ինչ կերպով ճամբորդելու է: — 2. Որոնք են ձեր զաւառին բնական բերքերը, արհեստները, պատմական շէնքերը: — 2. Ի՞նչ ենթեր կր ներածուին: — 4. Տաճկաստանի որ քաղաքները ուխտառեղի են իսլամներու եւ քրիստոնէաներու: — 5. Որոնք են Տաճկաստանի զըլխաւոր բերքերը:

Ե.

1. Ո՞ր երկիրներու մէջ են սա քաղաքները. — Լիվրոքը, Պօրթօ, Պէրկէն, Համլը, Կան, Ամսղերտամ, Պալ, Համպուրկ, Թրիէսմա, Իզմիր, Իզմիր, Ռուսուլգ, Նիշ, Կալաց, Տուլչինօ, Շիրա, Սէվիլ, Բորձօ, Նաքօշի, Պարու: — 2. Որոնք են Եւրոպայի մեծ լեռները: — 3. Եւրոպա քանի աւազանի կը բաժնուի եւ որոնք են զխաւոր զետերը: — 4. Ի՞նչ ազգեր կը բնակին Տաճկաստանի մէջ: — 5. Պոլիսէն Թիֆլիս երթալու ճամբան որն է:

Զ.

1. Ասիոյ սահմանները որոնք են: — 2. Ամերիկայի սահմանները, — 3. Որոնք աշխարհի ամէնէն մեծ զետը, լիճը, ծովը, լեռը: — Ո՞ր երկրի մէջ կ'իյնայ Կարմիր ծովը, Բամբրի հովիտը, Թիպէթի լեռնադաշտը, Ամուր զետը, Կովկասի լեռնաշղթան, Մէքքէ քաղաքը, Դաւրէժ կամ Թէպրիզ քաղաքը, Քէլադ, Կալկաթա, Թոնրին, Քանդոն, Իսկ Նիբոն կողմն: — 5. Գրեցէր թէ հետեւեալ երկրներու Վեհապետներուն տիրոջը ինչ է եւ արդի վեհապետին անունն ինչ է. Անգղիա, Ռուսիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Յունաստան, Մոնարքո եւ Մոնթէ Բարլօ, Սլաւիա, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ, Պոլսարա, Պարսկաստան, Չին, Ճաբոն, Եգիպտոս:

Է.

1. Ի՞նչպէս է Եւրոպական Պետութիւններուն կառավարական ձեւը (Միապետական, Հանրապետական, եւայլն): — 2. Տիրող զերդաստաններուն կամ հարստութեանց) անուր: — 3. Եւրոպայի ազգերուն կրօնքը:

ԹՈՒՐԲԵՆՈՅ ԱՐԴԻ ԵՐԿԱԹԵՍՅ ԳԻԾԵՐՈՒՆ ՅՈՒՅԱԿՐ

Ա. ՄԱՍ. — ԱՆՍՅՈՒԿԻ ԳԻԾ

	Քիլոմետր
Հայաստան — Իզմիր	91
Իզմիր — Ենկիւրի	485
Եսկի-Շէհիր — Գոնեա	444
	1020

Բ. ՄԱՍ. — ԱՅՏՆԻ ԳԻԾ

Իզմիր — Այսըն — Տիւս	376
Մամանկիւր	139
	515

Գ. ՄԱՍ. — ԳԱՍԱՊԱՅԻ ԳԻԾ

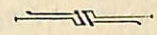
Իզմիր — Գասապա — Ալա-Շէհիր	168
Ալա-Շէհիր — Աքիօն Գարա-Հիսար	252
Սօմա եւ միայնամ գիծ	95
	515

Դ. ՄԱՍ. — ՊԷՅՐՈՒՅ — ԳԱՄԱՍՎՈՍԻ ԳԻԾ

Պէյրուք — Դամասկոս	155
Դամասկոս — Հօրան	103
Աքեա — Դամասկոս	253
	511

Եաֆա — Երուսաղէմ	86
Մէքսին — Ասանա	67
Մուսանեա — Պրուսա	41

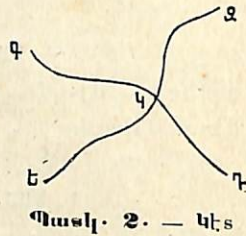
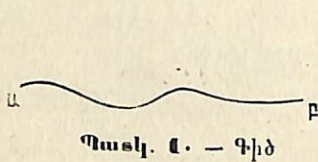
Համագումար՝ 2755 քիլոմետր



ԵՐԿՐԱՉԱՓՈՒԹԻՒՆ

1. ԳԱՍ. — ԳԻԾ, ԿԷՏ, ՈՒՂԻՂ ԳԻԾ

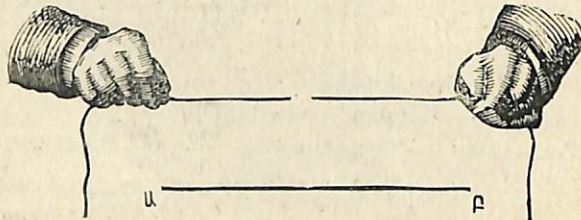
1. Գիծ. — Թղթի վրայ գծուած սա թելի պէս երկար բարակ պատկերը (Պատկ. 1) կը ցուցնէ գիծ մը: ԱՔը գիծ մ'է:



Պատկ. 2. — Կէտ

2. Կէտ. — Սա վերի 20. պատկերին մէջ ԳԴ և ԵՉ գիծերը իրար կը կտրեն Կ կէտին վրայ. և իրօք այն տեղն ուր երկու գիծ իրար կը կտրեն կէտ մը կը ցուցնէ:

3. Ուղիղ գիծ. — Առէք կտոր մը թել (Պատկ. 3) և ձեր երկու ձեռքերուն մէջ բռնելով քաշեցէք, բայց ոչ կտրելու աստիճան. այս թելը ուղիղ գիծ մը կը ցուցնէ: Հիմա հոս կը նշանակեմ կէտ մը Ա. (Պատկ. 4) և քիչ



Պատկ. 3. և Պատկ. 4. — Ուղիղ գիծ

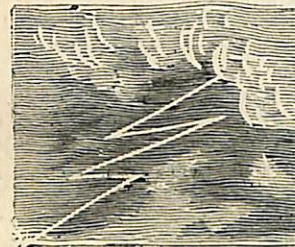
մը հեռու ուրիշ կէտ մը Բ: Միացնենք այս երկու կէ-

տերը, առաջ կուգայ ԱՔ գիծը որ մեր ձեռքի թելին նման է: ԱՔը ուղիղ գիծ է: Ուղիղ գիծը մէկ կէտէն միւս կէտը ամենէն կարճ ճամբան է:

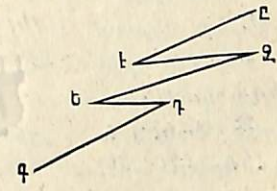
- 1. Թղթի վրայ գրիչով շինուած բարակ թելը ի՞նչ կ'ըսուի: —
- 2. Ի՞նչ կ'ըսուի երկու գիծերու հանդիպած տեղը ի՞նչ կ'ըսուի: —
- 3. Ի՞նչ է ուղիղ գիծը:

2. ԳԱՍ. — ԲԵԿԵԱԼ ԳԻԾ, ԿՈՐ ԳԻԾ

4. Բեկեալ գիծ. — Տեսած էք կայծակին ձերմակ փայլուն գիծը. — շատ մը ուղիղ գիծերու շարունակութիւնն է ան (Պատկ. 5):



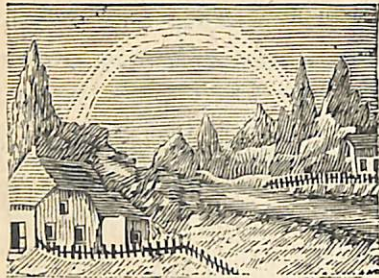
Պատկ. 5. — Կայծակ



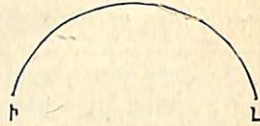
Պատկ. 6. — Բեկեալ գիծ

Բեկեալ գիծ կը նշանակէ գիծ մը որ կարծես կտորտած է. այսինքն շատ մը ուղիղ գիծեր, երկայն կարճ, այլեւայլ ուղղութեամբ իրարու միանալով կը կազմեն բեկեալ գիծը (Պատկ. 6): ԳԴԵՉԷԼ գիծերը միանալով կը կազմեն ԱԼ բեկեալ գիծը:

5. Կոր գիծ. — Ծիածանը (Պատկ. 7) տեսած էք անշուշտ թէ՛ ինչպէս կլորածեալ կ'երեւայ երկինքին երեսը: Ծիածանը կոր գիծ մը կը ներկայացնէ, սա միւս իլ (Պատկ. 8) կոր գիծին պէս: Կոր գիծ մը ո՛չ ուղիղ գիծ է ո՛չ ալ ուղիղ գիծերէ կազմուած է:



Պատկ. 7. — Ծիածան



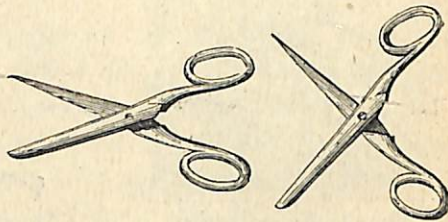
Պատկ. 8. — Կոր գիծ :

1. Ի՞նչ է բեկեալ գիծը : — 5. Ի՞նչ է կոր գիծը :

3. ԳԱՍ. — ԱՆԿԻՒՆ

Գ. ԱՆԿԻՒՆ.

— Առէք մկրատ մը, բերանը քիչ բացէք կամ շատ բացէք (Պատկ. 9 և 10). Երկու պարագային մէջ ալ մէկ մէկ անկիւն

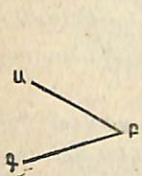


Պատկ. 9.

Պատկ. 10.

շինած կ'ըլլաք : ԱՅ և ԲԳ ուղիղ գիծերը (Պատկ. 11) իրար կը կտրեն Բ կէտին վըրայ և կը կազմեն անկիւն մը :

Նոյնպէս, երբ ԴԵ և ԶԵ գիծերը իրարու հանդիպին, կը կազմեն ուրիշ անկիւն մը որ առաջինէն աւելի խոշոր է, ինչպէս՝ եթէ մկրատը քիչ բանանք, պզտիկ անկիւն կը



Պատկ. 11. Անկիւն



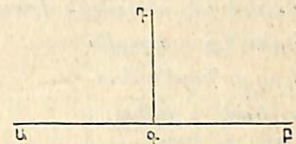
Պատկ. 12. Անկիւն

շինուի, շատ բանանք՝ մեծ անկիւն : Այն կէտը ուր անկիւնը կը կազմուի, կը կոչուի անկիւնի գագաթ. Բ և Եը անկիւնի գագաթներ են : Այն գիծերը որ անկիւնը կը կազմեն կը կոչուին անկիւնի կողմերը . ԱՅ և ԲԳ . ԴԵ և ԵԶ անկիւնի կողմեր են :

Գ. Ի՞նչ է անկիւնը :

4. ԳԱՍ. — ՈՒՂՂԱՀԱՅՅԱՅ, ՈՒՂԻՂ, ԱՆԿԻՒՆ

3. Ուղղահայեաց. — Եթէ այս սեղանը գլխիվար գարձընենք, սեղանին ոտքերը ուղիղ կը անկուին . կըրնանք ըսել թէ սեղանին ոտքերը սեղանի եզերքներուն ուղղահայեաց են :



Պատկ. 13. — Ուղղահայեաց

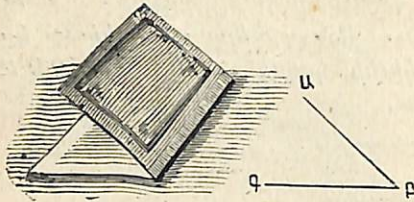
Տ. Ուղիղ անկիւն. — Գը-ծենք ԱՅ գիծը և վերէն վար իջեցնենք ԳԴ գիծը : Յայտնի կը տեսնուի որ կազմուեցաւ երկու անկիւն, երկուքն ալ իրարու հաւասար (ԱԴԳ = ԳԴԲ) : Այս ԳԴ գիծը ուղղահայեաց կ'ըսուի . իսկ երկու հաւասար անկիւնները մէկ մէկ ուղիղ անկիւններ են :

7. Օրինակով մը ցոյց տուէք թէ ի՞նչ է ուղղահայեաց գիծը : — Տ. Ի՞նչ կը կոչուի ուղղահայեաց գիծի մը եւ ուրիշ ուղիղ գծի մը ձեւացուցած անկիւնը : Ի՞նչ անկիւն կ'ըսեն անոր :

5. ԳԱՍ. — ԱՆԿԻՒՆՆԵՐ (Շար.)

9. Սուր անկոււն, բութ անկիւն. — Գիրք մը շքեղ գրասեղանին վրայ և մէկ կողքը բռնելով՝ կամաց կամաց սկսէք բանալ . անկիւն մը կը կազմուի, այնպէս չէ՞, որ նախ փոքր է (Պատկ. 14), յետոյ երթալով

կը մեծնայ, մինչեւ կը հասնի այն աստիճանին որ գրքին

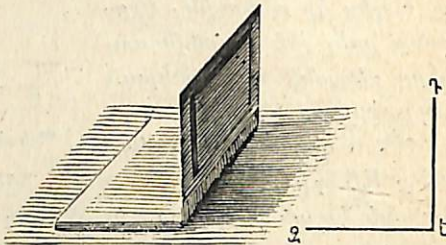


Պատկ. 14. եւ 15. — Անկիւն

կողքը ուղիղ կը մընայ, այնպէս որ ո՛չ աջ կողմը ծուած է, ո՛չ ձախ կողմը: Հոս ալ անկիւն մը կազմուեցաւ, բայց այս անկիւնը մեր ճանշցած ուղիղ անկիւ-

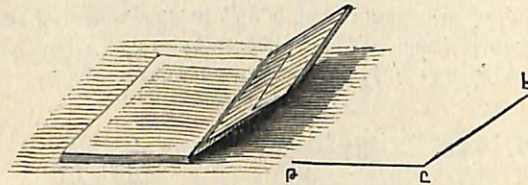
նին պէս է. և իրաւ ալ գրքին բացուած կողքը ուղղահայեաց է սեղանին վրայ դրուած կողքին. (Պատկ. 16):

Կրնանք գրքին կողքը նորէն հետզհետէ բանալ. (Պատկ. 18). կը տեսնենք որ կը կազմուի անկիւն մը որ աւելի մեծ է նախորդ ուղիղ անկիւնէն:



Պատկ. 16. եւ 17. — Ուղիղ անկիւն

Այս կերպով կը տեսնենք որ գիրքը նախ պզտիկ ան-



Պատկ. 18. եւ 19. — Բութ անկիւն

կիւն մը կազմեց Պատկ. 15ի պէս. այս տեսակ անկիւնին, որ ուղիղ անկիւնէն փոքր է, կ'ըսուի սուր անկիւն:

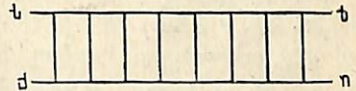
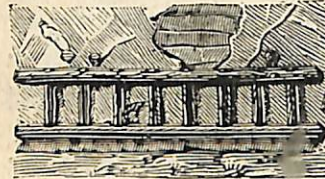
Յետոյ, երբ մէկ կողը միւսին վրայ ուղղահայեաց եկաւ, կազմեց ուղիղ անկիւնը (Պատկ. 17). Իսկ երբ աւելի բացինք գրքին կողքը և ուղիղ անկիւնէն աւելի մեծ անկիւն մը կազմեցինք, առաջ եկաւ բուրբ անկիւն մը (Պատկ. 19):

9. Այլեւայլ անկիւններու օրինակներ տուէք:



6. ԴԱՍ. — ԶՈՒԳԱՀԵՌԱԿԱՆՆԵՐ

10. Ուղղագիծ գուգահեռականգնու. — Դիտեցէք սա պատկերին մէջ (Պատկ. 20) սանդուխին երկու եզերքները և անոնց վրայ գտնուող աստիճանները: Ասոնք



Պատկ. 20-21.

Զուգահեռականգնու

ուղիղ գիծեր են որոնց երկու ծայրերը ամէն տեղ իրարմէ միեւնոյն հեռաւորութիւնը ունին: Եթէ կարելի ըլլար շատ ու շատ երկնցնել սանդուխին այս եզերքները կամ անոր աստիճանները, պիտի տեսնէինք որ ամենուրեք իրարու չպիտի հանդիպէին: Աւասիկ այս տեսակ ուղիղ գիծերը կ'ըսուին զուգահեռականգն:

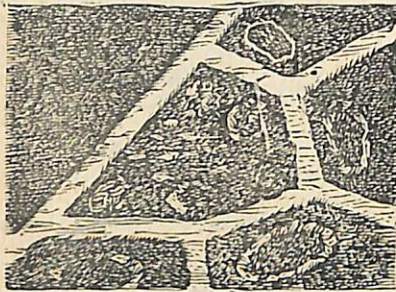
10. Զուգահեռականգն գիծերու օրինակներ տուէք:



7. ԴԱՍ. — ԲԱԶՄԱՆԿԻՒՆ

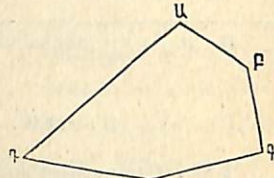
11. Բազմանկիւն. — Սա վարի 22 պատկերը կը ցուցնէ թազմանկիւն մը: Ինչպէս կը տեսնէք, բեկեայ գիծ

մ'է, որ ունի շատ մը անկիւններ. այս անկիւնները անոր ծայրերը կամ կողներն են և մէկէ աւելի կոն ունեւալուն համար շատ անգամ բազմակոն ալ կ'ըսուի: Դի-



Պատկ. 23.

տէ՞ք, ճիշտ ինչի՞ կը նմանի. պարտէզի մը կամ դաշտի մը մէջ տեսած էք հարկաւ նեղ ճամբաներ որոնք զիրար կը կտրեն այլեւայլ ուղղութեամբ (Պատկ. 23), և կը կազմեն բազմանկիւն ձեւեր:

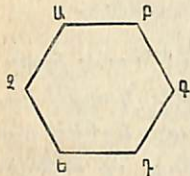


Պատկ. 22.

Բազմանկիւն

12. Կանոնաւոր բազմակոն. —

Բազմանկիւնի մը կանոնաւոր կ'ըսուի երբ անոր բոլոր կողմերն ու բոլոր անկիւնները հաւասար են իրարու: (Պատկ. 24):

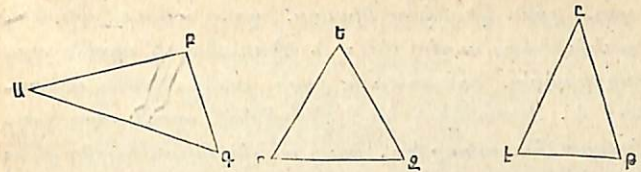


Պատկ. 24. — Կանոնաւոր բազմակոն

11. Բազմակոնի օրինակներ բւէի: — **12.** Ի՞նչ է կանոնաւոր բազմակոն բնուածը:

8. ԴԱՍ. — ԵՌԱՆԿԻՒՆ

13. Եռանկիւն. — Երբ բազմանկիւն մը երեք կողմ ունի, կը կոչուի եռանկիւն (Պատկ. 25):



Պատկ. 25.

Եռանկիւն

Պատկ. 26.

Հաւասարակողմ եռանկիւն

Պատկ. 27.

Կողմնագոյգ եռանկիւն

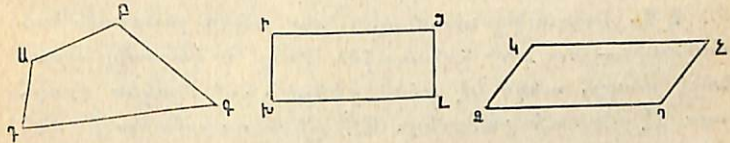
14. Հաւասարակողմ եռանկիւն. — ԴԵԶ (Պատկ. 26) եռանկիւնին երեք կողմերն ալ իրարու հաւասար են. այս եռանկիւնը կը կոչուի հաւասարակողմ եռանկիւն:

15. Կողմնագոյգ եռանկիւն. — ԷԸԹ եռանկիւնին երկու կողմերը ԷԸ և ԷԹ իրարու հաւասար են. երբ այսպէս եռանկիւնի մը մինակ երկու կողմերն իրարու հաւասար կամ գոյգ են, այն եռանկիւնը կը կոչուի կողմնագոյգ եռանկիւն:

13. Ի՞նչ է եռանկիւն: — **14.** Ի՞նչ է հաւասարակողմ եռանկիւնը: — **15.** Կողմնագոյգ եռանկիւնը:

9. ԴԱՍ. — ԲՈՒԱՆԿԻՒՆ

16. Բառանկիւն. — Սա վարի ԱԲԳԴ (Պատկ. 28) բազմանկիւնը որ չորս անկիւններ ունի, կ'ըսուի քառանկիւն: Չորս հատ գլխաւոր և կանոնաւոր քառանկիւններ կան.



Պատկ. 28.

Բառանկիւն

Պատկ. 29.

Ուղղանկիւն քառ.

Պատկ. 30.

Չափահեղուկ կողմ եռն.

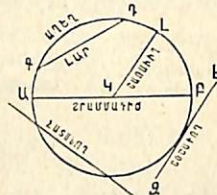
1. Ուղղանկիւն քառանկիւն (Պատկ. 29), որուն չորս անկիւններն ալ ուղիղ են: 2. Չափահեղուկ կողմ եռն

30), որուն չորս կողմերը իրարու զուգահեռական են, բայց անկիւնները ուղիղ չեն: 3. Քառակուսի՝ որուն չորս կողմերն իրարու հաւասար և չորս անկիւններն ալ ուղիղ են: 4. Տարանկիւն կամ շեղանկիւն որուն չորս կողմերն իրարու հաւասար են, բայց անկիւններն ուղիղ չեն:

16. Ի՞նչ է Բառանկիւնը: Ուղղանկիւն Բառանկիւնը: Իսկ զուգահեռակողմ Բառանկիւնը: Քառանկիւն զուգահեռակողմը: Քառկուսի՞ն: Շեղանկիւնը:

10. ԴԱՍ — ՇՐՋԱՆԱԿ

17. Շրջանակ. — Կառքի մը կամ սայլի մը անիւը (Պատկ. 31) կը ներկայացնէ շրջանակ մը: Ուշադիր եղէք. անիւի շրջանակին բոլոր կէտերը հաւասարապէս հեռու



Պատկ. 31. Պատկ. 32.

Պատկ 33.

են շրջանակին մէջտեղը գտնուող կէտէ մը. այս կէտը կը կոչուի կեդրոն (Պատկ. 32. Կ):

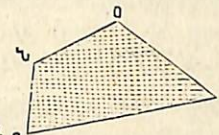
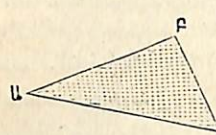
18. Շառաւիղ.՝ սրամագիծ. լար. աղեղ. շօշափող. հասանող. — Սա մեծ շրջանակին վրայ Կ կեդրոնը գըտնելէ յետոյ, անկէ ԿԼ գիծը գծեցէք շրջանակին վրայ. այս ԿԼ կ'ըսուի շառաւիղ: Ա՛ր գիծը որ շրջանակին մէկ կէտէն միւս կէտը կ'անցնի՝ կեդրոնէն, կը կոչուի սրամագիծ: ԳԳ գիծը որ շրջանակին մէկ կէտէն ուրիշ կէտ մը կը հասնի, կեդրոնէն դուրս մնալով, կը կոչուի լար: Լարէն վեր գտնուած շրջանակի մասը ԳԳ,

կը կոչուի աղեղ: Զէ գիծը որ շրջանակին մէկկէտը շօշափելով կ'անցնի, կը կոչուի շօշափող. Իսկ ՀԶ գիծը որ շրջանակին մէկ մասը կը կտրէ, կը կոչուի հասանող:

17. Օրինակներ տուէ՛ք շրջանակը բացատրելու համար: — 18. Ի՞նչ է Շառաւիղը: Տրամագիծը: Լարը: Աղեղը: Շօշափողը: Հասանողը:

11. ԴԱՍ. — ԲԱԶՄԱԿՈՆՆԵՐՈՒ ՄԱԿԵՐԵՒՈՅԹԸ

19. Բազմանկոնի մակերեսայրը. — Բազմանկոնի մը գիծերուն մէջտեղ միջոց մը կայ. այդ միջոցը կը կոչուի մակերեսայր: Ինչպէս՝



Պատկ. 34. եռանկիւնի մակերեսայրը

Պատկ. 35. Բառանկիւնի մակերեսայրը

եռանկիւնի մակերեսայր, քառանկիւնի մակերեսայր:

19. Ի՞նչ է բազմանկիւնի մակերեսայրը քառաձևը:

12. ԴԱՍ. — ԲՈՒՐՈՒԿ

20. Բուրակ. — Տեսած էք վայտ՝ կամ երկաթէ պղտիկ շրջանակ մը: Եթէ թողուք որ այդ շրջանակը գետնին կամ աւազին վրայ իյնայ, հոն կը ձևաւորուի բուրակ մը: (Պատկ. 36): Շրջանակին մէջի մասը կամ մակարդակը կ'ըսուի բուրակ:

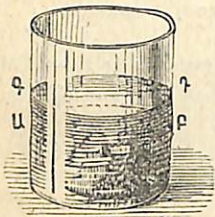


Պատկ. 36. Բուրակ

20. Բուրակի օրինակ մը տուէ՛ք:

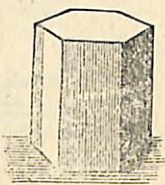
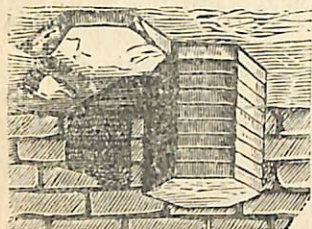
13. ԴԱՍ. — ԾԱՒԱՆՆԵՐ

21. Ծաւալ. — Գաւաթի մը մինչեւ կէսը ջրով լեցընենք (Պատկ. 37), ու մէջը քար մը նետենք. առաջ ջուրը Ա.Բ գծին վրայ էր, հիմա կը բարձրանայ մինչեւ ԳԴ: Յայտնի է որ քարը դուրս եղած ատեն տեղ մը կը բռնէր միջոցին մէջ, հիմա ալ տեղ մը բռնեց ջուրին մէջ, կամ ուրիշ խօսքով ջուրը իր տեղը փարին տուաւ: Քարին բռնած այս տեղը կը կոչուի իր ծաւալը:



Պատկ. 37 — Քարի մը ծաւալը

22. Պրիսմայ. — Եկեղեցիին մէջ ջահեր կան. այս



ջահերու տակէն կախուած են շատ մը ապակիի կտորներ. առէ՛ք անոնցմէ մէկ երկու հատ ու

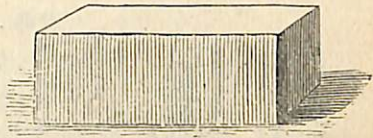
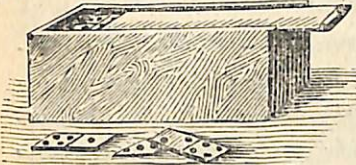
Պատկ. 38. և Պատկ. 39. — Պրիսմայ պիտի տեսնէք որ կանոնաւոր բազմանկիւնի ձեւեր ունին, ոմանց մէկ երեսը վեցկողմ ունի, ոմանց ութը, ոմանց տասնուերկու, եւ այլն: Այս տեսակ ձեւերը կը կոչուին պրիսմայ: Ուրեմն պրիսման կը ներկայացնէ ծաւալ մը որ կանոնաւոր բազմանկիւնի երեսներ ունի: Վերի պատկերը վեցանկիւնի և վեցակողմեան պրիսմայ մը կը ներկայացնէ:

21. Ի՞նչ է մարմինի մը ծաւալը: — **22.** Պրիսմայի օրինակ մը տուէ՛ք:



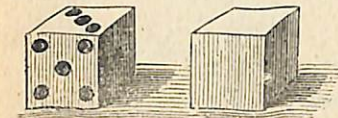
14. ԴԱՍ. — ԾԱՒԱՆՆԵՐ (Շար.)

23. Զուգահեռակողմեր. — Մտաւէ մը որ վեց երեսներ ունի (Պատկ. 40), կը ներկայացնէ պրիսմայի



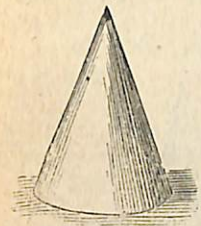
Պատկ. 40. — Տօսիցոյի տուի Պատկ. 41. — Զուգահեռակողմեան ծաւալ մը: Այս տեսակ պրիսմայ մը կը կոչուի զուգահեռակողմ. որովհետեւ դիմացի կողմերը իբարբու զուգահեռական են:

24. Խորանարդ. — Զեղ մէ՛ն ո՞վ չէ տեսած սապոյիի

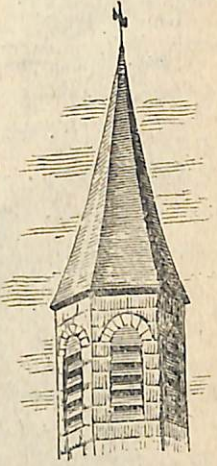


Պատկ. 42. Ու Պատկ. 43. ու խորանարդ

կամ նարսի ուղ (քալցոլիտ): Դիտած էք հարկաւ որ վեց հաւասար կողմեր ունի ան և ամէն մէկ կողմը կը ներկայացնէ մէկ քառակուսի: Այս է առասիկ խորանարդը (Պատկեր 43):



Պատկ. 45. Խորդ

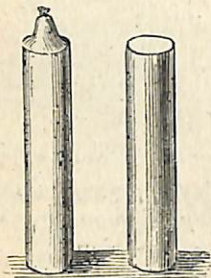


Պատկ. 44. Բրգածե զանգակահան

25. Խորդ. — Տեսած էք վանքերու կամ եկեղեցիներու զանգակատուները, որոնք երեք, վեց, ութը, եւ այլն երեսներ ունին. այդ ձեւը (Պատկ. 44), կը կոչուի խորդ: Աս 45 պատկերն ալ բուրգի ձեւ է:

23. Զուգահեռակողմի օրինակ մը տուէք : — 24. Ի՞նչ է խո-
րանադրը : — 25. Ի՞նչ է բուրգը :

15. ԴԱՍ. ԿԼՈՐԱԿ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ



Պատկ. 46 եւ 47.
Մով եւ Գլան

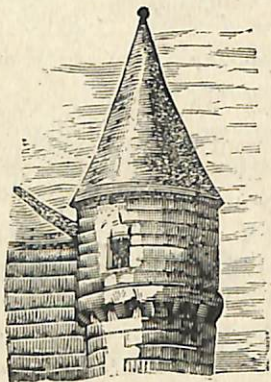
26. Գլան. — Եկեղեցիին սիւ-
ները, վառելու մոմ մը, վառարա-
նին երկաթէ խողովակները մասնա-
ւոր կը որ ձեւ մը ունին, այս ձեւին
կ'ըսուի գլան կամ գլանաձեւ :

Գլանը ամէն տեղ միեւնոյն հաս-
տուածիւնը և վերի ու վարի կողմէն
հաւասար շրջանակներ կը ներկայա-
ցնէ : (Պատկ. 46—47) :

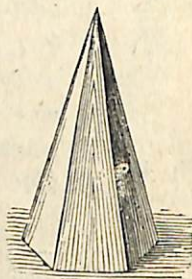
26. Գլանը բացատրեցէք : Գծեցէք :

16. ԴԱՍ. ԿԼՈՐԱԿ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ (Շար.)

27. Կոնը. — Շաքարի գլուխներ տեսած էք հար-



Պատկ. 48.
Սեսարակի մը գագաթը



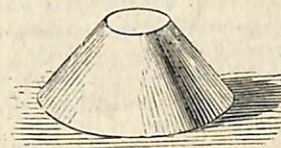
Պատկ. 49.
Կոն

կաւ, նաեւ այնպիսի գմբէթներ կամ աշտարակներ, ո-
րոնց գագաթը կը որ է. այս երկուքն ալ կը ներկայա-
ցնեն կոնը : Կոնը վերի կողմէն մէկ սրածայր կէտով
կը վերջանայ, վարի կողմէն շրջանակով մը : (Պատկ.
48—49) :

27. Կոնը ըսուած ձեւի օրինակներ քսէք :

17. ԴԱՍ. — ԿԼՈՐ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ (Շար.)

28. Հասեալ կոն. — Եթէ շաքարի գլուխին վերի
մասը այնպէս մը կտրենք որ պզտիկ շրջանակ մը կազ-



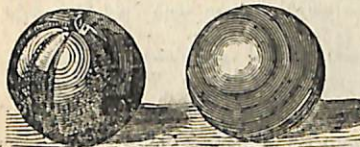
Պատկ. 50. Պատկ. 51. — Կոնի ստորոտ կամ խարխիս

մուխ, կ'ունենանք հասեալ կոն մը : Ուրեմն հատեալ կո-
նը այն կոնաձեւն է որուն վերի մասը աւելի պզտիկ
շրջանակ մը կը ներկայացնէ՝ քան վարինը :

28. Կոնի խարխիս ըսուած ձեւը որն է : Գծեցէք եւ օրինակ-
ներ գտէք :

18. ԴԱՍ. — ԿԼՈՐ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ (Շար.)

29. Դնսան. — Պզտիկ քարէ գնտակները, կամ
ձգախէժէ (շասիկ) շին-
ուած պզտիկ կը որ փամ-
փուշտները, որոնցմով
կը խաղան տղաքը,
զննաձեւ մարմիններ են :
Գնտաձեւին շրջապա-



Պատկ. 52. Պատկ. 53.
Փամփուշտ Գնակ

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ, Ժ. ՊԵՒ

տը ճիշտ չըջանակ մ' է, որուն ամէն մէկ կէտը՝ ներսը գտնուած կեղորոնէն հաւասարապէս հեռու է: Գնատածելը ծաւալ մ' է. անոր շրջանակը կը կազմէ գնտածելին մակերեւոյթը:

29. Ի՞նչ է գնածներ: Օրինակ: Գնածներին կեղորոնը ո՞րն է:

19. ԴԱՍ. — ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Մարտը Թղթի մը վրայ գծեցէք ուղիղ գիծ մը, բեկեալ գիծ մը: կր զիծ մը. — 2. Գծեցէք սուր անկիւն մը, ուղիղ անկիւն մը, բութ անկիւն մը. — 3. Գծեցէք երկու գուգահեռական գիծեր. այս երկու գիծերէն մէկուն վրայ ուղղահայեաց վր իջեցուցէք. — 4. Գծեցէք վեցակողմ բազմանկիւն մը, յետոյ գծեցէք վեցակողմ կանոնաւոր բազմանկիւն մը. — 5. Գծեցէք սրեւէ բառակողմ մը, յետոյ հաստարակողմ եւ կողմնազոյգ եռանկիւն մը. — 6. Գծեցէք սրեւէ քառակողմ մը, յետոյ քառակուսի մը, ուղղանկիւն քառանկիւն մը, տարանկիւն մը, գուգահեռակողմ մը. — 7. Գծեցէք չըջանակ մը, այս շրջանակին վրայ նշանակեցէք շուռուիղ մը, տրամագիծ մը, լար մը, աղեղ մը, շօշափող մը, հատանող մը. — 8. Դըպրոցին մէջ ինչ բաներ կը տեսնէք որ մեր սոված երկրաչափական ձեւերն ունին. գծեցէք զանոնք:

20. ԴԱՍ. — ԱՄՓՈՓՈՒՄ 1—18 ԴԱՍԵՐՈՒ

Գիծեր. — Այլեւալ երկրաչափական գիծեր կան. ուղիղ գիծ, բեկեալ գիծ, կոր գիծ: Զուգահեռական կ'ըսուին այն երկու կամ աւելի գիծերը որոնք որչափ երկարին, իրարու չեն հանդիպիր:

Անկիւններ. — Եթէ ուղիղ գիծ մը հանդիպի ուրիշ ուղիղ գիծի մը եւ կազմէ երկու հաւասար անկիւններ, այն գիծը միւսին ուղղահայեաց է, կ'ըսուի իսկ այն երկու հաւասար անկիւններէն ամէն մէկը մէկ մէկ ուղիղ անկիւն կը կազմէ: Ուղիղ անկիւնէն աւելի փոքր անկիւն մը կը կոչուի սուր անկիւն, իսկ աւելի մեծ մը կ'ըսուի թուր անկիւն:

Բազմանկիւններ. — Թղթի վրայ եթէ բեկեալ գիծ մը գծէք, այնպէս որ անոր երկու ծայրերը իրարու զան հանդիպին, առաջ կուգայ յազմանկիւն մը: Եռանկիւնը երեք կողմ եւ երեք անկիւն ունեցող բազմանկիւն մ' է: Քառանկիւն մը, չորս անկիւն եւ չորս կողմ ունեցող բազմանկիւն մ' է:

Շրջանակներ. — Շրջանակը կ'ըր գիծ մ' է՝ ծայրերը իրարու միացած, եւ որուն ալին մէկ կէտերը շրջանակին ներսը գտնուած կեղորոնէն հաւասարապէս հեռու են:

Մակերեւոյթներ. — Թղթին վրայ գծուած բազմանկիւնը մակերեւոյթ մը կը ցուցնէ: Սեղանին երեսը մակերեւոյթ մ' է: Գնտակի մը մակերեւոյթը իր շրջապատն է: Բոլորակի մը մակերեւոյթը գնտին վրայ անոր բռնած շրջանակածն է:

Մալաներ. — Մարմնի մը բռնած տեղը կը ցուցնէ անոր ծաւալը: Երկրաչափութեան գլխաւոր ծաւալներն են. պրիսմայ, գուգահեռակողմ, խորանարդ, թուրք, գլան, կոն, հասեալ կոն, գունետ:

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. ԴԱՍ. — ՑՈՐԵՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

1. Ցորենը կը խաշորնայ եւի Բ հասկերը կը կազմէ.

1. Գարնան ժամանակ, երբ ցորենը նոր սկսած է բուսնիլ արտերուն մէջ, հողը նստեցնելու համար արտերու վրայէն կ'անցընեն շոյխար, որ խոշոր գլանածեւ քար մ' է եւ հողը կը սղմէ, կը նստեցնէ:

2. Անկէ յետոյ ցորենը ինքնիրեն կ'աճի, գարնան անձր'ւենները եւ արեւը շուտով կ'աճեցնեն զայն: Քիչ ատենէն ցորենին ցողունը կը բարձրանայ, երկայն տերեւներ կը կախուին անոր քովերէն եւ վերջապէս ցողունին գագաթը կ'երեւայ սղախիկ հասի մը, որ յետոյ հատիկներով պլտի լեցուի:

2. Հունձեր. — Վերջապէս ամառը վրայ կը հասնի, ել-

լե՛նք սա արտերուն մէջ պտըտինք, ս'ւր է գարնան կանաչութիւնը. հիմա արտերը դեղինցած են, հասկերը հասուն հատիկներով լեցուած են: Հունձի ժամանակ է:

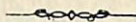
Գիւղի մէջ ամէն մարդ հունձքով կը զբաղի, օգը աղէկ է, պէտք է օգուտ քաղել: Աւասիկ հընձող մշակները որ՝ մանգաղ կամ գերանդի ձեռքերնին



Պատկ. 87 — Հունձ

կը հնձեն ցորենը և խուրձ կապելով՝ կը տանին կաշերու մէջ կը դիզեն՝ յետոյ ձեծելու (կամնելու) համար :

1. 1. Ի՞նչ կ'ընեն երբ ցորենը սկսի բուսնիլ : 2. Երբ ցողունը բարձրանայ, ի՞նչ կ'երեւայ անոր գագաթը : — 2. Ե՞րբ կը բաղեն հունձքը : Ի՞նչ կ'ընեն ցողունը՝ կտրելէ ետ :



2. ԴԱՍ. — ԽՈՏԻ ՀՈՒՆՁՔ

3. Մարգագետինները, չոր խոտը. — Մարգագետիններու խոտերը կը քաղեն, կենդանիներուն կերցնելու համար : Այս հունձքը աւելի պարզ, աւելի դիւրին է քան ցորենի հունձքը :



Պակ. 88. — Արօսաւեղին խոտ կը հիւնեն

Մարգագետինները շատ շուտ կ'աճին երբ շատ անգամ ջրենք զանոնք : Մարգերը քաղելէ յետոյ, կը թողուն որ արեւու տա՛լ չորհան անոնք, և առաջ կուգայ

չոր խոտ : Այս խոտը խուրձ խուրձ կը կապեն և կամ առանձին խոտի դէղերու վրայ կը դնեն, կամ յարդանոցներու մէջ կը պահեն :

4. Կենդանիներուն ուտելիք խոտը երկու տեսակ է, կա՛մ բնական մարգատետիններէն (չայր)՝ կ'առնուին անոնք, կա՛մ մասնաւորապէս կը ցանուին արտերու մէջ : Այսպէս են այլեւայլ տեսակ առուոյտներ (եօկնա) . երեֆնուկ, կորեզան եւ ասպաս, որոնք ցորենի պէս կը ցանուին արտերուն մէջ՝ երկու, երբեմն ալ երեք անգամ կը քաղուին : Զիւրու եւ կովերու համար ամէնէն ընտիր սնունդն է առուոյտը :

3. Ինչո՞ւ մարգագետիններու մէջ խոտ կը մեակեն : Ի՞նչպէս կը բաղեն խոտը : — 4. Ի՞նչ տեսակ խոտեր կը մեակուին՝ կենդանիներուն կեր բնելու համար :



3. ԴԱՍ. — ԽՆՁՈՐԵՆԻ, ԽՆՁՈՐՈՂԻ

5. Խնձորեցիներ. — 1. Մեր պարտէզներու մէջ ամէն տեղ խնձորի ծառեր կը գտնուին, որոնք մեզի կուտան կարմիր կամ դեղին գոյնով, անուշահոտ, անուշահամ խնձորներ : Պէտք է յիշենք մասնաւորապէս Վան քաղաքի մօտ Արտամետ դիւղի խնձորները ինչպէս նաեւ Ամասիոյ խնձորները որ նշանաւոր են : Բայց երկիրներ կան, ինչպէս Ֆրանսա, ուր մեծ դաշտերու մէջ հազարաւոր խնձորի ծառեր կը մշակին եւ այս խնձորէն կը պատրաստեն տեսակ մը ոգելից ըմպելիք, որուն «խնձորօղի» կ'ըսուի : Հոն ուր ցուրտ է և խաղողի այգի չկայ, խնձորօղին կը գործածեն գինիի տեղ :

2. Այնքան վերջերը կը տնկին խնձորի նոր տունկերը, եւ անոնց բոլորաիջի հողը կը փորեն կամ կը հերկեն ու անոնց արմատներուն քովերը աղը կը դարնեն :

Ամառուան վերջերը կը ժողվեն խնձորները՝ քաղելով կամ ձաղկելով :

Գ. Խնձորօղի. —

Խնձորները դեռ բոլորովին չհասած՝ կը ժողվեն դանոնք եւ՝ չոր տեղ մը լեցնելով՝ կը թողուն որ իրենք իրենց հասունանան : Այն ատեն կ'առնեն դանոնք եւ հնձաններու մէջ կը ճմլեն, կը քաւեն, անոնց ջուրը կ'առնեն : Այս ջուրը խաղողի շիրային պէս է : Խնձորին ջուրը կը



Պատկ. 89 — Խնձորի քաղ

լեցնեն տակառներու մէջ եւ կը թողուն որ խմորուի, այսինքն հաւնի : Բիչ ատենէն զօրաւոր խմելիք մը առաջ կուգայ, այս է խնձորօղին :

5. 1. Խնձորենի մշակելուն երկու նպասակներ որո՞նք են : Ո՞ր քաղաքներ խնձոր կ'արտադրեն. Ի՞նչ է խնձորօղին : Ուրի՞ ի՞նչ բաներ կը շինուին խնձորէն : 2. Ի՞նչպէս կը սնկեն խնձորենին եւ ե՞րբ : Ի՞նչպէս կը բաղեն խնձոր : — Գ. Ի՞նչպէս կը շինեն խնձորօղին, խնձորի բանդակը (բէշէլ), եւայլն :

4. ԴԱՍ. — ԽԱՂՈՂԻ ԱՅԳԻՆ

3. ՈՐԲԱՏՈՒՆԿ. — Խաղողի տունկին կ'ըսուի որք : Տաք գաւառներու մէջ կ'աճի որթատունկը եւ ո՛րքան օդը տաք ըլլայ ա՛յնքան աղէկ ու խոշոր խաղող կուտայ : Թուրքիոյ մէջ՝ Պոչսոյ, Իլմիրի, Տիարպէքիրի կող-

մերը ընտիր այգիներ կան : Խաղողը ընտիր պտուղ մ'է՛ համեղ, մննդարար, առողջարար եւ շատ օգտակար :

Տ. Այգեկութ. —

Աշնան սկիզբներ, երբ ա՛լ խաղողները հասունցած են, այգիի տէրերը, մեծ ու պղտիկ, այգիին մէջ կը թափին եւ կը սկսին խաղողի ողկոյզները ժողվել՝ ձեռքով, պղտիկ յատոցներով ու մկրատներով : Նախ գոգնոցներու մէջ մաս մաս կը հաւաքեն խաղողը, յետոյ կը լեցնեն խոշոր ուռնիէ կամ եղէգէ կողովներու մէջ : Այս է այգեկութը (Պատկ. 90) :



Պատկ. 90. — Այգեկութ

Այս հաւաքուած խաղողը կը լեցնեն մասնաւոր տակառներու, կարամներու կամ ապիի (*) մէջ, եւ ոտքերով կը կոխեն, կը քամեն որպէս զի խաղողին ջուրը դուրս ելլէ : Այս ջուրին քաղցու (շիրա) կ'ըսուի :

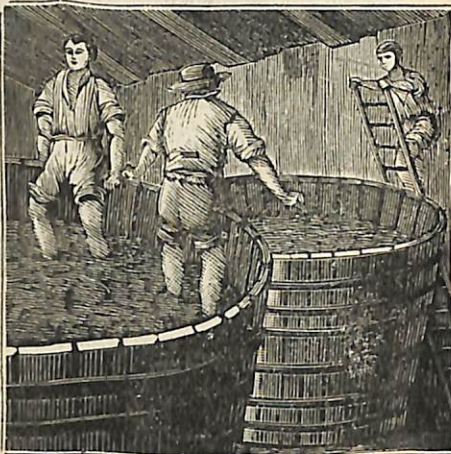
(*) Սալի կ'ըսուի քառակուսի խորունկ տեղ մը՝ քարէ յատակով ու պատերով. անոր մէջ կը կոխուեն խաղողը՝ շիրա շինելու համար :

7. Ի՞նչ է որբ : Ո՞ր երկիրներ որբ կը մեակեն : — 8. Ի՞նչպէս կ'ընեն այգեկութիւն : Ամէն տեղ կողովի մէջ կը լեցնեն որբասունկէն քաղուած խաղողը : Որբ կը նշանակէ՝ 1. խաղողին տուկը, եւ 2. այդ տուկէն շինուած կողով (խաղող) : Իսկ որբ՝ կը նշանակէ պղտիկ՝ ստուգող կենդանի : Որբ կը նշանակէ նաեւ հորք (կովու ձագ) :

5. ԳԱՍ. — ԳԻՆԻ

9. ԳԻՆԻ. 1. Խաղողը քամելէ յետոյ, անոր շիրան կը լեցնեն մեծ տակառներու կամ կարասներու մէջ : Հոն շիրան կը հանգչի եւ քիչ ատենէն կարասի երեսին վրայ պղպջակներ կ'երեւան, ինչպէս եռացած ջուրին երեսին վրայ : Այս միջոցին շատ վտանգաւոր է երթալ եւ սպասել այն սենեակը ուր դրուած են գինիի կարասները, որովհետեւ անոնցմէ դուրս ելած օդը կընայ մարդս խղճել :

2. Իրաւ է որ մեր կողմերը աղէկ գինի չինել չեն գիտեր : Անգամ մը որ շիրան լեցուցին հողէ կարասներու մէջ, մինչեւ կէսը, կը թողուն որ հոն համի գինին եւ միեւնոյն կարասէն առնելով կը գործածեն : Բայց ուրիշ երկիրներ, ուր աւելի աղէկ կը շինեն գինին, երբ



Պակ. 91 — Տակառներուն մէջ խաղող կը նմին

շակները դադրին, անոնց տակը գտնուած ծորակէն գի-

նին կը լեցնեն աւելի փոքր տակառներու մէջ, որոնց բերանը բաց է, որովհետեւ դեռ ատեն մ'ալ գինին կը շարունակուի եռալ եւ պղպջակ տալ : Այս անգամ գինին աւելի աղէկ կը դառնի, այսինքն մէջի աւելորդ նիւթերը (մրուր) տակառին տակը կ'իջնեն :

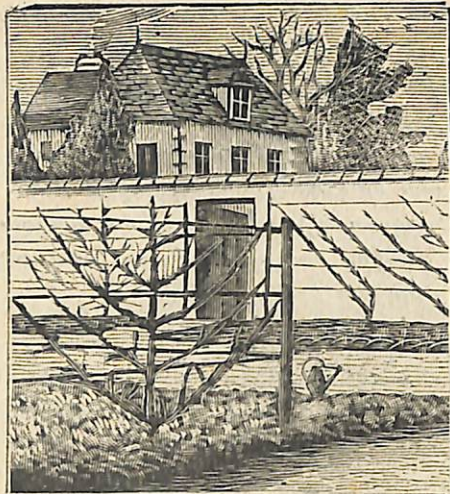
3. Երբ այս անգամ գինին պարզուի, եւ յտակ երեւի, նորէն կը հոսեցնեն զայն ուրիշ տակառի մը մէջ, այնպէս որ գինիին մրուրը նախորդ տակառին մէջ կը մնայ : Այս վերջինը խախու գինի է :

9. 1. Ի՞նչ կը գոյանայ նմուրած խաղողին ջուրէն (շիրա) : Ինչո՞ւ վստահաւոր է երկար ատեն մնալ այն կարասներուն մօտ որոնց մէջ շիրան կ'եռայ : 2. Ի՞նչպէս կը պարպեն գինին կարասներէն : Ինչո՞ւ կարասները մինչեւ բերանը չեն լեցնեն : Հին գինի՞ն քէ նոր գինին լաւ է : Նոր գինին յսակ կ'ըլլա՞յ : Կարասին մէջ երբ գինին քողուց, ի՞նչ կը նստի սակը : 3. Երբ գինին պարզուի, յսակ ըլլայ, ի՞նչ կ'ընեն :

6. ԳԱՍ. — ՄՐԳԱՍՏԱՆ

10. Պագասու ծառ ք յօտել կամ քշտել. — Գարնան ժամանակ դիտեցէք պտղատու ծառերը, օրինակ տանձենի մը, խնձորենի մը, պիտի տեսնէք որ երկու տեսակ ծիլեր կ'երեւան անոնց վրայ, մէկը նեղ ու սրածայր, որմէ առաջ պիտի գան ճիւղեր ու տերեւներ, միւսը խոշոր եւ կլորածեւ՝ որմէ առաջ պիտի գայ պրտուղը : Որպէս զի այս ծառերը շատ պտուղ տան եւ պտուղները շուտով հասունանան, ծառերը կը քշտեն :

Պտղատու ծառերը յօտել կամ քշտել, կը նշանակէ անոնց աւելորդ մասերը կտրտել որ միւս մասերը շուտ շուտ աճին : Ասոր համար աշնան վերջերը կը կտրտեն մինակ այն ծիլերը, որոնք ծառի ճիւղերը պիտի կազմէին. իսկ պտղատու ծիլերուն ձեռք չեն դպցնէր :



Պատկ. 92 — Յօտուած պսղասու ծառերու ամբ

Այսպէս կը քշտեն շատ մը պտղատու ծառեր. ինչպէս խնձորենի, տանձենի, ծիրանենի, դեղձի, եւ այլն:

10. Պսղասու ծառերուն երկու տեսակ ծիլեր որո՞նք են: Ինչո՞ւ համար կը յօտեն պսղասու ծառեր: Ի՞նչ է յօտելու գործողութիւնը եւ ի՞նչպէս կը յօտեն: Յօտուած ճիւղերը ինչո՞ւ կը կապեն:

7. ԴԱՍ. — ԲԱՆՋԱՐԻՆԵՆՆԵՐ

11. Բանջարանոցի մշակութիւն. բանջարներ. — Պրզտիկ հող մը ուր կը մշակեն բանջարեղէններ, հում հում ուտելիք զանազան կանանչեղէններ եւ անուշահոտ ու զարդի ծաղիկներ՝ այդ անգը ընդհանրապէս բանջարանոց կ'ըսուի եւ այդ աշխատութիւնը բանջարանոցի մշակութիւն կը կոչուի: Այս բոլորը աւելի աղէկ կ'աճին եւ առողջ կ'ըլլան, եթէ հողին հող տարուի, եթէ քրքրեն զայն եւ աղբն: Բոլոր բանջարեղէններու մշակութիւնը մէկ կերպ է: Քանի մը օրինակ լինենք.

12. Ստեպլին. — Թէ՛ աշնան վերջերը, թէ՛ գարնան սկիզբները՝ կարելի է ցանել ստեպլինը: Ասոր համար հողը հերկելէ յետոյ բարակ ափսաներ կը բանան անոր մէջ, սերմերը ափսաներու մէջ կը դնեն եւ հողով կը ծածկեն: Երբ ստեպլինը կը կանաչնայ, անոր բոլորաթիքի աւելորդ խոտերը կը ժողվեն որ ստեպլինը աղէկ աճի:

13. Սոխ. — Սոխը սովորաբար կը ցանեն շատ գործածուած հողերուն վրայ: Ասոր համար, նախ արտին հողը աղէկ մը կը նստեցնեն, յետոյ սերմը վրան կը ցանեն եւ զայն կը ծածկեն ազրով խառնուած բարակ հող մը:

14. Հազար. — Հազարը (մարուշ) կը ցանեն իր տերեւներուն համար: Տեսակ տեսակ հազարներ կան, ոմանք գարնան սկիզբները կը ցանուին, ոմանք ամառը:

11. Ի՞նչ է ծաղկեմսակութիւնն ու բանջարամսակութիւնը: — 12. Ի՞նչպէս կը մսակեն ստեպլինը: — 13. Սոխը: — 14. (Հազարը:

8. ԴԱՍ. — ԱՄՓՈՓՈՒՄ ՏԱՄԵՆՐՈՐԻ ԱՄՍՈՒԱՆ

Յորեհի մսակութիւնը. — Արտը կը հերկեն, կըճցանեն, կը ցաքանեն, եւ կը թողուն որ ցորենը ամի: Երբ հասկերը հասունան, կը բաղեն Խոտեղէններու մսակութիւնը. — Խոտը թէ բնական արօտատեղիներէն կը ժողվեն եւ թէ մասնաւոր մարզագետիներու մէջ կը մշակեն: Առուոյտները ամէնէն ընտիր խոտը կուտան: Զանոնք ցորենի պէս կը ցանեն, կը ջրեն եւ անելէ յետոյ, մէկ երկու անգամ կը ճնձն: Հնձուած խոտը կը թողուն որ արեւու տակ չօրնայ, յետոյ խորձ կը կապեն: Զիբերու եւ կովերու համար ամէնէն աղէկ մսակն է առուոյտը:

Խնձորեհիներ, խնձորոյի. — Երկիրներ կան, ինչպէս Ֆրանսա, ուր մեծ բանակութեամբ խնձորեհի կը մշակեն եւ խնձորէն կը պատրաստեն տեսակ մը ըմպելիք, խնձորոյի, որ գինիին տեղը կը բռնէ:

Ուրասուցի, գինի. — Թուրքիոյ շատ մը խառնուածքներուն մէջ բազմաթիւ այգիներ կան, որ ընտիր խաղող կուտան: Խաղողը երբ կը հասունանայ, այգեզուծ կ'ընեն եւ ժողվուած խաղողը կը բամբն, անոր շիրան կաթաններու մէջ կը լեցնեն, եւ կը թողուն որ գինի ըլլայ:

Մրգասան եւ բանջարանոց. — Տեղ մը, ուր պտղատու ծառեր կը մշակեն, մրգասան կ'ըսուի, իսկ ուր ուտելու բանջարեղէններ կը մշակեն, բանջարանոց կը կոչուի: Հողերն աղբելու եւ փորփրելու է:

Մ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Լ Ե Զ Ո Ւ



1. ԴԱՍ. — ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎԵՐԱՔԱՂ

Բառ, Նախադասութիւն

Բառ. վանկ, գիր. — Երբ ձայն մը կամ շատ մը ձայնէր կը հանենք՝ որոնք իմաստ մը կուտան, բառ մը գրուցած կ'ըլլանք:

Բառ մը մէկ կամ մէկ քանի վանկով կը կազմուի:

Վանկերն ու բառերը կը ձևանան գիրերով:

Չայնաւոր են այն գիրերը որ առանձին կրնան հնչուիլ:

Չայնաւոր են ա, ե, է, ը, ի, ո, լ, օ:

Բաղաձայն են այն գիրերը որ ձայնաւորի մը հետ կրնան հնչուիլ:

Բաղաձայն գրերն են բ, գ, դ, զ, ք, ժ, շ, խ, ծ, կ, հ, ձ, ղ, ճ, լ, ն, շ, ջ, պ, ջ, ու, ս, յ, ճ, ռ, ց, փ, ֆ, ք:

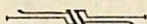
Նախադասութիւն. — Տերբայի(*) կամ ենթակայ, բայ եւ ստորոգելի միանալով կը կազմեն նախադասութիւն:

Տերբային կը ներկայացնէ այն էակը կամ իրը որուն վրայ բան մը կ'ըսուի, կամ գործը կը կատարէ: Տէրբային իմաստը ամբողջացնող բառը կը կոչուի Տերբային խնդիր:

Բայ կը նշանակէ գործողութիւն կամ վիճակ: Շատ անգամ Ստորոգելին ալ բային միացած կ'ըլլայ:

Ստորոգելի այն բառն է որ Տէրբային ինչպէս ըլլալը կը յայտնէ: Ստորոգելին իմաստը լրացնող բառն ալ կը կոչուի Ստորոգելին շրջուցիչը:

(*) Տերբային կը կոչուի նաեւ Անուն բայի



2. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

1. Էջ 1ի Ստակցութիւնը (Եստեք շղարշ չէ) կարդացէ՛ք եւ որոճեցէ՛ք Չայնաւոր ու Բաղաձայն գրեր:

ԻՄ ՓԻՉՕՆ ԿԱՏՈՒՍ

Ես ունիմ կատու մը, պզտիկ սիրուն ու բնորշ: Անունն է Փիչօն: Դունչը վարդագոյն է: Խառնութիւ պէքերը կը փայլին անուշ նայուածքով մը: Երկայն պոչ մ'ունի. մորթը՝ փափուկ է, նստուածքը՝ շնորհալի: Կ'ուզէ որ զինքը սիրեմ ու փայփայեմ: Մանաւանդ բուն մը կերած ատենս՝ բովէս չի գատուիր: Արագ ու ժիր բայերով կ'ելլէ մինչեւ բարձր տանիքին վրայ: Յանկարծ ԹԹԵԼ ոստում մը կ'ընէ, բովի տան ցիւրն վրայ կը ցատթէ: Գիշերները՝ Փիչօնիս աչքերը կը վառին ու երբ ըսունք գայ, կակուղ բազմոցին վրայ լայնկէկ մը տեղաւորուելով՝ անուշ անուշ կը մտափէ:

2. Վերի հասուածին մէջ ո՞ր բառերը Գոյական են, որո՞նք Ածական են եւ որո՞նք Բայ:

3. Որոճեցէ՛ք նաեւ Տէրբայի, Բայ եւ Ստորոգելի:

4. Հետեւեալ խօսքերուն մէջ, ո՞ր բառերը Տէրբայիի լրացուցիչ են, եւ ո՞ր բառեր Ստորոգելիի լրացուցիչ են:

1. Աս որթերուն խալողը անուշ զինի կուտայ: — 2. Գեղին սափրիչը շատ յամախորդ ունի: — 3. Դատուորին վճիռը արդար է: — 4. Հանրագուտ Շինուծանց Նախարարը Էնուղիներուն նորագուծիւնը հրամայեց: — 5. Հարուստ կիները վարդի գերձակուհիներ կ'ունենան:

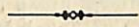
5. Սա բառերուն նմանաձայններ գտէ՛ք եւ դէմ առ դէմ գրեցէ՛ք.

Գող, կետ, հարկ, դանակ, կառք, յարդ, համր, Թաղ, Թիակ, բայլ, փոխ, հոյլ, փուռ, դաս, հեռու, յառաջ, մարդ, դատ, Թեւ, ցօղ, որդ, գամել, բակ, յոյն:

6. Պահանջուած բառերը եով եովի եթէ ցարէք, Նախադասութիւն մը պիտի կազմուի.

1. Էական Դերանուն, Ա. Դէմք, Յօքն. Ուղղական: — 2. Կտրվ Հասարակ անունին եզ. Գործիականը: — 3. Ճամբորդիչ Բային Սահմ. Ներկայ, Յօքն. Ա. Դէմքը: — 4. Յանախ Հաս. անունին եզ. Սեռականը: — 5. Նախադրուծիւն մը (խօսքին յարմար): — 6. Շողկապ մը՝ Հակադրուծիւն բուցնող: — 7. Ծով Հաս. անունին եզ. Սեռականը: — 8. Նախադրուծիւն մը: — 9. Ճամբորդիչ Բային Սահմ. Ներկայ Յօքն. Գ. Դէմք: — 10. Մակոյկ, նաւ, նաւակ, շոգնաւ, ցուկանաւ, առաջասանաւ, բառերուն Յօքնակի Գործիականը:

Ծանօթ. — Ուսուցիչը համանման հնարքներով զիտեր եւ գործնական հրահանգներ ընել թող տայ: Այս կարգի վարժութիւններուն արդիւնքը անհամեմատ մեծ ու տպաւորիչ է:



3. ԴԱՍ. — ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎԵՐԱԲԱՂ

Անուն կամ Գոյական (Ա. Մաս Խօսքի)

Անուն կամ Գոյական է այն բառը որ անձ, կենդանի կամ իր կը նշանակէ:

Հաւասարակ անունը միեւնոյն տեսակէ եղող ամէն բաներու ալ կը յարմարի: Իսկ Յասուկ անունը միեւնոյն տեսակէ եղող անձերէն կամ իրերէն մէկ հատին կամ մէկ խումբին կը պատշաճի:

Անուններուն քիւր. — Եզակի անունը մէկ անձ, մէկ կենդանի կամ մէկ իր կը ցուցնէ: Յոֆնակի անունը շատ անձ, շատ կենդանի կամ իր կը ցուցնէ:

Անուն մը Յոքնակի ընելու համար ծայրը եր կը կըցենք եթէ միավանկ է. ներ կը կցենք եթէ բազմավանկ է:

Անուններուն հօլովը. — Եզակի թէ Յոքնակի անուններուն ծայրը կերպ կերպ կը փոխուի, ասոր կ'ըսենք հոլով:

Հօլովը վեց է. Ուղղական, Հայցական, Սեռական, Տրական, Բացառական եւ Գործիական:

Անուն մը պարզ վիճակի մէջ Ուղղական է. ի կամ ու աւելցնելով կը շինուի Սեռական եւ Տրական. ե աւելցնելով կը շինենք Բացառական. ով աւելցնելով կ'ըլլայ Գործիական. Հայցականն ալ Ուղղականին պէս է:

Այս ի, ու, ով գիրերը կ'ըսուին Հոլովակիչ աստեր:

Ջարտուղի եւ անկանոն հօլովումներ. — Անուններ ալ կան որ ուրիշ կերպով կը հօլովուին:

Յօդ. — Անունները երբ որոշ մաքով գործածուին, իրենց ծայրը կը կցենք ս, դ, ն (կամ ը) գիրերը որոնք Յօդ են:

Ս, Գ, Ն կամ Ը գիրերուն Հաւաքական եւ Յոքնակի ձեւերն են նիս, նիդ, նին որոնք կը դրուին Գոյականին ծայրը, երբ անոր պատկանող Ստացական կամ Յուցական անականը ջնջուած է:



4. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

7. Անձ նշանակող բառերուն սակը զիմ ֆաեցեքէ.

Մեր բոլոր ուժով սիրելու ենք մեր հայրն ու մայրը, մեր բոյրն ու եղբայրը, մեր պապն ու հանին, քեռին ու հօրեղբայրը, մեր հօրաքոյրը եւ մօրաքոյրը:

8. Իր նշանակող բառերուն սակը զիմ ֆաեցեքէ.

Դպրոցին մէջ կը տեսնեմ դուռ, պատուհան, սեղան, նստարան, ամուռ, գրասեղաններ, գրատախտակ, քարտէս, եւայլն, — Կողմքը կանաչ կառք, խաւարժիլը (բալէնտ), ձնբեկը, շոմիկը (սպանտախ) լուկը, սըմբուկը (պատինճան), դրումը բանջարեղէններ են:

9. Որոշեցէք Յասուկ եւ Հասա ալ անկաններ.

1. Մամուսագոս ապրեցաւ ֆնը հօրիւր յիտուն տարի. — 2. Գամիլլ Ֆրամարիօն մեծ աստեղագետ է: — 3. Սոկրատ՝ Յոյն մեծ փիլիսոփան՝ ապրեցաւ Քրիստոսէ հինգ դար առաջ: — 4. Ս. Բարսեղ. Ոսկերբան, Սահակ Մեսրոպ Եղիշէ՝ Եկեղեցական հայրեր են: — 5. Դաւիթ, Սամուէլ, Եզեկիէլ եւ Յովնան մարգարէներուն կեանքը կը կարդանք Ս. Գրքին մէջ:

10. Վերի 7. եւ 8. նշանակներուն մէջի անուններ Յոֆնակի ըրէք:

11. Սա անունները եզակի ըրէք.

Դռներ, հպարներ, մատներ, սոքեր, աչքեր, ներքի, տէրեր, լուցկիներ, չորիներ, անձեղներ, տարիներ, դարեր:

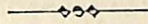
12. Գե'ֆ պանանջուած տեսակով ու ձեւով բառեր եւ իրաւու լով շարեցէք.

1. Էական Դերանունի Ա. Դէմք, Եզակի Ուղղականը. — 2. Ասուած Յատուկ անունին Եզ. Բացառականը. — 3. Խնդրեչ Ներգործական Բային

Սահմ. Եղանակ, Ներկայ ժամանակ Եզ. Ա. Դէմբը — 4. Պատճառ (*) նշանակող Շարկապ մը — 5. Ստացական Ածական՝ Ա. Դէմբ ներկայացնող — 6. Մայր Բառին Եզ. Ուղղականը՝ ա Դիմորոշ Յօդով — 7. Քանակութիւն ցուցնող Մակբայ մը — Այսրիչ Բային Ստորադասական եղանակ, Եզակի Գ. Դէմբը:

13. Հարցումներուն պատասխանեցէ՛ք՝ Թ. Պրակ, էջ 60, Դաս. 8 ին համեմատ.

- 1. Էջ մը ինչ կը տանէր: — 2. Ե՛րբ սահեցաւ ոտքը: — 3. Ո՛ր ինչու: — Յամար ելլելուն պէս ինչ զրաց: — 5. Ի՞նչ ըսաւ ինքնիրեն:
- 6. Ուրիշ օր մը ինչ պատահեցաւ: — 7. Աս անգամ ինչ կար վրան: — 8. Ի՞նչպէս էր բռնը: — 9. Ի՞նչու ինչ ուզեց: — 10. Ի՞նչ ըրաւ: — 11. Ի՞նչ եղաւ սպունջը: — 12. Ի՞նչ պիտի ըլլար խեղճ իշուկը: — 13. Ի՞նչպէս հասաւ առուին եզերքը: — 14. Ի՞նչ զրաւ միտքը: — 15. Ի՞նչ կը հետեւի այս առակէն:



5. ԴԱՍ. — ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎԵՐԱՔԱՂ (Շար.)

Ածական (Բ. Մաս Խօսքի)

Ածական. — Ածականը բառ մ'է որ Գոյականին քով կը դրուի՝ անոր ինչպէս ըլլալը ցուցնելու կամ անոր իմաստը որոշելու համար:

Ածականը որ էական Բային քով կը դրուի, Ստորագելի է նոյն բային Ենթականին:

Որակական է Ածականը եթէ կրնանք անոր քով զնել մտդ կամ բան բառերը:

Ածականը թիւ եւ հորով շունի՛ եթէ Գոյականի հետ գործածուած է:

Գոյականաբար գործածուած Ածականը, ճիշտ Գոյականի պէս, կ'ունենայ թիւ եւ հորով, եւ կ'ըլլայ Տէրբայի, Սեռի կամ Բնութեան խնդիր:

(*) Պատճառ նշանակող Շարկապ են, որ, որպէս զի, վասն զի, ինչու որ, եւայլն:

Որոշիչ ածական. — Որակական ածականէն դատ կանչորս տեսակ ածականներ, որոնք Գոյականին ինչպէս ըլլալը չեն ցուցներ, այլ անոր իմաստը կը ճշդեն, կ'որոշեն:

Որոշիչ ածական են.

1. Յուցական ածականը. — Այս, սա, աս, այդ, աս, սա, այն, նա, ան:

2. Սացական ածականը. — Իմ, քու, իր, անոր, մեր, ձեր, իրենց, անոնց:

3. Թուական ածականը. — Որ թիւ, կարգ, չափ կը ցուցնէ. մէկ, երկու կամ երկուք, երեք, չորս, հինգ, եւայլն: Առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ, եւայլն, Բաշխական թուական կը կոչուին՝ մէյմէկ, երկերկու, երեքական, չորսական, եւայլն: Կայ նաեւ չափ ցուցնող Թուական ածական. մէկնոյ, երկուքնոյ, երեքնոյ, չորսնոյ, եւայլն:

4. Անորոշ ածականը որ Գոյականին իմաստը տարտա՛, անստոյգ, մասնակի կերպով մը կ'որոշէ. — Բանի մը, ասանկ, սսանկ, անանկ, այսքան, այդքան, այսինչ, այնինչ, ի՛նչպէս, ո՛ր, ի՛նչ, եւայլն:



6. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳԻՆԵՐ

14. Որակական ածականներուն Տակ գիծ Բառեցէ՛ք.

Սոխակը, որ կ'ըսուի նաեւ պլպուլ, պտղի՛ փոփկիկ Յուշուն մ'է: Փայլուն փետուրներ չունի: Պարզ ու անշուք փետուրներով ծածկուած է՝ Յուշ գոյնով: Կ'ըսեն Յէ իր բոյնը շինելու մէջ վարպետ է: Միայն երգել գիտէ, բայց՝ երբ երգէ՝ ամէն բան կը լռէ՝ լսելու համար անոր անուշ եռուողումն ու զոդորիկ գեղեցիկը՝ մերձ ախոյժ, զուարթ ու բարձր, մերձ մեղմ, ծանր ու մեղմադճոտ:

15. Հոլովեցէ՛ք. — 1. Աս տղան, սա ըսածդ, ան օրը — 8. Իմ բարդս, քու հաշիւդ, անոր գերեզմանը:

16. Սա բառերն Յոգնակի րէ՛ք՝ (Ածականներն ալ).
Իմ պարտքս, բու պատիժդ, անոր հողին, իմ իրաւունքս, բու լացդ, անոր սէրը, իր խօսուածքը:

- 17. Տոյն բառերը մէյմէկ խօսքի մէջ գործածեցէ՛ք :
- 18. Սա բացարձակ Թուական ամականները գրով գրեցէ՛ք.
2, 3, 4, 14, 18, 27, 39, 41, 55, 60, 100, 1000.
- 19. Սա Դասական Թուական ամականները գրով գրեցէ՛ք.
10., 20., 30., 40., 50., 60., 70., 80., 90., 100., 110.,
120., 130. :

20. Հորովեցէ՛ք. — Մէկ, երկուք, երեք, չորս, երեսուն :

21. Կէտերուն սեղ դրէ՛ք պատշաճ բառերը.

1. Բնութեան մէջ գտնուող բաները կը բաժնուին ... մեծ կարգերու կամ խումբերու. — 2. Շնչաւոր էակները կը կոչուին ... — 3. Գետնէն բուսնող, ամող նիւթերը կ'ըսուին ... — 4. Հողին մէջ գտնուող քրէական նիւթերը կ'ըսուին ... — 5. Արծաթն ու երկաթը ... են — 6. Կոտեմն ու եղիպոսցորենը ... են : — 7. Կուզն ու աղուէսը ... են : — 8. Այն կենդանիները որ ոսկոր ունին, ... կը կոչուին՝ ինչպէս ... : — 9. Այն կենդանիները որ ծիծ (ստիւք) ունին, ... կը կոչուին, ինչպէս ... : — 10. Այն կենդանիները որոնց մարմինը կակուղ է, ոսկոր չունի, ... կը կոչուի, ինչպէս ... :

22. Թ. Պրակ էջ 62, Հրամանգ 34ի բառերուն նման ուրիշ բառեր ալ գտէ՛ք (գո՛նէ մէյմէկ հաս) Նախադաս ու Յետադաս մասնիկներով :



7. ԴԱՍ. — ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎԵՐԱԲԱՂ (Շար.)

Դերանուն (Գ. Մաս Խօսքի)

Դերանուն է այն բառը որ անունին տեղ կը դրուի : Դերանուններն ունին Դէմք, Թիւ, Հոլով :

Էական դերանունները երեք դէմքերը կը ցուցնեն .

Ա. Դէմք՝ Ես, իս, իմ, ինձի, ինձմէ, ինձմով : Մեկ, մեզ, մեր, մեզի, մեզմէ, մեզմով :

Բ. Դէմք՝ Դուն, քեզ, քու, քեզի, քեզմէ, քեզմով, Դուք, ձեզ, ձեր, ձեզի, ձեզմէ, ձեզմով :

Գ. Դէմք՝ Ան կամ անիկա, անոր, անկի կամ անորմէ, անով : Անոնք, անոնց, Էւայլն : Ինք, զիւնք, իրեն, իրմէ, իրմով, իրեմէ, իրեց, Էւայլն :

Ծանօթ. — Շատ անգամ Հայցականներուն սկիզբը գ գիրը կը դրուի՝ Ուղղական հոլովին հետ չչփոթելու համար : Այսպէս՝ Թէ՛ Անուններուն եւ Թէ՛ Դերանուններուն համար : Այս գ գիրը Հայցականի հոլովանիչ է գրաբարի մէջ :

Յուցական դերանուններն են.

Ա. Դէմք՝ Այս, աս, ասիկա, աս — ասոնք :

Բ. » Այդ, աս, ասիկա, աս — ասոնք :

Գ. » Այն, ան, անիկա, ան — անոնք :

Սաացական դերանուններն են.

Ա. Դէմք՝ Իմս կամ իմինս, մերը կամ մերինը :

Բ. » Ինչոր կամ ֆուլիկնոր, ձերը կամ ձերինը :

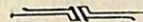
Գ. » Անորը կամ անորինը, իոր կամ իրենը, անոնցը կամ իրեցը, Էւայլն :

Յարաբերական դերանուն է որ, Էւ այն բառը որուն կը յաջորդէ, կ'ըսուի Յարաբերակ :

Յարաբերական դերանունը այսպէս կը հոլովուի .

Որ, զոր, որուն, որու, որմէ, որով : Որոնք, զորոնք կամ զորս, որոնց, որոնցմէ, որոնցմով :

Անորոշ դերանուն են այն բառերը որ անունին տեղ կը դրուին՝ անորոշ գաղափար մը տալով իրենց ներկայացուցած անձներուն կամ իրերուն վրայ : Ամեկնք, մեկը, միւսը, ոչ մեկը, իրար, բան մը, ինչ որ, ամէն մեկը, ոչինչ, ուրիշը, միեւնոյնը, ո՞վ, ո՞րը, ի՞նչը, ո՞րչափը :



8. ԴԱՍ. — ՀՐՈՋԱՆԳՆԵՐ

23. Դերանուններուն ակէն գիծ փակեցէ՛ք.

1. Տգնս, զուն պէտք է սիրես ծնողքդ : Անոնք քեզի համար շատ նեղութիւն բուշած են. իրենց պէտք է նուիրես սիրտդ, ու ջանաս անոնցմէ սիրուիլ : — 2. Տեսէք սա պտուղները. ասիկա պիտի տամ ձեզմէ ամէնէն խելօքին : Անիկա ալ պիտի տամ անոր որ աղէկ կարգաց : — 8. Անա երկու

գիրք. ասիկա իմա է, անիկա ալ բուկինդ է. — 4. Կաղամար չունիս. անորինը առ, որ աւելի մեծ է. — 5. Դուք ձերիններէն գնի էք: — 6. Բարի աղչիկն ան է որ իր մօրը կ'օգնէ. աւուածք, կարկտուք, լուացք կ'ընէ: — 7. Լուէ. մէկը եկաւ, տեսները ուղի է: — 8. Ի՞նչ է ուզածդ. — Ոչինչ:

24. Որոճեցէք թէ նոյն Դերանունները ի՞նչ պատճառն կը վարեն խօսքերուն մէջ. (Տերբայի՞ են, Սեռի խնդի՞ են, Բնութեան խրնդի՞ են):

25. Յուցական դերանունները որոճելով՝ ըսէք թէ ո՞ր բառերուն տեղը կը բռնեն.

1. Այս զամբիկը իմ հօրս է, ան ալ իմինաւ. — 2. Աս ձիբը աւելի աշխոյժ են բան ասոնք: — 3. Անոնցիններուն խոտ կերցուցէք, ասոնք ալ ախոռը բաշեցէք: — 4. Մինչեւ որ պարտէզ մը գնէք, ասիկա մշակեցէք:

26. Յարաբերականներն ու Յարաբերականները որոճեցէք.

1. Տրուօ, որ հացագործի մը զաւակ է, Ֆրանսացի զօրավարներու մէջ նշանաւոր եղաւ. — 3. Ֆրանքիին, որուն անունը լսած էք, շանթարգելին հնարիչն է. — 3. Յովհաննաս ա՛ւրբ, որ հիմա իբրեւ սրբուհի կը պաշտուի, Անգղիացիները վաճառեց Ֆրանսայէն:

27. Զատեցէք Անորոճ ամականներն ու Անորոճ դերանունները.

1. Մէկու մը հետ կը խօսիս. — Այո: — 2. Ի՞նչ բանի վրայ կը խօսէիր. — Ոչինչ. — 3. Իրար սիրեցէք: — 4. Ամէն զիւր, ամէն բաղադիր սովորութիւններն ունի. — 5. Միւս տղան ալ կանչէ. — 6. Ուրիշ մարդ չեմ ուզեր. — 7. Ի՞նչ գոյներ ունի ծիածանը. — 8. Ոչինչ խօսքեր մի գրուցեր. — 9. Ալ չկայ, ամէնը ասոնք են. — 10. Միւսները որոճ պիտի տաս. — 12. Ուրիշին ըրէք այն բանը որմէ կ'ախորժիք. — 13. Ո՞րը գիտես:

9. ԴԱՍ. — ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎԵՐԱԲԱՂ (Շար.)

Բայ (Դ. Մաս Խօսքի)

Թիւ ու Դեմ. — Բայը կ'ըլլայ եղակի կամ Յոքնակի թիւով, եւ ամէն թիւի համար ունի երեք Դեմ:

Եւ եղակի Ա. Դեմքի համար, Դուն եղակի Բ. Դեմքի համար, Ան եւ ինք եղակի Գ. Դեմքի համար: Մեմք Յոքնակի Ա. Դեմքի համար, եւայլն:

Բային լրացուցիչները — Սեռի խնդիրը գտնելու համար, զո՞վ, ի՞նչը հարցունները դնելու է Բային քով: Բնութեան խնդիրն ալ կը գտնենք սա հարցուններով. որո՞ւ, որմե՞, որո՞վ, որո՞ւ հետ, որո՞ւ համար կամ ի՞նչ բանի, ի՞նչ բանե, ի՞նչո՞վ, ի՞նչու, ի՞նչպէս, եւայլն:

Բային ժամանակները. — Ժամանակը կը ցուցնէ թէ գործ մը կը կատարուի, կատարուած է կամ պիտի կատարուի: Երեք ժամանակ կայ.

1. Երկայ որ կը ցուցնէ թէ գործը կը կատարուի խօսուած միջոցին:

2. Անցեալ որ կը ցուցնէ թէ գործը առաջուց կատարուած է:

3. Ապառնի որ կը ցուցնէ թէ գործը պիտի կատարուի յետոյ:

Բային եղանակները. — Եղանակը ցոյց կուտայ գործողութեան ձեւը, կերպը: Եղանակը չորս է:

1. Մահնական որ կը հաստատէ:

2. Հրահայտի որ պատուիրելու ձեւ ունի:

3. Ասորդասական որ կը ցուցնէ թէ գործ մը ուրիշ գործէ մը կախում ունի:

4. Անորոշ եղանակ են Բային Աներեւոյթն ու երեք Դերբայները: Անորոշ եղանակը թիւ ու Դեմք չունի:

Երեք Լծորդութիւններ. — Բայ խոնարհել կը նշանակէ նոյն բային եղանակներն ու ժամանակները ըսել կամ գրել: Երեք Լծորդութիւն կայ.

Ա. որուն Աներեւոյթը ել կը վերջաւորի:

Բ. » » իլ »

Գ. » » ալ »

Կայ նաեւ ուր վերջաւորող բայերու ձեւ մը որ քիչ կը գործածուի:

10. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

28. Երեք Գեմքի Բայերը զսս զսս գրեցէք.

Կը դիտեմ, կ'անցնին, կ'ընդունի, կ'առնէ, կը զբօսնեն, կ'աշխատինք, կը բարեւէք, կ'ազդարարեն, կը նշմարուէին, կը զմայլէիր, կը գործածենք, պիտի ներէին, աղօթեցէք, կը դիզուի, պիտի մնայ:

29. Նոյն Բայերուն Թիւր որոշեցէք:

30. Սա խօսեալուն մէջ ո՞ր բառերը Սեռի խնդիր են.

- 1. Բժիշկը հիւանդ կը դարմանէ: — 2. Զազաքը ցորեն կ'աղայ: — 3. Խնձորենին խնձոր պիտի տայ: — 4. Ատրինէ իր ժամանակը լաւ կը գործածէ: — 5. Մեր անձը խնամելու ենք: — 6. Վարձակալը վճարեց իր պարտքը: — 7. Որտորը նապաստակ մը տեսաւ: — 8. Հաց պիտի ուտես:

31. Գտէք Բնութեան խնդիրները.

- 1. Դաշտին մէջ ձի մը կը քաշէր երկրագործին սայլը: — 2. Երկինքէն անձրեւ ու կարկուտ կ'իջնեն: -- 3. Անձրեւը օգտակար է բոյսերուն: — 4. Դարբինը պատին մէջ երկամ վանդակ մը դրաւ: — 5. Վանդակէն չորս թռչուններ թռան եւ ծառին վրայ թառեցան:

32. Վերի Հրահանգներուն մէջ Բայերը ի՞նչ ժամանակ են:

33. Հետեւեալ խօսեալուն մէջ Բայերը ի՞նչ եղանակ են.

- 1. Ազգիկդ իր բոյրին քով դրկէ: — 2. Տղադ ես պիտի հոգամ: — 3. Կուզեմ որ զիս սիրես: — 4. Զուրը գայ՝ ջաղացքն աղայ, խենթն ուտէ՝ ելլէ խաղայ: — 5. Ինձի բառսուն փարս տաս՝ կ'օգտէ:

34. Նոյն Հրահանգը Յոմակիի փոխեցէք:

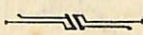
35. Սա բառերուն հակաձիւրդ գտէք.

Գիշեր, լուսաւոր, ոտք, կեանք, սատանայ, ծով, երիտասարդ, զժոխք, մեղաւոր, սուղ, զեղեցիկ, հարուստ, ճերմակ, տրտում, կարծր, մեծ, Սը-Յու, լեցուն, հոգի, պաղ, ծոյլ, կանուխ, ետք, շատ, այ՛, վար, արագ:

36. Ի՞նչ Հոլով կ'ըլլան սա հարցումներուն պատասխանող բառերը.

- 1. Ո՞վ, ի՞նչը: 2. Որո՞ն, ի՞նչ բանին: 3. Որո՞ն, ի՞նչ բանի: 5. Զո՞վ, ի՞նչ բանը: 5. Որմէ՞, ի՞նչ բանէ: 6. Որո՞վ, ի՞նչ բանով:

37. Յոմակի անուններուն վեց Հոլովները գտնելու համար ի՞նչ հարցումներ րնելու է՝ գրեցէք զսս զսս:



11. ԴԱՍ. — ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎԵՐԱԲԱՂ (Շար.)

Երեք Լծորդութեանց վերջաւորութիւնները

Սահմանական եղանակ Ներկայ

Ա. Լծորդ.		Բ. Լծորդ.		Գ. Լծորդ.	
եւ	եմք	իւ	իմք	աւ	ամք
ես	եքք	իս	իքք	աս	աքք
ե	եմ	ի	իմ	այ	ամ

Անցեալ անկասար

եի	եիմք	եի	եիմք	այի	այիմք
եիր	եիքք	եիր	եիքք	այիր	այիքք
եր	եիմ	եր	եիմ	ար	այիմ

Անցեալ կասարեալ

իցի	եցիմք	եցայ	եցամք	ացի	ացիմք
եցիր	եցիքք	եցար	եցաքք	ացիր	ացիքք
եց	եցիմ	եցաւ	եցան	աց	ացիմ

Բացարձակ ապառնի

(Սահմանական եղանակ Ներկային պէս)

Անկասար ապառնի

(Սահմանական եղանակ Անկասարին պէս)

Հրահանգական եղանակ Ներկայ եւ Ապառնի

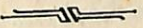
	եմք		իմք		ամք
ե՛	եցեքք	ե	իցեքք	ս	ացեքք

Ստորադասական եղանակ Ներկայ եւ Անկասար

(Սահմանական եղանակ Ներկային ու Անկասարին պէս)

Անորոշ եղանակ

եղ, ող, ած, եղու իղ, ող, ած, եղու աղ, ացող, ացած, աշու



12. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

38. Բայերուն Լծորդութիւնը որոշեցէ՛ք.

Հովիւին շունը, որ հօտերուն կը հսկէ, խելացի կենդանի մ'է: Ան կ'առաջնորդէ ոչխարները արօտատեղին, եւ կը զգուշացնէ արտերու մէջ մտնելէ: Գիշերը արժուն կը մնայ, թող չի տար որ զողերն ու գայլերը մօտենան հօտին. կը հաչէ, կը վազէ, բն կ'ընէ կ'ընէ՝ իր տէրը կ'արժնցնէ: Զի վախնար: Անոր կը վստահինք մեր տունն ու տեղը, մեր ագարակն ու կարւածները:

39. Սանմ. եղանակով խոնարհեցէ՛ք (Ներկայ, Անկասար, Կասար-եայ, Բացարձակ եւ Անկասար ապառնի ձեւերով):

Դաս մը ստոյիլ. — Պաս Անեկել. — Գեգ խաղալ:

40. Եզակի ըրէ՛ք սա խօսքեր.

Այծերը կուտան կաթ. Անոնց մազով կերպաս կը հիւսենք. Այծերը ոչխարներէն աւելի արագաշարժ ու բիչ վախկոտ են: Սարերէն վեր կը մազլցին, Ժայռին ծայրերէն կը ցատտտեն: Հեղեղատէն կը ցատկեն. կը խաղան, կը շարժին, մացառներէն կանաչ ծիլեր կը բաղեն ու կ'ուտեն: Մտա բմահոս ու խենթուկ շարժումներ կ'ընեն: Անուշ նայուածք մ'ունին որ զիրենք կը սիրցնէ:

41. Սա Բայերուն Հրամայական, Ստորագրական եւ Անորոշ եղանակները գտէ՛ք (բոլոր ժամանակներով).

Հանդարտ երգել, խելօք նստիլ, բարձր պուռալ. Դպրոց երթալ, նամակ ընդունիլ, պարտքը մոռնալ:

42. Գտէ՛ք 5 բարդ բառեր՝ ա Յօդակապով, 5 հաս՝ ու Յօդակապով, 5 հաս՝ ե Յօդակապով եւ 5 հաս՝ առանց Յօդակապի:

43. Սա բառերուն հով դրէ՛ք մէյմէկ Բացայայտիչ (Թ. Պրակ, էջ 68, Հրան. 54).

- 1. Ս. Գրիգոր. — 2. Արիստակէս. — 3. Պեւրոս. — 4. Դաւիթ. — 5. Բեթղէհէմ. — 6. Յովհաննէս. — 7. Տէր Կարապետ. — 8. Աբգար. — 9. Լոնտոն. — 10. Մոսկուա. — 11. Ներսէս. — 12. Սանդուխտ. — 13. Եգր. — 14. Գրիգոր:

44. Գոյականցներն Ածականի փոխեցէ՛ք, եւ Ածականներն ալ Գոյականի: (61, Ը. 6):

Երկնային կազուտութիւն, ծովային խաղաղութիւն, հողային բարեբերութիւն, երկրային հարստութիւն, բոցեղէն փայլ, ցուրտ օդ, կենդանական ստինք, ատելի ցեղ, սիրելի ծնողք, աջակից ընկեր, մարդկային պարկեշտութիւն, զուարթ մանուկ, վրէժխնդիր ճիւղազ, զետային խորութիւն, կազմական կանոնագիր, ընտանեկան երջանկութիւն, բնական յնձնօրութիւն, պատկերոտ բնութիւն, ժամանակաւոր հեշտանք:

13. ԴԱՍ. — ԸՆԿԷԱՆՈՒՐ ՎԵՐԱԲԱՂ (Շար.)

Դերբայ, Մակբայ, Նախադրութիւն

Դերբայ — Երեք ընդունելութիւնները կը վերջաւորին ող, ած, շո կամ շիֆ: Ասոնք էական բային հետ կը կազմեն բային Բաղադրեալ Ժամանակները: Նաեւ իբրեւ Ածական ալ կը դրուին Գոյականներուն քով:

Գոյականի պէս ալ կը գործածուին եւ կ'ըլլան Տէրբայի, Սեռի խնդիր, Բնութեան խնդիր:

Ած եւ եր. — Ած վերջաւորողները ունին նաեւ երձեւ մը: Տեսած = steter, խօսած = xouter, բողած = bouter:

Մակբայ. — Բային քով կը դրուին Մակբայները՝ որոշելու համար գործողութեան եղանակը, ժամանակը, տեղը, քանակութիւնը, եւ այլն:

Գլխաւոր Մակբայներն են.

- 1. Եղանակի. — Աղէկ, գեշ, դիտարեք, կարևալ, ալկարևայ, եւ այլն:
- 2. Ժամանակի. — Հիւս, վաղը, երեկ, այսօր, երբ, երբեմն, ուշ, կսկնիս:
- 3. Տեղի. — Հոս, հոն, հեռու, մօտ, ուր, ուրիշ:
- 4. Քանակի. — Բաւական, անաւ, ա՛յ, այնչափ, շատ, քիչ, քիչ, քիչ, առաւել, եւ այլն:
- 5. Հարցումի. — Ինչո՞ւ, ի՞նչպէս, ո՞րչափ, ե՞րբ, ո՞ւր:
- 6. Բացասումի. — Ո՛չ, չեմ, երբեք, մի՛, չ:
- 7. Հաստատումի. — Այո՛, անշո՛ւշ. հարկաւ, եւ այլն:
- 8. Տարակուսական. — Գուցէ, միթէ, արդեօք:
- 9. Յուշական. — Ահա, անաւանիկ:

Որակական ածականները երբ Բային քով դրուին, Մակբայ են: Նոյնպէս Գոյականներուն Գործիական հոլովները:

Նախադրութիւն. — Նախադրութիւնը Գոյականին

քով կը դրուի եւ յարաբերութիւն կամ կապ է Գոյականի մը եւ Բայի մը մէջտեղ :

Գլխաւոր Նախադրութիւններն են. Վերջը, առաջ, մեջ, դուրս, ետեւ, առջեւ, վրայ, սակ, քով, եւայլն :

Շատ մը Նախադրութիւններ բայի քով կը դրուին, Մակբայի պաշտօնով :

2, ի, յ, ց, առ, ընդ, ըս բառերն ալ, որ Գոյականներուն սկիզբը կը դրուին, Նախդիր են :

14. ԳԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

45. Սա Դերբայներ իբրեւ Տերբայի գործածեցէք մէյմէկ խօսքի մէջ.

Առածս, ունեցածդ, ուտելիքը, պառկողը :

46. Հետեւեալ խօսքերուն մէջ Մակբայներ ի՞նչ տեսակ են.

- 1. Տղաքը Գողղիբէն աղէկ կը խօսին. — 2. Հարկաւ պիտի խօսինս — 3. Ակամայ գործեցինք այս սխալը. — 4. Այսօր պիտի չգան եղբւր — 5. Երէկ օրը անձրեւոտ էր, նայինք վաղը պիտի բացուի. — 6. Հիմա կուգան — 7. Բաւական ուշացայ, այնպէս չէ. — 8. Թերեւս գայ. — 9. Անկեզծ եղէք ինծի հետս — 10. Անուշ անուշ խօսինք. — 11. Բողբովին կը մերժենս Սուտ է. — 12. Այն կամ ոչ՝ պատասխան տուր :

47. Սա Նախադրութիւններուն հոյ մէյմէկ Գոյական կամ Դերանուն խնդիր դրէք.

Հետը, առաջ, ետեւ, բովը, վրան, դիմաց, մօտը, նկատմամբ :

48. Շեղագիր բառերը ջնջելով՝ միւս բառերուն կցեցէք Ստացական մասնիկներ : (Թ. Պրակ, էջ 69, Հրահ. 57) :

Օրինակ. — Իմ գիրքս Գրեցէք = իմս :

- 1. Յակոբին գիրքը. — 2. Մարիամին հայրը. — 3. Ծովին ջուրը. — 4. Մարդուն տպարկը. — 5. Զիբրուն խնդիրը. — 6. Որսորդներուն մահադը. — 7. Քահանաներուն ողջոյնը. 8. Գեղին յնակիչներուն. — 9. Աջ կողմերնիր. — 10. Միւս ընկերներով. — 11. Ետեւի ոտքին — 12. Առջեւի կնիակներուն. — 13. Վերի վարձակալներէն. — 14. Դրսի հարերով. — 15. Վերջի առակներէն. — 16. Առտուան պատասխան.

49. ՈՐ Յարաբերական դերանունը Յոգնակի թիւով մէյմէկ խօսքի մէջ գործածեցէք վեց հոլովներով :

50. Յետոյ քսէք թէ նոյն խօսքերուն մէջ Յարաբերական դերանուններ ի՞նչ պատճառ ունին (Տերբայի՞ են, Յատկացուցի՞, Սեռի՞ թէ Բնութեան խնդիր) :

51. Յետոյ նոյն վեց հոլովով Յարաբերական դերանուններ Եզակի քէք՝ իրենց վերաբերեալ մասերով :

15. ԳԱՍ. — ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎԵՐԱՔԱՂ (Շար.)

Շաղկապ, Զայնարկութիւն

Շաղկապ. — Երկու բառ կամ երկու Նախադասութիւն իրարու կապելու համար կը դրուի Շաղկապը :

Գլխաւոր Շաղկապներն են. եւ, ու, վասնզի, ինչո՞ւ որ, թէ, եթէ, թեպէտ, որովհետեւ, բայց, սակայն, իսկ, արդ, ուրեւն, կամ :

Ա՛յ բառը (չեչտով) Մակբայ է, եւ կը դրուի Բայի մը քով :

Աչ բառը (առանց չեչտի) Շաղկապ է, եւ երկու համատեակ բառերու քով կը դրուի կրկնուելով :

Որ Յարաբերական դերանունն է, եւ կը դրուի ուրիշ բառ մը չկրկնելու համար :

Որ Շաղկապ է, եւ կը դրուի Ստորադասական խօսքին սկիզբը :

Շաղկապներն այլեւայլ իմաստ կուտան.

- 1. Ժամանակ կը ցուցնեն՝ երբոր, միևնչեւ որ եւայլն :
- 2. Պատճառ » վասնզի, քանի որ, ինչո՞ւ որ :
- 3. Հակադրութիւն » բայց, սակայն, այլ, իսկ :
- 4. Բաղդասութիւն » քան թէ, մասնաւոր թէ :
- 5. Եղանակ » ինչպէս որ :
- 6. Թեուրիւն » թէ, եթէ, թէ որ, թեւ :
- 7. Քանակութիւն » քան թէ, այնչափ որ, որչափ որ, եւայլն :

Չայնարկուքիւն. — Կիրք, յուղճունք, ուրախութիւն, ցաւ, դարմանք, եւայլն յայտնող բառն է Միջարկութիւնը՝ որ կը դրուի երկու ստորակէտի մէջ եւ խօսքին իմաստին հետ ուղղակի կապ չունի, բացէն հանուած ձայն մ'է:

Չայնարկութիւն են. Ո՛հ, Է՛հ, Ք՛հ, քարք՛, աւա՛ղ, ախա՛ս, մե՛ղի, ժն, ո՛վ, ա՛յ, կեցցե՛, եւայլն:

Ման. — Միջարկութիւններուն այլեւայլ տեսակները ճշտուած են Տարրական Բերականոքիւնին մէջ (47 երես):

Խօսքի մասեր. — Գոյական, Ածական, Դերանուն, Բայ, Մակբայ, Նախադրութիւն, Շաղկապ, Չայնարկութիւն խօսքին մասերն են. ասոնցմով կը կազմենք մեր խօսքը:

Ասոնցմէ՛ Գոյականը, Դերանունը, Բայը փոխառական բառ են, ինչու որ իրենց ծայրը կը փոխուի:

Իսկ Ածական, Մակբայ, Նախադրութիւն, Շաղկապ եւ Չայնարկութիւն անփոխառ բառեր են:

16. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

52. Շաղկապներն ստորագծեցէք.

1. Աշխատութիւնը սիրեցէք, տղանք, ինչու որ ան կը բերէ ձեզի երջանկութիւն. — 2. Կան պիտի սորվիս, կան պիտի պատժուիս. — 3. Էջն ու ջորին սագական են իրարու: — 4. Անձրեւանոցը րանց, երբոր անձրեւ տեղայ. — 5. Չեմ ուզեր, քանի որ կը վարանիս: — 6. Ո՛ր կ'ուզես որ երթամ, ըսէ՛ կամ թող տուր որ նստիմ: — 7. Առաջին պիտի ելլէ, եթէ շարունակէ աշխատիլ. — Գիր ալ գրեցի, գրօսանք ալ ըրի:

53. Չայնարկութիւններն ստորագծեցէք.

1. Աւա՛ղ, հիւանդ եմ. — 2. Ա՛հ, մի խնդար. — 3. Եղո՛ւկ, իմ բաղդս աւ է եղեր. — 4. Օ՛ն, շուտ բալէ. — 5. Ո՛վ մարդ, պիտի մեռնիս վերջապէս. — 6. Է՛հ, զուն ալ պիտի ձերանաս:

54. Սա Բայերուն ներհակը գտէք, (Տես 2. Պրակ, էջ 64, Հր. 42):

Մօտենալ, սփռել, վառիլ, աւելցնել, քակել, աւրել, ուշանալ, հե-

տելիլ, մարքել, լռել, ծնիլ, կապել, իջնել, թողնել, ատել, վարձատրել, ցրուել, ուրախանալ, պզտիկնալ, յայտնել, նիհարնալ (կամ վատիլ), օրհնել, շինել, գնել, տիրիլ, լալ, յիշել, հանդարտիլ, արգիլել, հրամայել, գտնել, հանցիլ, առողջանալ, քորիլ, գոցել, գանձել, արժնալ:

55. Սա Բայերով մէյմէկ խօսք շինեցէք, (Թ. Պրակ, էջ 73, Հր. 69):

1. Են. — 2. Իչէք. — 3. Ենք. — 4. Կը մտածեմ. — 5. Ենք. — 6. Եկէք. — 7. Կը գործածուին. — 8. Կ'երթանք, կը հագնենք, կ'ընենք. — 9. Կը պտտին. — 10. Յոգնեցանք:

56. Թ. Պրակ, էջ 60, Հրամ. 28 Ի Բայերը երեք սիւնակի մէջ գրեցէք՝ որոշելով երեք Լծորդութիւններ:

57. Հարցումներուն պատասխանեցէք.

1. Ո՞ր կենդանիներ կամ կուտան. — 2. Ո՞ր կենդանիներ բուրդ կուտան. — 3. Ո՞ր կենդանիներ մարդու վնասակար են. — 4. Ո՞ր կենդանիներ բոյսերուն կը վնասեն. — 5. Ի՞նչ կ'ընեն կենդանիներուն եղջիւրն ու կճղակը. — 6. Ո՞ր կենդանին կուտայ փղոսկրը. — 7. Ի՞նչ կուտայ կէտ ձուկը. — 8. Ի՞նչ կուտայ մորիւ կոշուած ձուկը. — 9. Ի՞նչ օգուտ ունի մորի. ձուկին եղը. — 10. Ի՞նչ օգուտ ունին թռչուններուն փետուրները:

17. ԴԱՍ. — ԸՆԳՀԱՆՈՒՐ ՎԵՐԱՔԱՂ (Շար.)

Կեսադրութեան նշաններ, Առողանութեան նշաններ

Կեղադրութեան նշաններն են.

Բուք (՛) կը դրուի զեղչուած բառի մը տեղ:

Ստորակէ (,) կը դրուի համատեսակ բառերու մէջ:

Կէս (·) կը դրուի լրացած խօսքերու մէջ:

Վերջակէ (:) կը դրուի խօսքը աւարտած տեղը:

Առողանութեան նշաններն են.

Շեճ (՛) կը դրուի ուժով հնչուելիք վանկին վրայ:

Ապաքաց (՛) կը դրուի կրճատուած ձայնաւորին տեղ:

Գիծ (—) կը դրուի հարց-պատասխանի ստեղծ:

Պարոյկ (°) կը դրուի հարցական բառերուն վրայ:

Նեկար (˘) կը դրուի ձայնարկութիւններու վրայ:

Ներքալնայ (~) կը դրուի տողին ծայրը կէս մնացած բառին տակը:

Չակերս (« ») կը դրուի ուրիշին խօսքը զատելու համար: Փակալիծ () կը դրուի մշջանկեալ խօսք մը զատելու համար:

Կախման կէտ . . . կը դրուի թերի խօսքէ մը ետքը:

18. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

58. Սա խօսքերը գրեցէ՛ք՝ Կէսադուքեան եւ առոգանութեան ճանճերը դնելով:

- 1. Ծովին ջուրն աղի է իսկ անձրեւինը անուշ: — 2. Եղրեւանին յամիկը շուշանը ծաղիկ են: — 3. Երբը կը սիրեմ զեղեցիկ բնութեան վրայ կը հիանամ ատոնք եղան իր վերջին խօսքերը: — 4. Ալ հերիք է տղայ զուլաս կը ցաւի: — 5. Չին կուտէ բայց չի խօսիր չհերքեր: — 6. Ազէկ կըլլայ ոչ ուրեմն մի զպչիր: — 7. Որու համար կը բանիս աս ծաղիկը: — 8. Կեցցես Մարի շատ սիրուն նուէր մէ ինձի տուածդ: — 9. Ցխուս ըսաւ Սող տուէք որ իմ բովս գան աս տղաքը: — 10. Հռիփսիմէ այս էր սրբուհիին անունը բարեպաշտ կոյս մէր որ նահատակուեցաւ: — 11. Թող զիս թող ապա թէ ոչ:

59. Սա խօսքերը ժխտական րեւէ, ապա Տերբայիներ եւ Լրացուցիչներ կցելով՝ ընդլայնեցէ՛ք:

Կերէք, կը ղնեմ, կը գարնէ, ըրի, ըրիր, կ'ըսեմ, չաց, կը բանայ, կուտանս, պիտի դառնանք, դարձէք, կ'իյնայ, պիտի սուտէ, գնա, գացիք:

60. Շեղագիր Գոյականներն անփոփոխ պահելով՝ անոնց բով դրէ՛ք ուրիշ Դերբայներ, (Թ. Պեակ, էջ 72, Հրան. 66):

Օրինակ. — Եւրժող մարմին: — Սեւցած դէմք, եւայլն:

Նեխած մարմին: — Փայլող դէմք: — Պատուած շապիկ: — Տեսնելիք երկիր: — Պժգալու վարմունք: — Լուսաւորուած դակնիւն: — Ընդունուած նուէր: — Պոռացող հիւանդ: — Մշակուած արտ: — Չափուած փողոց: — Չեւուած կտաւ: — Վարձուած կառք: — Քալող կենդանի: — Բարկացող ծերունի: — Մեռած գործաւոր:

61. Հետեւեալ Չայնաբարութիւնները մէյմէկ խօսքի մէջ գործաձեցէ՛ք (Ը. Պեակ, էջ 80, Հրան. 65):

Երանի: Մե՛զր: Ապրի՛ս: Օ՛ն: Աւա՛ղ: Ա՛յ: Ա՛ն: Կեցցէ՛: Անէ՛ձք: Վա՛յ:

62. Հարցումներուն պատասխանելով՝ ըսէ՛ք թէ ի՞նչ՝ տեսակ Չայնաբարութիւն կը գործածենք:

- 1. Երբ բանի մը փափարիք: 2. Երբ բանի մը վրայ ցաւիք: 3. Երբ բանի մը վրայ զոչանք: 4. Երբ բանի մը վրայ զարմանանք: 5. Երբ բանի մը վրայ ուրախանանք: 6. Երբ մէկուն համար զգուսնք յայտենք: 7. Երբ մէկուն բարկանանք: 8. Երբ վախ զգանք:

19. ԴԱՍ. — ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋԱՆԱՍԷՐ ԱՇԱԿԵՐՏԸ

Ամէն մարդ կը սիրէ բարի աշակերտը որ միշտ իր գործին կը պարապի, ուշադիր է եւ ջանասէր: Իր ժամերը շուտ կը սա՛նին, ինչու որ լաւ անցուած ժամանակը կարճ կը թուի: Ուսումը կը զբօսյընէ զինք, ընթերցումը հանգստութիւն կուտայ, աշխատանքը հաճոյք կ'առթէ անոր: Ամէն բան զիւրին կուգայ անոր եւ ամէնէն դժուար բաներու մէջ ալ կը յաջողի: Այդ պատճառով, ընկերներն ալ զինք կը սիրեն, ուսուցիչը կը վարձատրէ: Մայրը, որ երջանիկ է անոր բարեյօժարութեան համար, գովեստ կ'ուղղէ անոր: Ապագային, համեստ գիտնական մը պիտի ըլլայ, ինչու որ համեստութիւնը սովորական ընկերն է հմտութեան, կամ՝ Իմաստունին ըսածին պէս՝ «Համեստութիւնը եւ տաղանդը միշտ միասին կ'ընթանան»: Այսպիսի աշակերտի մը վիճակին կը նախանձիմ. եւ ո՞վ արդեօք չպիտի նախանձի, երբ նկատէ թէ լաւ դաստիարակութիւնը աւաքնութեան աղբիւրը եւ բոլոր բարիքներու սկզբնապատճառն է:

63. Վերի հասուածը վերլուծեցէ՛ք՝ ցոյց տալով բառերուն տեսակն ու կրճատ փոփոխումները: Ցեայ որոշեցէ՛ք՝ նախադասութեանց էական մասերն ու բառերուն պատճօնը:

20. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

64. Խօսքերն ամբողջացուցէ՛ք:

- 1. Վասիորի նեղուցը կը միացնէ... եւ... ծովերը: — 2. Սէլանիկի ծոցը կը գտնուի ... ծովուն մէջ: — 3. ... կղզին կը գտնուի Միջերկրական ծովուն մէջ: — 4. Պալքան լեռները կը գտնուին... (ն՞ր երկրի մէջ): — 5. Պալքանեան լեռնաշղթան ունի... հիւր: — 6. Իզմիրի ծովածոցը կը գտնուի ... (ն՞ր ծովուն մէջ): — 7. Ատալիայի եւ Իսքէնտերուի ծոցերը կը գտնուին... (ն՞ր ծովուն մէջ): — 8. Նիկովիդիոյ ծոցը կը գտնուի ... (ն՞ր ծովուն մէջ): — 9. Ասիական Թուրքիոյ Կուսակալութիւններն են: . . .

65. Հետեալ Շաղկապներ մէյմէկ խօսքի մէջ գործածեցէք,
(Ը. Պրակ, էջ 79, Հրահ. 61):

ԵՍԷ, ու, բանի որ, եւ, երբոր, ինչու որ, որովհետեւ, մանաւանդ, որպէսզի, բան թէ:

66. Ը. Պրակ, էջ 76, Հրահ. 53ի ներգործական բայերը Անցեալ կատարեալ Եզակի Ա. Դեմնով գրեցէք՝ քովը դնելով *ես* Տէրբային:

67. Նոյն Բայերը Անցեալ կատարեալ Եզակի Գ. Դեմնով գրեցէք՝ իմաստին յարմար Տէրբայիններ կցելով:

68. Նոյն Բայերը Անցեալ անկատար Եզակի Գ. Դեմնով գրելէ եւ Տէրբայիններ կցելէ ետք, մէյմէկ Սեռի խնդիր դրէք:

69. Ը. Պրակ, էջ 77, Հրահ. 57ր նորէն գրեցէք Բացայայտչները ջնջելով:

70. Սա զոյգ բառերը (Ը. Պրակ, էջ 78, Հրահ. 59) մէյմէկ խօսքի մէջ գործածեցէք.

1. ԱՅՈՒՆ ներքեւ, հայրին դիմաց, դուռին առջեւ, պատին ետեւ, ծառին վրայ, սնտուկին մէջ, հողին տակ, — 2. Հիւանդին համար, ջրեպանին հետ, հովին դէմ, ընկոյզի չափ, զետին մօտ, կովու պէս, — 3. Զուրէն գատ, մեռնելէն ի վեր, քաղաքէն դուրս, — 4. Մինչեւ ծովագերբ, ղէպի անտառ:

71. Հետեալ Հրահանգին մէջ շեղազիր բառերը ի՞նչ մասն բանի են եւ ի՞նչ հոլով:

1. Աղաւթի կամաց կամաց կը վարժուի կերակուր եփելու, — 2. Պարտէզը ջրելու կ'երթամ, — Ապրողին հագուստ պէտք է, մեռնողին պատանք, — 4. Զրին ղերածը քամին կը տանի, — 5. Խօսելիս աղէկ միտքդ պահէ, — 6. Աստուծոյ պարգևածով զո՞ր ըլլալու ենք, — 7. Ես շատս կը պատմեմ, — 8. Լոգալ գիտցողները խղիղութիւն ազատեցան:

72. Անորոշ եղանակի Բայերուն գործածութիւնը ցոյց տուող վերի օրինակներուն պէս խօսքեր շինեցէք:

73. Ըսէ՛ք՝ Առողջանութեան ո՞ր նշանները պէտք է դնել.

1. Բառի մը մէկ վանկը ուժով կարգալու համար, — 2. Կրճատուած ձայնաւորի մը տեղ, — 3. Հարց-պատասխանէ առաջ, — 4. Հարցական բառերու վրայ, — 5. Կիրք յայտնող բառերու վրայ, — 6. Տողին ծայրը կիսատ մնացած վանկին տակը, — 7. Աւրիշի մը խօսքը առաջ բերուած առեն, — 8. Իբրեւ մեկնութիւն դրուած խօսքերուն սկիզբն ու վերջը, — 9. Դիտմամբ թերի ձգուած խօսքէ մը ետքը, — 10. Բառի մը մէկ բանի գիրերուն վրայ, իբրեւ համառօտութեան նշան:

ՎԵՐՁ Ժ. ՊՐԱԿԻ

« Ազգային գրադարան



NL0240171

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ

1⁰. — Դպրոցական տարին 10 ամիս ըլլալով՝ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑն ալ տասը Պրակներու բաժնուած է: Մէկն մի Պրակ կը պարունակէ մէկ ամսուան մէջ ուսանելի առարկաներէն ամէն այն ճիւղերը որ պարտաւորիչ են Նախակրթութեան Դասընթացքին համար:

2⁰. — Դասերու աւանդումը ճշդող ԺԱՄԱՆԱԿԱՅՈՑՅԸ տպուած է Վեցերորդ Պրակին մէջ, իսկ շարժական ԴԱՍՏՈՒՅՄԱԿՆԵՐԸ որոշուած են թ. Պրակին կցուած յաւելումական Ձերթով մը:

3⁰. — ՆՈՐ ԴՊՐՈՑի սորունակութեան եւ մեծութիւն վրայ մանրամասն խօսուած է ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ ԵՄԿՈՒՅՄԱԿԻՐ անուն մասնաւոր Պրակին մէջ (որ փոփոխողներուն կը գրկուի): Ինչպէս եւ Ա. Պրակին սկիզբը: Անոնց ընթացումը կը յանձնարարենք ամէն Ուսուցչի:

4⁰. ՆՈՐ ԴՊՐՈՑը հիմնուած է Համակերպոն Դրութեան վրայ, հետեւողութեամբ Ուսուցչապետ Ա. Սէնեէղի համանուն գործին, որ մեծ հոշակ հանած է եւ կը գործածուի Եւրոպական առաջնակարգ դրոցներու մէջ:

5⁰. ՆՈՐ ԴՊՐՈՑին շնորհիւ կարելի կ'ըլլայ հաստատել կանոնաւորութիւն եւ միօրինակութիւն բոլոր Հայ դպրոցներու մէջ ուր ընդունուած է:

6⁰. ՆՈՐ ԴՊՐՈՑը ամէնէն լուսամիտ առաջնորդն է Հայ Ուսուցչին եւ անոր կը թելադրէ ժամանակակից կրթութեան ոգին եւ մանկավարժութեան դարձնական եղանակները:

7⁰. ՆՈՐ ԴՊՐՈՑը կարելի է ստանալ զատ զատ Պրակներով եւ կամ 10 Պրակը միասին կազմուած:

8⁰. Աւերոյց 10 Պրակին զինն է Պոլսոյ համար 30 դրուշ, գաւառներու համար 35 դրուշ, արքայապետի համար 8 ֆրանք (3 բուպլի): Փոսթի ծախքը մեր վրայ է:

9⁰. Պրակները զատ զատ կը ծախուին 5 ական դրուշի:

10⁰. Տասը ձեռք մէկէն գնողը 1 ձեռք նուէր էր ստանայ:

استانہ دہ سرکہ جیدہ خوراسانجیان خانندہ سہ پات داودیان

Հասցէ. — ԱՄՔՈՏ ԴԱԽԹԵԱՆ

13 Մայիս 1902

Խորասանձեալ խան, Սիրհեճի, Կ. Պոլիս

اشبو مکتب جدید نام اثر معارف نظارتک فی ۱۱ تشرین ثانی سنہ ۱۳۱۶ ھجری
۳۴۳ نومرولی رخصتنامہ ۴۰ - یلہ وسہ پات داودیان معرفتیلہ ترتیب وطبع اولتمشدر